

9 november

Debatter m. m.

Torsdagen den 9 november

Svar på frågor av:

Sid.

herr Martinsson (s) ang. förslag om s. k. bostadsarrende.....	5
herr Martinsson (s) ang. förslag om rättegångshjälp.....	5
herr Sjöholm (fp) ang. exekutiv auktion å bostadsrätt.....	6
herr Lindberg (cp) ang. avskaffande av skyldigheten för enskild person att ersätta kronans rättegångskostnader.....	7
herr Nilsson i Bästekille (h) ang. ekonomisk hjälp till sydkustens fiskare.....	9
herr Gustafsson i Skellefteå (fp) ang. ändring av bestämmelserna om familjebostadsbidrag.....	10
herr Wiklund i Stockholm (fp) ang. förbättring av pensionärernas levnadsförhållanden.....	11
fru Thunvall (s) ang. den i läroböcker uttryckta uppfattningen rörande kvinnans respektive mannens roll i familj och samhälle	13
herr Nilsson i Agnäs (h) ang. regeringens syn på svenska kyrkans anslutning till Kyrkornas världsråd.....	14
herr Bengtson i Solna (h) ang. vissa verkningar av televisionens reportage från gatubräk och kravaller.....	15
herr Turesson (h) ang. förbudet mot att föra fordon med något hjul till vänster om långsgående heldragen vit linje.....	18
herr Forsberg (s) ang. ökat kommunalt inflytande i trafiknämnder	19
herr Jansson (vpk) ang. radiokommunikation mellan tågpersonal och stationspersonal vid statens järnvägar.....	20
Svar på interpellationer av:	
herr Karlsson i Huddinge (vpk) ang. reglering av markpriserna och reformering av expropriationslagstiftningen.....	22
herr Persson i Heden (cp) ang. innebörden av begreppet »beslutets meddelande».....	24

	Sid.
Allmänpolitisk debatt (forts.)	26
Meddelande ang. 1968 års remissdebatt	75
Ändring i uppbördsförordningen, m. m.	76
Slopande av lånresor med örlogsfartyget Älvsnabben	87
Avveckling av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet m. m.	89
Inrättande av ett statligt korrespondensinstitut	96
Skoldemokrati	97
Utbildningen av yrkeslärare i klädsömnad	98
Beredande av plats för SECO i skolöverstyrelsens styrelse m. m.	99
Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna	101
Interpellation av herr Gustafsson i Skellefteå (fp) ang. åtgärder för att förbättra levnadsförhållandena i glesbygderna	112
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nordstrandh (h) ang. skolket i våra skolor	115
herr Nordstrandh (h) ang. översyn av det postgymnasiala utbildningssystemet	115

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 9 november

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 53, om ändring i uppbördsförordningen, m. m.	76
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 52, ang. rätten att utbekomma allmänna handlingar i stadsplaneärenden m. m.	87
— nr 53, om grunderna för fastställande av antalet landstingsmän	87
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 135, om upprustning av militära förläggningslokaler	87
— nr 136, om återkallande av förordnande för värnpliktigt befäl	87
— nr 137, om slopande av lånresor med örlogsfartyget Älvsnabben	87
— nr 138, om utnyttjandet av yrkesskolans resurser	89
— nr 139, om avveckling av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet m. m.	89
— nr 140, om inrättande av ett statligt korrespondensinstitut	96
— nr 141, om skoldemokrati	97
— nr 142, om översyn av folkhögskolestadgan	98
— nr 143, ang. utbildningen av yrkeslärare i klädsömnad	98
— nr 144, om beredande av plats för SECO i skolöverstyrelsens styrelse m. m.	99
— nr 145, ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna	101

	Sid.
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 55, ang. lag om åtgärder mot diskriminering i internationell sjöfart.....	112
— nr 56, ang. ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i 17 kap. handelsbalken.....	112
— nr 57, ang. ändring i lagen om ekonomiska föreningar, m. m.....	112
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 55, om ersättning av statsmedel vid förlust på grund av ingripande enligt bekämpningsmedelsförordningen.....	112

Torsdagen den 9 november

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Svar på fråga ang. förslag om s. k. bostadsarrende

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Martinsson har frågat mig om jag ämnar lägga fram förslag om bostadsarrende i enlighet med föreliggande förslag och i så fall när.

Regeringen beslöt den 20 oktober i år att inhämta lagrådets yttrande över ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till lagstiftning beträffande lägenhetsarrende m. m. Förslaget grundar sig på arrendelagsutredningens delbetänkande Bostadsarrende m. m. Lagrådsremissen utkommer av trycket någon av de närmaste dagarna och tillställs då riksdagens ledamöter. Om intet oförutsett inträffar kan proposition i ämnet föreläggas vårriksdagen.

Vidare anförde

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för det utomordentligt positiva svar jag fått på min fråga.

Den ängslan som funnits hos många sportstugeägare dämpades något när arrendelagstiftningens delbetänkande framlades, men man har väntat och

väntar alltjämt på ett lagförslag i ärendet. En hel del arrendatorers kontrakt går nämligen efterhand ut, och de är självfallet därför angelägna om att lagen träder i kraft så snart som möjligt. Jag hoppas också att riksdagsbehandlingen blir sådan att lagen kan träda i kraft någon gång i mitten på nästa år.

Jag tackar ännu en gång för det mycket positiva svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. förslag om rättegångshjälp

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Martinsson har frågat mig om jag avser att under kommande vårriksdag lägga fram förslag om rättegångshjälp i anslutning till föreliggande förslag.

Frågan om en reform av rättegångshjälpen är en kostnadsfråga och behandlas därför i pågående budgetarbete. Innan detta är avslutat kan jag inte lämna något besked med anledning av herr Martinssons fråga.

Vidare anförde

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka även för detta svar.

Jag vill inte påstå att svaret var särskilt positivt eller vägledande, men när jag nu har ställt två frågor och fått ett

Svar på fråga ang. exekutiv auktion å bostadsrätt

positivt svar av två är ju genomsnittet ändå ganska hyggligt, och jag skall därför inte klaga.

Jag är fullt medveten om att det här rör sig om en kostnadsfråga, men i förhållande till budgeten i dess helhet blir kostnadsstegringen ändå inte särskilt stor. Även om jag inte har någon bestämd uppfattning om hur många miljoner kronor det kan röra sig om, antar jag att det ändå inte kan vara mer än 10 miljoner i kostnadsökning. Detta även om man beaktar kostnadsstegringarna sedan förslaget lades fram.

Vidare är väl detta inte enbart en budgetfråga utan även vissa principfrågor, nämligen om de framlagda förslagen är avsedda att ligga till grund för en reform och om man anser reformen vara angelägen. Jag antar emellertid att jag inte kan få förlåten frändragen och tackar därför än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. exekutiv auktion å bostadsrätt

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig om jag ämnar sätta stopp för — som han har formulerat frågan — den form av hyresocker, som allt livligare förekommer vid exekutiv auktion å bostadsrätt.

Det ämne herr Sjöholm tar upp diskuterades även vid 1965 års riksdag. Riksdagen behandlade då två motioner med yrkanden om sådan ändring av bostadsrättskontrollagen att den inte kunde kringgås genom försäljning på exekutiv auktion. Med hänsyn till att frågan skulle behandlas av bostadsrättskommittén ansåg riksdagen att motionerna inte borde föranleda någon riks-

dagens åtgärd. Kommittén har den 20 oktober i år avgivit en promemoria med förslag till vissa ändringar i lagen om bostadsrättsföreningar. I promemorian behandlas frågan om behovet av kontroll av överlåtelse av bostadsrätt, däribland alltså även den fråga som herr Sjöholm nu har tagit upp. Kommittén föreslår för sin del att kontrollen skall slopas helt. Promemorian har nu sänts ut på remiss. I avbidan på resultatet av remissbehandlingen är jag inte beredd att göra några uttalanden i kontrollfrågan. Enligt vad jag har inhämtat avser bostadsrättskommittén att i sitt slutbetänkande, som väntas bli framlagt i början av nästa år, ta slutlig ställning till frågan om kontroll av överlåtelse av bostadsrätt.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag kan inte vara särskilt belåten med svaret, eftersom justitieministern lämnar frågan helt öppen. Detta är ett område där det föreligger verkligt stora olägenheter. Vi har i tidningarna läst att en bostadsrätt försålts på exekutiv auktion här i Stockholm för cirka 140 000 kronor. I Uppsala finns ett exempel på sådan försäljning till 80 000 kronor och i Hälsingborg, där vi är något mera blygsamma, har en lägenhet med nominellt värde av 3 000 kronor försålts för 15 000 kronor.

Detta är ett följdfeomen av en misslyckad bostadspolitik, som gör lägenheter så åtråvärda att folk betalar vilka summor som helst för dem. Jag skall bara ta ett enda exempel för att visa hur avvita förhållandena är. Om en person själv skulle sälja en bostadsrätt till ett sådant övervärde och detta blev uppdagat och bevisat, skulle han bli dömd till böter och köpeskillingen skulle återgå. Om han då inte betalar dessa böter kommer utmätningsmannen. Ägaren anvisar då till utmätning sin bostadsrätt. Då utmätes denna och försäl-

Svar på fråga ang. avskaffande av skyldigheten för enskild person att ersätta kronans rättegångskostnader

jes på exekutiv auktion, varvid den betalas med ett belopp som kanske är högre än det som han tidigare illegalt försålt bostadsrätten för. Då får vederbörande alltså dels pengar till böterna, dels ett belopp som kanske är större än det som han tidigare orättmätigt kommit över.

Dessa förhållanden är som sagt fullständigt avvita. Jag hoppas därför att justitieministern skulle vilja ta sig an detta problem. Om jag fick tillåta mig att ge justitieministern ett tips, ville jag föreslå att utmätning av bostadsrätt skulle förbjudas, såsom den tidigare existerande Föreningen Sveriges stadsfogdar en gång förordade.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Man kan tänka sig även andra utvägar än de som herr Sjöholm nämnde. Man kan t. ex. koppla in bostadsrättsföreningarna i denna procedur och låta vinsten gå till bostadsrättsföreningen hellre än till borgenärerna.

Herr **SJÖHOLM** (fp):

Herr talman! Jo, man kan tänka sig många utvägar, även att bostadsrättsföreningen t. ex. fick inlösa bostadsrätten till det nominella värdet. Det vore kanske det allra bästa.

Härefter meddelade herr förste vice talmannen, att herr Svenning begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttrandet.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Herr **SVENNING** (s), som yttrade:

Herr talman! Dels har jag interpellat tidigare i denna fråga, dels är jag ledamot av bostadsrättskommittén, vilken nu, såsom herr justitieministern meddelade, har avlämnat ett delbetän-

kande. Jag kan meddela att vi är mycket klart medvetna om att denna fråga måste tas upp. Spörsmålet finns också medtaget i direktiven, och vi kommer inom den allra närmaste tiden att ta upp det till behandling. Jag delar helt herr Sjöholms uppfattning att denna fråga måste lösas på ett helt annat sätt än vad som för närvarande är fallet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. avskaffande av skyldigheten för enskild person att ersätta kronans rättegångskostnader

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindberg har frågat om jag vill medverka till sådan ändring av bestämmelserna rörande skyldighet att ersätta rättegångskostnad i civilmål, att enskild person inte förpliktas att betala statens rättegångskostnader.

I civilmål gäller regeln att den part som här förlorat målet skall ersätta motparten hans rättegångskostnad. Denna regel gäller även mål, i vilka staten är part. För vissa typer av mål, t. ex. expropriationsmål och mål om ersättning för mistad fiskerätt, gäller emellertid särskilda föreskrifter, som bl. a. i betydande mån begränsar enskilds skyldighet att svara för motpartens rättegångskostnader. Någon ändring i riktning mot ökat kostnadsansvar för staten har inte ifrågasatts tidigare och övervägs inte heller för närvarande.

Vidare anförde:

Herr **LINDBERG** (cp):

Herr talman! Jag ber allra först att få tacka justitieministern för svaret, som visserligen var vägledande men

Svar på fråga ang. avskaffande av skyldigheten för enskild person att ersätta kronans rättegångskostnader

kanske inte riktigt så positivt som jag hade hoppats att det skulle vara.

Den enskildes rättssäkerhet eller i varje fall känsla av rättssäkerhet är såvitt jag förstår en av hörnstenarna i en fungerande demokrati. Därför bör det finnas möjlighet att i mål mot kronan få sin sak prövad utan risk att bli ådömd ruinerande rättegångskostnader — kostnader som har sin grund i kronans till tiden utdragna och även i övrigt omfattande beredningar. Denna risk, som nu är för handen, torde stundom avhålla enskild person från att föra talan mot kronan och få sin sak prövad. Vederbörande står ju inför utsikten att vid förlorad rättegång drabbas av ekonomisk ruin.

I ett uppmärksammat fall gällande tvist om fiskerätt för Risuddens byamän i Tornedalen har efter 18 års rättegångstid ett ogynnsamt utslag i högsta domstolen upphävt tidigare beslut av häradsrätt och hovrätt. Högsta domstolen — vars utslag icke var enhälligt — har ådömt byamännen förlust av fiskerätten och dessutom ersättningskyldighet med över en halv miljon i rättegångskostnader som kronan har haft.

Detta domstolsutslag är ett exempel på vådan av att med nuvarande bestämmelser begagna sig av sin rätt att föra talan mot kronan. Det är därför av synnerlig vikt att förändringar kommer till stånd som gör det möjligt för enskild person att, när han befarar att han genom olika omständigheter blivit ogynnsamt eller orättvist behandlad, få sin sak prövad även mot kronan utan att fördenskull behöva befaras att rättegångskostnader som kan räknas i astronomiska tal drabbar honom. Om vederbörande riskerar att drabbas av sådana kostnader kan han ju bli så tveksam att han inte vågar låta sin sak gå till prövning.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! De regler som finns i rättegångsbalken rörande ersättning för rättegångskostnad i tvistemål bygger på grundsatsen om strikt kostnadsansvar för tappande part. Den som förlorar målet skall ersätta den vinnandes kostnad utan hänsyn till om han haft skälig anledning att processa.

Denna regel fyller både en preventiv och en reparativ funktion. Den stävjar processlystnaden samtidigt som den bidrar till tryggheten i samhället. Borgenären vet att om gäldenären inte frivilligt betalar sin skuld, så kan han tvinga fram betalning på dennes bekostnad. Rättegångsbalken medger endast vissa begränsade undantag från principen om strikt ansvar för den förlorande. Det kan räcka att nämna att kvittning av kostnaderna får ske i indispositiva mål, t. ex. äktenskapsmål, liksom i sådana fall då part inte känt till och inte heller bort känna till den omständighet som utgången berodde på. Däremot anses det inte vara tillräcklig grund för avvikelse från huvudregeln att den rättsfråga målet rör är omstridd eller att särskilda bevisvårigheter föreligger och att utgången på grund härav inte kunnat med någon säkerhet bedömas på förhand.

När det gäller staten som motpart är det en helt annan fråga om staten i det särskilda fallet vill efterge sin fordran. Men jag föreställer mig att det är en sak som Kungl. Maj:t inte kan besluta ensam om.

Herr LINDBERG (cp):

Herr talman! Justitieministern klarlägger självfallet dagens läge. Men det är angeläget för oss att se till att enskild person skall känna rättssäkerhet även i så måtto att han skall kunna föra sin sak mot kronan utan att behöva ikläda sig alltför stora kostnader. Under nuvarande förhållanden blir ofta kostnaderna i en dylik rättegång betungande på grund av den omfattande

Svar på fråga ang. ekonomisk hjälp till sydkustens fiskare

rättegångsapparaten. Givetvis måste det finnas restriktioner, så att det inte blir fråga om missbruk av en sådan möjlighet, men jag vill framhålla att dagens läge inte är tillfredsställande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. ekonomisk hjälp till sydkustens fiskare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat om jag vill vidta omedelbara åtgärder för att hjälpa sydkustens fiskare i deras — oförskyllt iråskade — svåra ekonomiska situation.

I anledning av herr Nilssons fråga vill jag framhålla att jag uppmärksammat att betydande ekonomiska skador uppkommit bl. a. för fisket vid den mycket kraftiga stormen i mitten av oktober månad. Närmare utredning av skadorna pågår. För vissa skador som uppkommer till följd av naturkatastrof kan ersättning lämnas av statsmedel enligt principer som godkänts av 1960 års riksdag. Ställning till frågan om ersättning i detta fall kan dock inte tas innan den närmare utredningen om skadorna är klar.

Jag har även observerat att avsättningssvårigheter uppkommit för fisket på sydkusten. Fiskets avsättningsfrågor kommer att behandlas av de särskilda sakkunniga som nyligen tillkallats för att se över prisregleringen på fiskeområdet. Jag räknar med att vissa förslag i anledning av de sakkunnigas arbete skall kunna läggas fram vid vårsessionen av 1968 års riksdag.

Vidare anförde

Herr **NILSSON** i Bästekille (h):

Herr talman! Jag vill först framföra ett tack till statsrådet Holmqvist för att han svarat på min fråga.

Statsrådet säger att han observerat att betydande ekonomiska skador förekommit men vill vänta till dess utredningen är färdig, innan han tar ställning till ersättningsfrågan. Detta vill jag inte anmärka på. Anledningen till att jag ställde frågan var att jag följt pressen noggrant efter den inträffade katastrofen. Bl. a. har jag sett uppgifter — som icke dementerats på något håll — om att över 300 ålbottengarn skulle ha förstörts. Detta betyder att stora ekonomiska värden gått till spillo, och medlemmarna av fiskarkåren har icke ekonomiska resurser att bära dessa förluster. Fiskarna har en låg medelinkomst — enligt den uppgift jag senast erhållit har de i genomsnitt 256 kronor i veckan — och kan inte både försörja en familj och bära dylika förluster.

Jag hälsar därför med tillfredsställelse statsrådets löfte att han skall ta ställning till dessa frågor så snart utredningen är färdig. Jag vill lägga honom varmt om hjärtat att se till att dessa människor — som redan före förlusten av ålgarnen hade det ganska dåligt i ekonomiskt avseende — får all den hjälp som samhället har möjlighet att ge.

Statsrådet meddelar även att han observerat att avsättningssvårigheter uppstått för fiskarna på sydkusten. Detta har även jag observerat. Jag har misstänkt det ganska länge och motionerade under fjolårets riksdag om en utredning beträffande frågor som gällde fiskets problem. Denna motion avslogs, och från två av kammarens ledamöter fick jag till svar att det inte fanns något att utreda på detta område, utan att allt var väl beställt.

Statsrådet säger nu att en utredning har tillsatts. Jag är mycket nöjd över detta, ty nu kan vi till slut få dessa frågor prövade. Jag tror att denna

Svar på fråga ang. ändring av bestämmelserna om familjebostadsbidrag

prövning skall medföra en ljusning på det ekonomiska planet för denna grupp människor. Jag hoppas också att utredningens resultat inte skall låta vänta på sig alltför länge, utan att statsrådet snart kan fatta beslut om hjälpåtgärder från samhällets sida.

Ännu en gång: Tack, herr statsråd!

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. ändring av bestämmelserna om familjebostadsbidrag

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Skellefteå har frågat om jag är beredd att i avvaktan på en omfattande reform på familjestödets område nu ändra på reglerna för familjebostadsbidraget så att en familj som har sådant bidrag inte riskerar att förlora detta om familjen får ytterligare barn och på grund av bostadsbristen inte kan erhålla en bostad som fyller gällande krav i fråga om utrymmesstandard.

I familjepolitiska kommitténs nyligen lämnade betänkande om familjestödet har bl. a. konstaterats en rad olägenheter med de nuvarande bestämmelserna om familjebostadsbidrag. Hit hör den trångboddhetsregel som herr Gustafsson har pekat på. I avvaktan på en omprövning av familjebostadsbidraget har bostadsstyrelsen i slutet av september sänt ut nya tillämpningsföreskrifter rörande familjebostadsbidragen. De innebär bl. a. att övergångsbestämmelserna beträffande familjebostadsbidrag till familj som blir trångbodd har gjorts något mer elastiska. Enligt tidigare bestämmelser gäller att bidrag kan utgå under högst två år efter det att familjen blivit trångbodd. De nya bestämmelserna medger att bidraget i ett sådant fall får löpa under en skälig övergångstid.

Därför kan man vid tillämpningen av bidragsreglerna ta större hänsyn till familjens möjligheter att skaffa en annan bostad.

Vidare anförde:

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det finns enligt min mening inte mycket i princip att invända mot de trångboddhetsregler som nu gäller så länge man skall ha familjebostadsbidrag av denna typ. Högst två personer i varje rum, köket oräknat, är inte någon speciellt hög målsättning. Vid god tillgång på bostäder skulle reglerna inte heller förefalla särskilt hårda. Det har de emellertid i vissa fall kommit att göra i praktiken, beroende på att bristen på bostäder gjort att det inte har gått för vederbörande att få en större lägenhet när familjen har vuxit. Man har förlorat bidraget inte emedan man inte vill skaffa sig en större bostad utan emedan en sådan inte står att få.

Statsrådet framhåller i sitt svar att bostadsstyrelsen har utfärdat bestämmelser som gör reglerna mera elastiska. »De nya bestämmelserna», säger statsrådet, »medger att bidraget i ett sådant fall» — alltså när vederbörande har fått tillökning i familjen — »får löpa under en skälig övergångstid.» Det är litet svårt att veta vad detta innebär i praktiken. Det betyder väl åtminstone att övergångstiden får överskrida två år i fortsättningen, den saken är alldeles klar, men betyder det t. ex. också att så länge vederbörande står i bostadskö och icke kan få en lägenhet får han behålla bidraget?

Enligt min mening kan alla tidsgränser i detta avseende tas bort så länge vederbörande visar att han vill ha större lägenhet. Det finns ju inga tidsgränser för hur länge man får stå i bostadskö, och då bör de även i detta fall kunna undvaras.

Svar på fråga ang. förbättring av pensionärernas levnadsförhållanden

Jag skulle vara tacksam om socialministern ville närmare precisera vad det betyder att bidraget kan få löpa under skälig övergångstid.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag vill svara herr Gustafsson i Skellefteå att om vederbörande står i bostadskö är det just ett sådant fall då man skall ta hänsyn till dennes allmänna situation. Man har med andra ord mjukat upp bestämmelserna så att man skall kunna beakta det enskilda fallet då det gäller trångboddhetsregeln och alltså inte vid tillämpningen av bidragsreglerna vara låst av en bestämd tidsfrist.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. förbättring av pensionärernas levnadsförhållanden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm har frågat om jag har för avsikt att vidta åtgärder för att genom kommunernas försorg få till stånd en fullständig kartläggning av pensionärernas levnadsförhållanden och en utbyggd öppen åldringsvård.

Den pågående upprustningen av åldringarnas bostäder med stöd av statliga förbättringslån sker på grundval av kommunala inventeringar av åldringarnas bostadsförhållanden. Sådana inventeringar har mer eller mindre fullständigt gjorts i omkring 800 av landets kommuner. Därvid har också ägnats uppmärksamhet åt pensionärernas levnadsförhållanden i övrigt, och parallellt med bostadsförbättringarna har den sociala hemhjälpn för åldringarna byggts ut i snabb takt. Även andra aktiviteter inom den öppna åld-

ringsvården håller på att växa fram, och socialstyrelsen gav för några månader sedan ut nya råd och anvisningar till kommunerna om den öppna åldringsvården.

Det är självfallet så, att en god social omvårdnad förutsätter att samhällets organ har kännedom om pensionärernas behov av hjälp och stöd. Jag vill i den frågan erinra om att handikapputredningen i ett betänkande som lämnades i förra veckan har föreslagit att det i socialhjälpslagen skrivs in en skyldighet för de kommunala socialvårdsorganen att göra sig väl förtrodda med den enskildes behov av omvårdnad och att verka för att detta blir tillgodosett.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! I betänkande 1964 om åldringvården rekommenderade socialpolitiska kommittén en fortlöpande inventering genom primärkommunerna av de sociala vårdbehoven. Man avsåg då en aktiv, uppsökande socialvård och tänkte på både de handikappade och åldringarna, d. v. s. dem jag tillåtit mig kalla pensionärer. Kommittén visade hur illa det var ställt med särskilt bostadssituationen för åldringar, som ju bara ökar i antal.

Jag ber att nu först få tacka socialministern för svaret på min fråga.

I ett interpellationssvar i våras om uppsökande socialvård — med en avliden åldring, som hittats först tre månader efter dödsfallet som kuslig bakgrund — hänvisade socialministern till planerna på en samordnad socialvård. Hur är det nu med de kommande inventeringarna såsom en avgörande grund för att kunna organisera en uppsökande socialvård? I Sociala meddelanden nr 5—6 år 1967 får man veta, att i över 200 kommuner ingen inventering genomförts; det var vad socialministern uttryckte på ett annat sätt,

Svar på fråga ang. förbättring av pensionärernas levnadsförhållanden

när han sade, att det var 800 som hade slutfört en sådan inventering. Handikapputredningen visar i sitt betänkande att cirka 900 kommuner inte kartlagt situationen för de handikappade. Vid en presskonferens i juni 1967 uttalade socialstyrelsens chef att endast 9 av 10 kommuner redovisar någon form av öppen åldringsvård. Även efter att det interpellationssvar jag förut nämnde lämnats har liknande fall som det som föranledde denna interpellation inträffat.

Handikapputredningen är tydligen allvarligt bekymrad över läget. Trycket av socialpolitiska kommitténs och dess egna undersökningar torde inte vara tillräckligt för en verklig omvandling av socialvården till en uppsökande verksamhet, säger utredningen uttryckligen. Den kräver därför, såsom socialministern framhöll i svaret, omedelbar aktion genom tillägg till 1 och 6 §§ socialhjälpslagen. Man syftar uppenbarligen på både behovet av inventeringar och förnyelse i själva vårdattityden. Av textsammanhanget att döma syftar man också både på åldringarna och de handikappade.

En utväg ur det allt annat än tillfredsställande vårdläget är alltså lagstiftning. Man anser tydligen inom handikapputredningen att socialstyrelsens råd och anvisningar är helt otillräckliga. De är daterade i juni och utredningens betänkande i augusti. Jag skulle vilja fråga, när man kan vänta sig att lagstiftningsfrågan kommer upp till behandling i riksdagen. Det är nämligen viss fara i dröjsmål, eftersom vi alla vet att antalet åldringar oavbrutet växer.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag har i mitt svar framhållit att kommunernas inventeringar hittills är mer eller mindre fullständiga. Man får inte glömma att det här är fråga om en delvis ny verksam-

het, som successivt håller på att byggas ut i kommunerna.

Låt mig stryka under att det är viktigt att kommunerna lägger sig vinn om att så långt som möjligt åstadkomma dylika inventeringar eller kartläggningar. Jag skulle dock vilja säga till herr Wiklund att man inte bör förringa kommunernas insatser hittills inom åldringsvården. Det kanske kan vara på sin plats att erinra om att det totala antalet hjälpta åldringar har fördubblats från 140 000 vid socialpolitiska kommitténs undersökningar 1962 till omkring 300 000 under förra året. Den viktigaste delen av den öppna åldringsvården — den sociala hemhjälpen — förekommer nu, herr Wiklund, i alla kommuner. En fördubbling av antalet hemsamariter från 1962 har gjort det möjligt att förra året ge hemhjälp åt 160 000 åldringar och handikappade mot 90 000 för fyra år sedan. Detta har gjorts samtidigt med en omfattande upprustning av åldringsbostäderna utanför den ordinarie bostadsbyggnadskvoten.

Dessa faktiska hittills uppnådda resultat av det reformprogram för åldringsvården som regeringen lade fram 1964 vill jag peka på samtidigt som jag kan konstatera att denna snabba utbyggnad av åldringsvården också fortsätter.

Vad sedan gäller den fortsatta kartläggningen av åldringarnas hjälpbehov har jag i mitt svar framhållit att en komplettering av lagbestämmelserna på detta område har aktualiserats i ett betänkande som framlades för en vecka sedan. Det förslaget är redan ute på remissbehandling, och betänkandet har samtidigt sänts ut till samtliga kommuner. Det är klart, herr Wiklund, att vi icke kommer att fördröja denna lagstiftning.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Ingen, allra minst jag, skulle vilja förneka att en betydande

Svar på fråga ang. den i läroböcker uttryckta uppfattningen rörande kvinnans respektive mannens roll i familj och samhälle

utveckling har skett inom de vårdområden vi här diskuterar. Vi fick stora delar av de uppgifter socialministern nu lämnade redan i det interpellations-svar som avgavs i våras. Socialministern berättade också i går under remissdebatten om expansionstakten inom åldringsvården.

Men, herr talman, det finns i sammanhanget ett viktigt perspektiv, nämligen samplaneringen i de 281 kommunblockens samarbetsnämnd. Hur man där ser på och arbetar med socialvården och dess utveckling vet vi ingenting om. Skulle inte en inventering av deras planer vara både möjlig och behövlig?

Förfrågar man sig litet och studerar utvecklingsplaneringen genom tillgängliga dokument, får man ett intryck av att det i samarbetsnämnderna mest rör sig om kommunalförvaltning på den tekniska sidan. Det kan gälla gator, hamnar, kraftförsörjning, vatten och avlopp, i och för sig viktiga planeringsuppgifter, men hur är det med den sociala människovården? Om det är svårt med en kartläggning — vilket allt tyder på eftersom det dröjde länge innan socialstyrelsen kunde redovisa hur det låg till med kommunernas inventering av de vårdbehövande — skulle man då inte kunna tänka sig en riksinventering liknande den som nyligen genomförts avseende nykterhetsvårdens klientel? År 1964 utsände socialstyrelsen sin rundfråga, men inte förrän 1967 kunde man göra en viss sammanställning av resultaten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. den i läroböcker uttryckta uppfattningen rörande kvinnans respektive mannens roll i familj och samhälle

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Fru Thunvall har frågat mig, om jag har för avsikt att utfärda särskilda rekommendationer till läroboksförfattare, skolboksförlag och läroboksnämnd i syfte att få våra läroböcker mindre fördomsfulla än nu i avseende på kvinnans respektive mannens roll i familj och samhälle.

Förekomsten av traditionellt könsrollstänkande i läroböcker har påtalats i flera sammanhang. I syfte att motverka förlegade föreställningar av detta slag och därav följande konsekvenser har skolöverstyrelsen vidtagit en rad åtgärder inom undervisning, lärarutbildning samt studie- och yrkesorientering — i sistnämnda hänseende i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen.

Statens läroboksnämnd har vid konferenser och i instruktioner gjort sina granskare uppmärksamma på problemet. I ett flertal fall har erinringar framförts mot könsrollstänkande i läroböcker. Det har också förekommit att böcker godkänts endast för begränsad tid och att nämnden därvid förklarar sig förutsätta att en eventuell ny upplaga utformas så att den motsvarar en modern uppfattning av kvinnans och mannens roll i arbetslivet.

Jag vill understryka, att jag finner det mycket viktigt att läroböckernas redovisning av kvinnans respektive mannens roll i familjen och arbetslivet står i överensstämmelse med skolans målsättning. Jag kommer att fortlöpande ha min uppmärksamhet riktad på denna fråga.

Vidare anförde:

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga. Jag förstod att svaret skulle bli positivt, och jag tac-

Svar på fråga ang. regeringens syn på svenska kyrkans anslutning till Kyrkornas världsråd

kar för hans löfte att fortsätta övervakningen.

Jag vill understryka att det i läroplanen för grundskolan inte finns någonting att anmärka mot. Men det är inte alltid som läroböckerna överensstämmer med läroplanens intentioner. Visst har författare försökt ändra på könsrollstänkandet. Ibland har de lyckats ganska bra i texten men återfallit i fråga om bildmaterialet, och så är det lika illa. Lyckas läraren välja ut en lärobok som är ganska neutral är arbetsböckerna med arbetsuppgifter konventionella i sin utformning. De behöver också ses över.

När jag började studera detta problem efter en förfrågan helt nyligen från unga lärare visade det sig att flera är intresserade härav och har gjort grundliga undersökningar. Jag har t. ex. här en undersökning från arbetsmarknadens kvinnonämnd, som statsrådet helt säkert känner till. Jag har också en trebetygsuppsats av färskt datum, nämligen den 6 november, av en kvinnlig studerande i Stockholm.

För att bryta konventionen borde man kanske gå över åt andra hållet och nu i stället alltid avbilda kvinnor där det tidigare varit män och visa t. ex. kvinnliga chefer med manliga sekreterare, kvinnliga läkare, kvinnliga präster, maskinskrivare och inte alltid maskinskrivareskor etc. Jag tror ändå inte att det behöver bli så som det parodiskt framställs i »en annorlunda könsrollsbok». Där finns bl. a. en artikel om en mor som söker råd för sin dotter och säger: »Det värsta av allt är att min stackars flicka vill bli ingenjör. Kan ni tänka er någonting så fruktansvärt? Hon sticker händerna i oljiga motorer på min mans verkstad. Ni måste hjälpa mig.»

Detta skall vara parodi, men flickorna får inte alltid stöd i skolans läroböcker för annorlunda yrkesval. Och ändå mera sällan uppmanas pojkarna att

söka sig till s. k. kvinnliga yrken. Det finns i verkligheten — men det finns inga bilder i läroböckerna som visar det — manliga sjuksköterskor, ett yrke som väl borde uppmuntras. Det finns också kvinnliga tandläkare men endast manliga avbildas. Detta har hänt i år: En pojke sökte sig som pryoelev till en tandläkare. Han fick givetvis följa tandläkaren i hans arbete. Så kom det en flicka som pryoelev; hon fick följa tandsköterskans arbete. Båda tänker bli tandläkare.

Jag är tacksam för statsrådets löfte, att ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. Vi kanske kan hoppas på att komma ifrån detta konventionella tänkande innan vi når nästa generation.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Det är genom det fortlöpande arbetet i läroboksnämnden och genom en vaken opinion från människor som läser böckerna som man undan för undan skall kunna genomföra ändringar i fråga om dessa förhållanden.

Det har i debatten givits många exempel på vad som står i läroböckerna. Jag skall avsluta debatten med att anföra ett exempel som jag såg häromdagen: »Pojkarna vill slöjda, laga och reparera; flickorna vill använda nål och tråd eller knåpa med annat smått och gott.»

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. regeringens syn på svenska kyrkans anslutning till Kyrkornas världsråd

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Svar på fråga ang. vissa verkningar av televisionens reportage från gatubräk och kravaller

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat mig om jag vill lämna en redogörelse för regeringens syn på svenska kyrkans anslutning till Kyrkornas världsråd.

Regeringen finner det vara ett naturligt uttryck för ekumeniska strävanden att svenska kyrkan i likhet med flertalet av de stora kristna kyrkorna är medlem i världskyrkorådet. Kontakt över gränserna mellan de religiösa samfunden bör kunna bidra inte blott till religiöst samförstånd utan även till ökad förståelse mellan folken.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Jag tackar ecklesiastikministern för svaret. Min fråga kanske var litet dunkelt formulerad. Det var inte synen på att svenska kyrkan är ansluten till Kyrkornas världsråd som jag ville ha en redogörelse för utan också för hur anslutningen har kommit till stånd.

Jag har inhämtat att den har skett genom att biskopsmötet 1947—1948 beslutat härom. Sedan har jag i utredningsmaterialet från Kyrka—stat undersökt vilka befogenheter biskopsmötet har.

Det står att »Biskopsmötets uppgifter kan tänkas bli närmare reglerade» och »Biskopsmötet har därjämte kommit att fullgöra uppgiften som ett kyrkligt centralt organ» o. s. v.

I SOU 1955:47, sidan 232 står det: »Inom kyrkomötet — — — har satts i fråga huruvida icke biskopsmötet borde i någon form få kyrkorättsligt erkännande.» Jag hade trott att det var ett kyrkomötesbeslut som föregick anslutningen, och det finns många människor i Sverige som är tveksamma om detta.

Jag hoppas att statsrådet har rätt när han säger att anslutningen skall främja förståelsen mellan folken, men det är

trots allt så att svenska kyrkan är ganska heterogen, och man möter oupphörligen människor som anser att anslutningen är diskutabel, särskilt som en nordisk syskonkyrka inte är medlem. Det finns människor som menar att detta inte bara främjar förståelsen utan också förvirringen.

Jag vill slutligen uttrycka en önskan att man tillfredsställande skall utreda vad biskopsmötet kan och inte kan. Det talas i Kyrka—stat-utredningen, utlåtande nr 9, om frågor som kan förutsättas komma att regleras i den stadga man nu väntar. Man räknar med tre plan, lokalplanet, stiftsplanet och rikspanet, men det nämns ingenting om världsplanet. Jag har i dessa arbeten förgäves letat efter besked om hur arbetsfördelningen skall bli mellan kyrkan, dess högsta företrädare och världen i stort. Det kan vara intressant att se hur det går.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. vissa verkningar av televisionens reportage från gatubräk och kravaller

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Bengtson i Solna har frågat i vilken omfattning jag anser att det tilltagande ofredandet av utländska officiella personer och den omfattande skadegörelsen på utländsk egendom, som nu sker, beror på TV:s och radions rikliga reportage från gatubräk och kravaller.

Om herr Bengtson anser att televisionen och radion i sin nyhetsförmedling ger alltför stort utrymme åt reportage från gatubräk och kravaller eller att sådana reportage över huvud taget inte bör förekomma i dessa media, bör

Svar på fråga ang. vissa verkningar av televisionens reportage från gatubråk och kravaller

han hänvända sig till Sveriges Radio eller Radionämnden.

Vidare anförde:

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Jag tackar ecklesiastikministern för det lakoniska svaret. Men, herr talman, detta gäller innerst inne vårt anseende utomlands. Uppriktigt sagt uppfattar jag det så, att TV inte har något som helst ansvar, men det är naturligt att regeringen har ett visst ansvar. Nu är det bara att konstatera att regeringens talesman på denna punkt inte har något ansvar.

Jag vill för ett ögonblick belysa problematiken med ett par rader ur Expressen. Exemplet gäller amerikansk TV, men slutsatserna är nog rätt så generella. Man talar där om »TV:s roll som blåsbälj under rasupproren i USA i somras. Skäligen betydelselösa episoder upplevdes i våldsamt förstoring när de presenterades i TV, och TV-reportagen smittade av sig och gav upphov till nya rasupplopp som också bevakades av TV i en ond cirkel som var svår att bryta». Detta exempel gäller betydligt större problem än dem vi har i Sverige, det är jag angelägen om att påpeka. Tidningen fortsätter sedan: »TV-reporterns omdömesförmåga, intresseinriktning, blir avgörande för den information som når ut till folket.» Och man fortsätter: »Än sen? Vad kan man göra annat än konstatera faktum.»

Jag har inte gjort mycket annat än konstaterat faktum här, herr ecklesiastikminister. Men jag har inte riktigt velat nöja mig med det, ty jag anser att ett statligt reglerat företag som TV i och för sig har till uppgift att utföra en objektiv nyhetsförmedling. Innan följdverkningarna på det internationella planet gör sig märkbara tar det kanske litet tid. Men om en sådan här tendens fortsätter att uppännas genom TV tror jag att följdverkningarna för vårt land kan bli nog så tråkiga.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag tvingas att ännu en gång — jag har gjort detta många gånger förut här i kammaren — klara ut dessa begrepp. Först och främst är Sveriges Radio inget statligt företag; det är ett företag ägt av pressen, folkrörelserna och industrin.

Herr Bengtson sade att jag inte velat ta ansvar för nyhetsförmedlingen, vilket inte kan tolkas på annat sätt än att herr Bengtson anser att jag på denna punkt borde ingripa i TV:s nyhetsförmedling. Det tänker jag inte göra. Vi har skapat ett särskilt organ — Radionämnden — som har till uppgift att ta emot klagomål från enskilda medborgare, säkerligen även från herr Bengtson, om han anser att nyhetsförmedlingen inte varit objektiv eller om han anser att Sveriges Radio på något annat sätt har brutit den överenskommelse som finns mellan staten och Sveriges Radio beträffande programverksamheten. Att begära att jag skall göra ett ingripande i frågan är, herr Bengtson, att begära att jag skulle handla på ett klart otillåtet sätt. Det trodde jag att vi var överens om att man skall låta bli.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Ecklesiastikministern har inte mycket sinne för nyanser i ordval. Jag har väl inte på något sätt låtit framskyta en önskan om att ecklesiastikministern skulle företa något ingripande. Man kan väl göra ett uttalande. Jag vill påminna om att utrikesminister Torsten Nilsson gjort ett uttalande i vissa frågor som har samband med dessa händelser, och det tror jag varit mycket hälsosamt och nyttigt.

Denna fråga intresserar folk i rätt hög grad, herr Palme; jag har fått en hel del brev som visar det. Det skulle därför vara intressant om herr Palme vid något tillfälle tog upp saken. Man skul-

Svar på fråga ang. vissa verkningar av televisionens reportage från gatubräk och kravaller

le kanske kunna fråga Lund, i vilket sammanhang han skulle kunna uttala sig i ett sådant här ärende.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag behöver inte fråga någon annan än denna riksdag. Jag handlar nämligen enligt de regler som fastställs av riksdagen, och detta trodde jag att herr Bengtson i Solna hade reda på.

Härefter meddelade herr förste vice talmannen, att herr Karlsson i Huddinge begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk), som yttrade:

Herr talman! Trots all min respekt för Bengtson i Solna vill jag beklaga att han tagit upp denna sak. Det kan inte hjälpas att det luktar litet av process mot våra demonstrerande ungdomar. Jag vill inte vara med om någon sådan process vare sig i detta hus eller någon annanstans här i staden, där som bekant nu ett 80-tal ungdomar är ställda inför rätta. Vi måste komma ihåg att människorna i vårt land är upprörda och blir alltmer upprörda över att ett litet fattigt men frihetsälskande folk håller på att utrotas av en stormakt som använder alla till buds stående medel.

Jag tycker denna upprördhet länder dem till heder; inte minst gäller det vår ungdom som går i spetsen för opinionen.

Det råder alltså speciella förhållanden i detta fall, och vi måste här tala om force majeure. Det är detta jag för min del har velat säga i Sveriges riksdag.

Vidare anförde:

Herr BENGTSON i Solna (h):

Herr talman! Till herr Karlsson i Huddinge vill jag bara säga att det är självklart att människorna skall ha rätt att uttala sin mening. Det är också fullständigt självklart och naturligt att de skall få demonstrera. Jag tycker att det är ett sundhetstecken.

Herr Palme skyller först på Radionämnden för att han inte har någon mening i den fråga det här gäller, och sedan skyller han på riksdagen för att han inte har detta.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Det är på sätt och vis meningslöst att diskutera med herr Bengtson i Solna, eftersom han inte vill inse de gränser som riksdagen har dragit upp. Riksdagen har sagt att Sveriges Radio skall vara en från statsmakterna fri och oberoende institution och att statsmakterna icke kan lägga sig i radions programverksamhet. Utöver det avtal som är slutet mellan staten och Sveriges Radio beträffande riktlinjerna för programmen har tillskapats en särskild instans, Radionämnden, som har att pröva klagomål beträffande program från enskilda och korporationer.

Jag kan ha en mening privat om olika radio- och TV-program, men såsom den medlem av regeringen som närmast bär ansvaret för dessa frågor är jag förhindrad att uttala en mening om programmen. Gjorde jag det och ingrep i programverksamheten, skulle jag handla klart otillåtet.

Det är detta som jag har förklarat ett mycket stort antal torsdagar här i riksdagen.

Till slut nådde jag så långt med en ärad ledamot av denna kammare, att han förklarade sig mycket väl begripa att jag inte kan säga någonting, men han ville ta chansen att uttala sin egen oförgräpliga mening. Kanske också herr

Svar på fråga ang. förbudet mot att föra fordon med något hjul till vänster om långsgående heldragen vit linje

Bengtson i Solna så småningom når fram till denna insikt.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Man är ju van vid att herr Palme har en mening om det mesta i tillvaron, men när han nu konstaterar, att han inte får ha någon mening om den sak det här gäller — eller rättare sagt att han inte får uttala någon sådan mening — finner jag det också meningslöst att diskutera med honom.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. förbudet mot att föra fordon med något hjul till vänster om långsgående heldragen vit linje

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Turesson har frågat mig, om jag är beredd medverka till en ändring av 45 § 1 mom. vägtrafikförordningen.

Enligt den angivna bestämmelsen är det förbjudet att föra fordon med något hjul till vänster om långsgående heldragen vit linje, som delar körbanan i en del för trafiken i vardera riktningen, om det inte finns en streckad vit linje till höger om den heldragna.

Herr Turesson tänker antagligen på vissa situationer där det kan förefalla omöjligt eller orimligt att kräva att bilförarna respekterar spärrlinjen. Det kan vara förare av långa fordon som inte kan köras genom en kurva utan att något hjul kommer över linjen. Det kan vara ett fall när ett felparkerat eller havererat fordon står vid körbanan på ett sådant sätt att andra fordon inte kan komma förbi utan att skära

en spärrlinje. Herr Turesson kanske också menar att bestämmelsen kan hindra en förare från att ge fotgängare, cyklister eller exempelvis en person som drar barnvagn tillräckligt utrymme när han kör om dem eller också tvinga föraren att på ett onormalt sätt köra i krypfart bakom dem.

Den här bestämmelsen är internationellt vedertagen. Den har antagits av den europeiska transportministerkonferensen och ingår i det förslag till världskonvention om vägtrafiken som skall diskuteras i Wien nästa höst. Den har med i huvudsak samma innebörd föreslagits som en gemensam nordisk trafikregel i betänkanudet från nordisk vägtrafikkommitté. Vi kan inte gå ifrån den om vi vill medverka till den enhetlighet på vägtrafikens område som vi har gått in för. De utländska förarna måste veta vad den betyder när de kommer hit och svenskarna i utlandet får inte göra misstaget att tro att regeln bara gäller i viss utsträckning.

Det ansågs hos oss lämpligt att införa bestämmelsen den 3 september 1967 på grund av den särskilda nytta den måste komma att göra i högertrafiken.

Jag är inte beredd att medverka till någon ändring av regeln framför allt av internationella hänsyn men också därför att jag tror att den har ett värde bara om den är ovillkorlig. Avgörande för frågan om bestämmelsen skall kunna respekteras och framstå som meningsfull för trafikanterna är främst var och hur spärrlinjen målas på vägarna. Statens vägverk har utfärdat föreskrifter om detta och har också i en skrivelse till samtliga väghållare den 13 september i år lämnat mycket ingående anvisningar och uttalanden om olika problem som kan uppkomma. En viktig detalj i skrivelsen är påpekandet att omkörningsförbud, tillkännagivet genom vägmärke, kan användas i stället för spärrlinje. Sådant vägmärke betyder förbud mot omkörning av motor-

Svar på fråga ang. ökat kommunalt inflytande i trafiknämnder

drivet fordon med fler än två hjul. Detta alternativ måste vara att föredra framför spärrlinje på många smala vägsträckor.

Det är naturligt att ett helt nytt system inte kan fungera friktionsfritt innan man fått vissa erfarenheter av tillämpningen. Jag följer den här frågan med uppmärksamhet och förutsätter att de markeringar som gjorts prövas om med hänsyn till de erfarenheter man vinner, så att bestämmelsen i praktiken kommer att kunna tillämpas så som avsetts.

Vidare anförde

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

När jag ibland riktade enkla frågor till den nuvarande kommunikationsministerns företrädare i ämbetet fick jag rekordmässigt korta svar. I dag har jag fått det längsta svar jag någonsin erhållit på en enkel fråga men jag är inte ledsen för det. Det var ju värdefullt att dessa klagörande åsikter framfördes.

Anledningen till min fråga är den att man som trafikant ibland kan komma i situationer som uppenbarligen är orimliga, för att använda kommunikationsministerns terminologi i tredje stycket i svaret. Själv råkade jag en dag ut för att det på en 5 1/2 km lång sträcka på en länsväg fanns en heldragen linje på min sida om vägmitten. Efter någon km körde jag ifatt ett traktorfordon som framfördes med en hastighet av 15—20 km i timmen. Jag ansåg mig inte kunna köra om detta fordon, laglydig som jag är, utan kröp fram med denna hastighet i en halv mil men — och det är detta som är det viktiga — under tiden blev jag omkörd av ett 30-tal bilar. Därigenom blev jag verkligen konkret uppmärksam på detta problem. Det är enligt min mening orimligt att ha regler som inte

efterlevs; därigenom skapas ingen respekt för reglerna.

Avser nu kommunikationsministern med den sista delen av svaret, att det i sådana fall inte skall finnas spärrlinje, utan skyltar med omkörningsförbud, är jag helt tillfredsställd.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. ökat kommunalt inflytande i trafiknämnder

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Forsberg har frågat mig om jag observerat de önskemål om ändring av lagen om trafiknämnder som framförts av samarbetsnämnderna inom vissa kommunblock och som syftar till ökat kommunalt inflytande och begränsning av antalet trafiknämnder. Herr Forsberg frågar också, om jag har för avsikt att pröva ändamålsenligheten av en sådan lagändring.

Trafiknämnderna inrättades den 1 januari 1965. De har till huvudsaklig uppgift att meddela vissa lokala trafikföreskrifter och besluta om dispenser från sådana föreskrifter och från olika bestämmelser i vägtrafikförordningen. Det finns i princip en trafiknämnd i varje kommun. Nämnden består av polischefen i distriktet, som är ordförande, och två kommunvalda ledamöter. Dessa skall vara bosatta inom polisdistriktet men behöver inte bo inom kommunen. Enligt lagen kan därför samma ledamöter väljas inom alla kommuner i ett distrikt. Denna ordning bestämdes just av skälet att kommuner med särskilda förutsättningar för en samordnad trafikplanering — exempelvis kommuner inom samma kommunblock — skulle kunna ha en gemensam trafiknämnd.

Svar på fråga ang. radiokommunikation mellan tågpersonal och stationspersonal vid statens järnvägar

Lagen om trafiknämnder har utformats så att kommun och polis får ett i princip lika inflytande i de frågor som nämnden skall avgöra, alltså bl. a. när det gäller de lokala trafikföreskrifterna. Föreskrifternas trafikpolitiska och stadsbyggnadspolitiska funktion, å ena sidan, och deras ordnings- och säkerhetskaraktär, å den andra, låg till grund för regeringens och riksdagens beslut när lagen antogs. Eftersom det nya systemet tillämpats under så kort tid, är jag inte nu beredd att förorda en omprövning av principen för kommunens och polisens inflytande på besluten.

Vidare anförde

Herr FORSBERG (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga men kan inte påstå att jag är helt belåten med detsamma. Jag hade nämligen i första hand hoppats få höra något som kunde tyda på att antalet nämnder skulle bli färre. Det förefaller orimligt att det inom ett och samma polisdistrikt kan finnas upp till 25 olika trafiknämnder. Detta måste bli oerhört tungrott och arbetsamt för polischefen, som skall vara ordförande i samtliga dessa nämnder. Den saken har också framhållits i sammanhanget av rikspolisstyrelsen.

Statsrådet säger i svaret att möjligheter föreligger att välja gemensam nämnd för flera kommuner, men enligt min mening motverkas detta av att nämnderna enligt lag får ha endast två ledamöter utöver ordföranden. Speciellt vid sammanläggning av kommunblock där flera tätorter ingår — ja, t. o. m. flera städer — tror jag det blir nödvändigt att öka antalet ledamöter, om nämnderna skall kunna fylla sina uppgifter på önskvärt sätt och utan att det skapas irritation mellan de sammanlagda kommunerna.

Statsrådet säger i svaret att han inte nu är beredd att förorda en omprövning

av principerna, och betoningen på ordet *nu* gör att jag vågar hoppas att ett förslag så småningom kommer att presenteras. Detta ger mig anledning att än en gång tacka för det svar jag fått.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på fråga ang. radiokommunikation mellan tågpersonal och stationspersonal vid statens järnvägar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Jansson har frågat mig om jag avser att ta initiativ till radiokommunikation mellan tågpersonal och stationspersonal vid statens järnvägar i syfte att öka säkerheten och minska olyckor och olyckstillbud.

Sedan tekniskt godtagbara lösningar numera framkommit har linjeradio — d. v. s. radiokommunikation mellan en tågdirigeringscentral och tåg eller arbetslag — prövats från våren 1966 på malmбанan med gott resultat. SJ avser därför att innevarande budgetår påbörja linjeradioanläggningar även för Stockholms lokaltrafikområde och för sträckan Stockholm—Göteborg. En successiv ytterligare utbyggnad av sådana anläggningar planeras för framtiden. Linjeradio kan i säkerhetskänsliga lämna en kompletterande hjälp, men de grundläggande säkerhetsreglerna måste baseras på andra hjälpmedel. Där kan införandet av automatiskt tågstopp och automatisk hastighetsövervakning spela en väsentlig roll. Denna fråga utreds f. n. inom Internationella järnvägsunionen, i vilken SJ är medlem.

Med hänvisning till det arbete som redan pågår inom SJ när det gäller olika säkerhetsbefrämjande åtgärder anser

Svar på fråga ang. radiokommunikation mellan tågpersonal och stationspersonal vid statens järnvägar

jag det inte påkallat med något initiativ från min sida i dessa frågor.

Vidare anförde:

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Min fråga är ställd med anledning av att man i en tid av enorma vetenskapliga och tekniska framsteg är så omodern vid statens järnvägar att det inte finns någon radiokommunikation mellan tågpersonal och stationspersonal när tåg befinner sig ute på linjen.

Kommunikationsministern anför i sitt svar att det nu kommit fram tekniskt godtagbara lösningar. Han meddelar dels att dessa prövats sedan 1966 med gott resultat på Malmbanan, dels att linjeradioanläggningar under innevarande budgetår skall påbörjas för Stockholms lokaltrafikområde och för sträckan Stockholm—Göteborg.

Frågan har intresserat mig under de senaste femton åren och kanske framför allt efter den stora olyckan i Stålldalen. Därefter har ju flera olyckor aktualiserat spørsmålet.

Med anledning av det lämnade svaret vill jag framhålla att jag anser att ambitionen är alltför blygsam hos SJ i detta avseende. Det hade inte varit något att yvas över, om vi redan för 10—15 år sedan hade löst radiokommunikationsfrågan på alla SJ-linjer och även hade ålagt de privata järnvägsföretagen att införa linjeradio.

Det är delvis en fråga om service. Det är önskvärt att resenärer på tåg kan meddela sig med omgivningen om de så önskar. Men det är framför allt en fråga om ökad säkerhet. Det har förekommit många olyckor, där ett tågsätt av misstag släppts i väg och där man vetat att olyckan inte kunnat förhindras därför att man inte kunnat nå personalen på tåget och stoppa detta. Det är orimligt att vi fortfarande skall

ha kvar olycksrisker av detta slag och att man släpper i väg tågsätt, ibland med 700—800 passagerare, utan att kunna hejda tågen.

I flera länder har denna form av radiokommunikation använts sedan årtionden tillbaka. Jag skall inte heller räkna upp alla andra som har löst problemet; både taxibilar och t. o. m., såsom framgick av tidningarna för några veckor sedan, små förbrytarlighör har lyckats upprätthålla radiokommunikation.

Det är givet att vi i en mer eller mindre avlägsen framtid kan komma fram till mera tekniskt avancerade metoder för att förebygga tågolyckor, men medan Internationella järnvägsunionen funderar över dem bör vi utnyttja de lösningar som redan finns till hands.

Jag är därför otillfredsställd med svaret och anser att vi måste handla mycket snabbare än vad kommunikationsministern förutskickat.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag vill nog påstå att man inom SJ varit utomordentligt intresserad av att stärka trafiksäkerheten i detta sammanhang. Men det är mycket besvärliga tekniska problem som har legat i vägen för de lösningar, vilka i och för sig kan te sig naturliga och rationella för lekmannen. Jag vill hänvisa till att vi i vårt land arbetar med ett elektrifierat järnvägsnät, varför det bland annat har varit mycket svårt att finna godtagbara tekniska anordningar för störningsskyddet.

Det föreligger alltså ingen brist på ambition inom SJ utan man har en mycket medveten vilja att så snabbt som möjligt både tillgodogöra sig de nya tekniska erfarenheter, som kan vinnas, och även tillämpa dessa.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Det skulle vara ogrann-

Svar på interpellation ang. reglering av markpriserna och reformering av expropriationslagstiftningen

laga att rikta personliga anmärkningar mot kommunikationsministern eftersom han är ganska ny inom sitt departement. Eftersom vi talar om SJ vill jag emellertid inte hålla med om att det inte skulle ha saknats ambition. Jag tycker verkligen att det har saknats ambition, eftersom det finns tekniskt godtagbara lösningar som inte utnyttjats.

Jag vill inte göra några invändningar mot att man har börjat praktisera radiokommunikationerna på Malmbanan, men jag vill bara framföra en stilla undran om Malmbanan verkligen var det mest angelägna objektet för ett sådant försök. Där reser ändå inte de flesta människorna. Men självfallet tycker jag att man skall ha en sådan radiokommunikation även på Malmbanan.

Det faktiska förhållandet är alltså att det finns tekniskt godtagbara lösningar som inte utnyttjats. — Det kommer vi inte ifrån. Sedan reses här perspektivet att dessa tekniska anordningar skall utnyttjas i framtiden, och det noterar jag. Men att de inte utnyttjas redan i dag är en svaghet.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag har i mitt svar understrukit att det *numera* framkommit tekniskt godtagbara lösningar på hithörande problem. Sedan är det alltid en bedömningsfråga, sett ur SJ:s synpunkt, *var* dessa tekniska lösningar först skall sättas in. Att Malmbanan valts beror — föreställer jag mig, utan att kunna tala med den insikt som i och för sig skulle vara önskvärd — bl. a. på att det där är fråga om speciella trafikförhållanden.

Jag utgår alltså från att det är dessa förhållanden som gjort det angeläget att börja verksamheten på Malmbanan. Och jag vidhåller att SJ när det gäller arbetet på dessa frågor inte minst i in-

ternationella sammanhang har spelat en mycket betydelsefull roll.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Det som statsrådet senast sade förefaller mig otroligt, eftersom det inom Internationella järnvägsunionen finns länder som i många år med framgång prövat dessa tekniska lösningar. Då kan SJ inte gärna vara någon pionjär i den församlingen när det gäller sådana här lösningar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Justerades protokollet för den 31 nästlidne oktober.

§ 15

Svar på interpellation ang. reglering av markpriserna och reformering av expropriationslagstiftningen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Karlsson i Huddinge har frågat inrikesministern, om man kan vänta initiativ från regeringens sida i fråga om reglering av markpriserna i syfte att göra den föreslagna lagen om kommunal förköpsrätt mera effektiv och när man kan räkna med initiativ från regeringens sida i fråga om en reformerad expropriationslagstiftning. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Frågan om kontroll över markprisutvecklingen tas upp också i en motion i anledning av propositionen med förslag till förköpslag m. m. Eftersom riksdagen alltså inom den närmaste tiden kommer att få ta ställning i det ämne som herr Karlsson behandlar i sin första fråga anser jag det inte lämpligt att nu göra några uttalanden i denna del. Men jag

Svar på interpellation ang. reglering av markpriserna och reformering av expropriationslagstiftningen

vill påpeka att förköpsrätten inte är avsedd att vara en ersättning för expropriation. En kommun som har att ta ställning till en förköpsrättsfråga och därvid finner att det avtalade priset är för högt har sålunda möjlighet att begära expropriation.

Beträffande herr Karlssons andra fråga kan jag hänvisa till att regeringen för snart sju år sedan tog initiativ till en reform av expropriationslagstiftningen och tillkallade sakkunniga för att göra en översyn av lagstiftningen. Utredningen har redan avlämnat två betänkanden med förslag till ändringar i bl. a. expropriationslagen. De förslag som regeringen lagt fram på grundval av utredningens arbete har godtagits av riksdagen. Utredningsarbetet fortsätter, och vi väntar nu på förslag om bl. a. expropriationsändamålen, värderingsprinciperna och förfarandet.

Vidare anförde:

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation.

Jag känner mig emellertid litet förbryllad över svarets innehåll. Utgångspunkten för min interpellation var två omständigheter. Den ena var att vi på riksdagens bord har ett regeringsförslag, vilande från vårsessionen, om kommunal förköpsrätt till mark. Det stipulerar rätt för kommun att gå i privat köparens ställe och överta ett markköp, under förutsättning att kommunen betalar redan avtalat pris.

Den andra omständigheten var — och här refererade jag till det av alla kända Nackafallet — att kommun kan komma i en situation då den inte anser sig kunna betala det pris som privat köpare av mark kan bjuda och därför inte har särskild glädje av en förköpsrätt. En kommun bär ansvaret för sina medborgares bostadskostnader, medan en

privat köpare endast behöver räkna med huruvida han kan få igen pengarna med vinst av de blivande hyresgästerna, och detta är som bekant inte svårt i bristområdena.

Det var alltså med utgångspunkt från dessa förhållanden — och inte minst med tanke på vad som timat på markspekulationens område sedan vi skildes åt i maj — som jag frågade regeringen, om man med hänsyn till den senaste tidens utveckling övervägde ett initiativ i syfte att göra den föreslagna förköpsrätten mer effektiv genom någon form av prisreglering på mark i vissa fall.

Nu säger justitieministern att riksdagen inom den närmaste tiden kommer att få ta ställning till denna sak i anledning av en motion i samband med regeringens förslag till förköpslag. Här åsyftas uppenbarligen en socialdemokratisk motion, väckt vid höstriksdagen — för övrigt efter det att jag framställt min interpellation. Men detta spelar ingen roll, ty jag var själv med om att redan vid vårriksdagen väcka en motion, där prisfrågan i samband med förköpslagen togs upp. Jag har emellertid inte frågat efter enskilda riksdagsmäns mening i denna sak, utan om regeringens i samband med vad som hänt sedan regeringsförslaget lades fram.

Vad skall jag nu anse att jag fått för svar? Skall regeringen vänta med att ta ställning till dess man får veta vilken ståndpunkt riksdagen kommer att intaga? Men enligt vår författning skall nya lagar — och detta måste bli en lagfråga — stiftas av Kungl. Maj:t och riksdagen, och utan regeringsförslag i ett ämne kan riksdagen knappast göra mer än att besluta för sin del.

Min villrådighet blir inte mindre när jag läser följande passus i statsrådets svar: »Men jag vill påpeka att förköpsrätten inte är avsedd att vara en ersättning för expropriation. En kommun som har att ta ställning till en förköpsrättsfråga och därvid finner, att det av-

Svar på interpellation ang. innebörden av begreppet »beslutets meddelande»

talade priset är för högt, har sålunda möjligheten att begära expropriation.»

Jag kan inte förstå att denna passus kan betraktas som ett svar på min fråga. Alla vet att priserna vid expropriation med nuvarande bestämmelser blir så höga att en kommun endast tillgriper expropriation om markförvärvet betraktas som så angeläget att kommunen är beredd att göra förvärvet oavsett pris.

Skall detta interpellationssvar också betraktas som ett svar till de socialdemokratiska motionärerna, vilka också torde känna till expropriationslagen, men tydligen inte heller betraktar den som en lösning på markprisfrågan?

Beträffande svaret på min andra fråga när förslaget till ny expropriationslagstiftning kunde tänkas komma, finns inte mycket att säga. Jag vet mycket väl att vissa ändringar genomförts i expropriationslagen, men vad som intresserar mig är det enligt min uppfattning viktigaste av vad som måste ändras i denna lagstiftning, nämligen värderingsprinciperna och själva förfarandet vid expropriationsmål. Här kan alltså justitieministern inte ange någon tidpunkt för eventuella regeringsförslag. Detta hänger på utredningen, och jag vill inte kritisera regeringen i detta sammanhang, men jag vill ändå beklaga att lösningen av dessa så aktuella och angelägna frågor tycks dröja.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Det måste förefalla ganska naturligt att man hänvisar till den kommande riksdagsbehandlingen av en fråga som redan är väckt i riksdagen när det inte ens är fjorton dagar kvar till dess. Enligt de planer för behandlingen av utskottsutlåtanden jag har sett skulle frågan om den kommunala förköpsrätten behandlas i kamrarna den 22 november. Det verkar ganska meningslöst att i dag ta upp en diskussion om hur den blivande lagen skall

tillämpas. Vi får ju rikliga tillfällen till det om knappa två veckor.

Att jag hänvisar till att kommunen har möjlighet att avstå från sin förköpsrätt, om den finner priset för högt, och begära expropriation sammanhänger med att jag hoppas att det ganska snart skall komma ett betänkande om värderingsgrunderna vid expropriation. Vi kan inte gärna tillsätta ytterligare en utredning i denna fråga när en utredning redan arbetar med den.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Svar på interpellation ang. innebörden av begreppet »beslutets meddelande»

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden har frågat mig om jag är villig att medverka till utfärdande av enhetliga bestämmelser om vad som innefattas i begreppet »beslutet meddelats», så att i meddelandet uttryckligen anges vilken dag som avses.

Vid klagan över förvaltande myndighets beslut räknas besvärstiden i allmänhet från den dag då klaganden fick del av beslutet. Enligt den s. k. besvärstidslagen från år 1954 gäller detta i alla de fall då något annat inte anges i den särskilda författning som är tillämplig på det ärende i vilket beslutet träffas. I vissa författningar, särskilt äldre sådana, sägs ofta uttryckligen att besvärstiden räknas från den dag då klaganden fick del av beslutet. Vid kommunalbesvär räknas besvärstiden från den dag då justeringen av det över beslutet förda protokollet tillkännagavs på kommunens anslagstavla. Bestämmelser om detta finns i kommunallagarna.

I några enstaka författningar föreskrivs att besvärstiden räknas från den dag då beslutet meddelades. Detta be-

Svar på interpellation ang. innebörden av begreppet »beslutets meddelande»

tyder att besvärstiden löper från det datum då beslutet fattades. Denna dag framgår alltid av beslutet. Inte i något fall innebär det att besvärstiden räknas från dagen för kungörandet av beslutet eller för delgivningen av beslutet med sakägare.

Eftersom uttrycket »dagen då beslutet meddelades» har denna enhetliga innebörd, är det inte nödvändigt att nu vidta några särskilda åtgärder som syftar till ett förtydligande av vad som innefattas i uttrycket. En annan sak är om vi inte i samband med andra lagstiftningsfrågor skall pröva om denna formulering bör bibehållas.

Vidare anförde:

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Låt mig först tacka herr statsrådet för det svar han lämnat på min interpellation. Tyvärr tycks detta vara så utformat att någon klarhet i frågeställningen inte kan vinnas. Det är emellertid möjligt att detta problem hör till den högre juridiken, som vanligt folk inte kan analysera på ett riktigt sätt.

Statsrådet anför i svaret bl. a.: »Vid klagan över förvaltande myndighets beslut räknas besvärstiden i allmänhet från den dag då klaganden fick del av beslutet.» Litet längre fram yttrar han: »I några enstaka författningar föreskrivs att besvärstiden räknas från den dag då beslutet meddelades.»

Detta sistnämnda kan väl tolkas så, att den dag då beslutet så att säga spikades på den förvaltande myndighetens kungörelsetavla skall betraktas som klagotidens början.

Men i ett senare avsnitt i statsrådets svar heter det: »Inte i något fall innebär det att besvärstiden räknas från dagen för kungörandet av beslutet eller för delgivningen av beslutet med sakägare.»

Är inte dessa uppgifter motsägande? Jag kan i varje fall inte finna att formuleringarna har enhetlig innebörd.

Statsrådet anser inte att det bör vidtas några särskilda åtgärder som syftar till ett förtydligande av vad som innefattas i uttrycket »beslutets meddelande». Jag måste beklaga detta, enär det förekommer olika tolkningar av författningens skrivning. Detta har t. o. m. förorsakat att såväl enskilda som kommuner inkommit för sent med klagan till den förvaltande myndigheten, och klagan har då författningssenligt inte kunnat upptagas till prövning. Sålunda har vederbörande — både enskilda och kommuner — gått miste om möjligheten att få sin sak prövad i högre instans.

Statsrådets besked, att en sak för sig är om man inte i samband med andra lagstiftningsfrågor skall pröva, huruvida denna formulering bör bibehållas, utgör inte något svar på frågan.

Herr talman! Jag vill emellertid tolka detta uttalande så positivt som möjligt och hoppas således på ett förtydligande av författningstexten.

Så en annan sak: Det bör väl vara möjligt att i utfärdade kungörelser eller skriftliga besked över förvaltande myndighets beslut angiva när tiden för klagan senast skall vara myndighet till handa? Detta är en enkel men mycket praktisk åtgärd som borde vara ganska lätt att införa och tillämpa. Jag skulle vilja hemställa till herr statsrådet att åtminstone på den punkten söka åstadkomma formuleringar som underlättar tolkningen av bestämmelserna.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Mina pedagogiska talanger tycks inte vara värst lysande. Herr Persson i Heden blandar fortfarande ihop de olika uttryck som användes i skilda författningar, nämligen kommunallagarnas bestämmelser om att besvärstiden skall räknas från den dag »då beslutet tillkännagavs på kommunens anslagstavla» och det fall då det sägs att besvärstiden räknas från den

Allmänpolitisk debatt

dag »då beslutet meddelades». Det har aldrig ifrågasatts att det sistnämnda uttrycket skulle tolkas eller uppfattas på annat sätt än att besvärstiden löper från det datum då beslutet fattades.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Såsom jag sade i mitt första inlägg, hör väl dessa skrivsätt och talesätt till den högre juridiken, och att det därför kanske är litet för svårt för vanligt folk att följa med. Jag ifrågasätter inte alls herr statsrådets pedagogiska anlag; de är säkerligen både beprövade och erkända.

Men hur som helst, så har dessa bestämmelser tolkats mycket olika, och detta har gjort att det inträffat att i viktiga frågor, såsom vid överklagande av beslut hos Kungl. Maj:t, besvären har inlämnats för sent till länsstyrelsen — i något fall en dag bara — och att ärendet därför inte kunnat upptagas till prövning av Kungl. Maj:t.

Skulle det inte vara mycket enkelt att, när en kungörelse utfärdas eller ett meddelande införes i pressen om ett visst ärendes fastställelse, samtidigt ange att klagan över beslutet skall vara ingiven till länsstyrelsen senast en viss dag?

I detta fall gällde det ett överklagningsärende i fråga om ett beslut som hade fastställts av länsstyrelsen den 19 juni. I pressen hade beslutet emellertid kungjorts den 26 juni. Vederbörande som klagat — det var här fråga om såväl enskilda personer som en viss kommun — hade den uppfattningen att klagotiden gällde från den dag då beslutet offentligt hade meddelats i pressen.

Ingen ifrågasätter annat än att vederbörande i detta fall hade tolkat bestämmelserna felaktigt, men för att dylika saker inte skall upprepas torde det vara ändamålsenligt att få fram ett förtydligande. Det allra enklaste hade kanske varit att det hade sagts ifrån, att de som ville anföra besvär skulle göra detta senast den 19 juli 1967. Då hade

inga problem behövt uppstå och deras klagan hade också kunnat behandlas.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! I anledning av besvärssakkunnigas förslag sysslar vi nu i justitiedepartementet med förslag till en lagstiftning om förvaltningsförfarandet. Det är vår avsikt att i den lagen föreslå att i förvaltningsbeslut alltid skall tas in en besvärshänvisning. Hur denna skall utformas kan jag för dagen ännu inte säga, men tydligt är att hur man än utformar sådana bestämmelser finns det alltid någon som kan missförstå dem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17

Allmänpolitisk debatt (forts.)

Herr förste vice talmannen meddelade, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna allmänpolitiska debatten nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, i enlighet med förut gjord anteckning, till

Herr KELLGREN (s), som yttrade:

Herr talman! När vi nu återupptar den allmänpolitiska debatten skulle jag vilja aktualisera några saker som är värda att vi diskuterar och riktar strålkastarljuset mot.

Remissdebatten tjänar det syftet att den skall utgöra en inventering av alla de problem och svårigheter som finns i samhället. Härvidlag har oppositionen inte sparat på sitt krut. Bostadsfrågan har kanske i mindre utsträckning än vanligt varit uppe till diskussion, men man har tagit upp olika sociala frågor, vårdområdet, hälsovårdsområdet, miljöfrågorna och inte minst sysselsättningen.

Det är emellertid inte bara i riksdagen som man framför kritik av detta

Allmänpolitisk debatt

slag. Den framföres till stor del också i pressen. Inte minst i TV och radio riktar man kritik mot framför allt olika sociala företeelser och missförhållanden.

Att så sker är alldeles utmärkt. Jag skulle vilja säga att ju mer av denna kritik som kan riktas, desto bättre är det. Det är intressant att konstatera — egentligen är det just detta som är mitt ärende — hur anspråken i dag stiger på samhällssektorn; man kräver att de styrande inom samhällets ram skall lyckas sköta och lösa olika frågor på ett ur medborgarnas synpunkt fullgott sätt. Och hur har inte anspråken stigit!

Vi är nu i den situationen att nära nog varje bostadslös säger att det är samhällets, statens och kommunens sak att ordna bostad åt honom. Numera skall till och med landets statsminister i TV kunna svara på nära nog varje bostadssökandes frågor om varför han inte inom viss tid kunnat få en bostad. Det är ungefär samma sak inom alkoholvården och kriminalvården. Överallt stiger anspråken. Man säger att »det problemet måste lösas för vederbörande på ett eller annat sätt».

Jag tycker att det är alldeles utmärkt att det förhåller sig så. Ty var har vi då hamnat? Jo, vi har kommit i den situationen att vi alla accepterar att det allmänna, samhället, vår gemenskap skall lösa dessa problem. Vi kan inte undandra oss vårt ansvar. Och vad är egentligen detta? Det är det samhälle som präglas av den socialistiska samhällssynen.

Alla borgerliga partier reser i dag krav som om det socialistiska samhället var förverkligt. Det innebär att oppositionen också måste ta på sig ansvaret för att skaffa all den personal och alla de ekonomiska resurser som behöver överföras till olika sektorer för att frågorna skall kunna lösas på det sätt som alla kräver. Jag tror att oppositionen bör uppmärksamma detta, att den genom sin kritik — oftast berätti-

gad men ibland överdriven — reser på alla fronter nya och större anspråk som är helt i överensstämmelse med samhällssynen inom det parti som jag representerar.

Egentligen är det, herr talman, egendomligt att man inte kan hitta mer kritik att föra fram, att man inte kan peka på fler missförhållanden. Det är dock begränsade resurser som ställs till förfogade, och det är under en mycket kort period som samhället har utvecklats på detta sätt och alla blivit medvetna om dessa stora uppgifter och vårt gemensamma ansvar.

Jag tror att det är viktigt att uppmärksamma detta även från en annan synpunkt, nämligen från sysselsättningsynpunkt. Det finns en amerikansk professor som heter Eli Ginzberg. Han har varit med om att redigera ett arbete som i fri översättning kan kallas »Det pluralistiska samhället». Han konstaterar där för Amerikas vidkommande att det är inom den s. k. non profit-sektorn som sysselsättningen i dag ökar. Inom denna sektor arbetar man inte enligt det kapitalistiska samhällets sedvanliga lagar med snäva företagsekonomiska kalkyler. Non profit-sektorn, alltså den icke-kapitalistiska sektorn, tar i dag mellan 33 och 40 procent av alla i Amerika sysselsatta. Det är inom denna sektor och inte inom profit-sektorn som t. ex. negerbefolkningen har kunnat göra framsteg i fråga om sysselsättning, social status etc. Kvinnornas möjligheter att kunna ta in på det försprång som männen har i vårt nuvarande samhälle har ökat inom denna sektor och inte inom den sektor som vi kan kalla den kapitalistiska. Non profit-sektorn är kanske inte alltid direkt samhällsägad men till den hör i varje fall organisationslivet, och den kan inrymma forskning och kulturaktiviteter av olika slag. Det finns icke inom den andra sektorn.

Vi befinner oss i ett läge som påminner om det amerikanska. Om vi ser på

Allmänpolitisk debatt

den sysselsättningsfrämjande aktiviteten i vårt land för framtiden, skall vi finna att sysselsättningen nedgår inom de mera typiska profit-sektorerna i vårt samhälle, inom industrin, jordbruket, handeln och även inom byggnadsverksamheten i takt med att rationaliseringen sätter fart. Då blir vår uppgift att på något sätt öka sysselsättningen inom andra samhällsområden, alltså inom förvaltning, undervisning och vårdområden av olika slag. Dessa sektorer sysselsätter nu ungefär 400 000 personer. Om vi skall klara upp sysselsättningsproblemen för framtiden måste arbetsmöjligheterna inom denna sektor utökas.

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna omfattar i november månad bortåt 50 000 personer, varav ungefär hälften undergår olika former av omskolning. De övriga är sysselsatta i beredskapsarbete eller inom skyddad verksamhet. Man räknar med att denna siffra i februari—mars nästa år skall öka till det dubbla, d. v. s. till cirka 100 000 personer. Av dem skall bortåt 35 000 vara sysselsatta inom omskolningsverksamheten och de övriga framför allt i beredskapsarbete men även inom olika sysselsättningsområden där den finansiella stimulansen under senare år skall ha ökat antalet arbetstillfällen.

Den stora uppgift, som jag framför allt vill rikta uppmärksamheten på, är problemet hur vi på olika sätt skall kunna slussa över många fler av dem som omskolas och som nu sysselsättes inom olika samhällsaktiviteter till verksamhet inom stat, kommun och landsting, inom kulturliv och andra sektorer som inte är profit-givande utan mera allmännyttiga i detta ords mest generella bemärkelse. Det behövs statsbidrag i olika former för att detta skall bli möjligt. Av allt att döma är vi just inne i detta utvecklingsskede, detsamma som i Förenta staterna.

Jag vill alltså fråga: Hur rimmar dessa två saker med de borgerligas all-

mäna kritik beträffande dels den offentliga sektorns tillväxt, dels vårdsektorns otillräcklighet och dels skattestrycket? Om vi på lång sikt skall kunna öka sysselsättningen, måste detta ske inom statens, kommunernas och landstingens verksamhetsområden. För att man skall kunna skapa dessa arbetstillfällen och för att vi över huvud taget skall kunna lösa alla de olika bristproblem som berörts i den allmänna debatten — också under remissdebatten — på hälso- och sjukvårdens område, på miljövårdsområdet etc., måste man också dirigera över resurser i form av ytterligare skattemedel till dessa områden. Detta borde egentligen vara det stora och väsentliga överläggningsämnet och diskuteras ingående under dessa remissdagar. Jag välkomnar oppositionens fulla och häftiga kritik — det innebär att oppositionen hjälper till att göra medborgarna medvetna om att vi på olika vägar måste bredda den allmänna sektorn för att kunna åstadkomma ett mer tillfredsställande samhälle, ett samhälle som vi inom socialdemokratien kallar ett socialistiskt samhälle.

Därefter anförde:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Ett av de dominerande politiska problemen i dag är bostads- och byggnadsfrågan. Det är en detalj av den som jag önskar beröra i denna debatt, nämligen rivningen av äldre bostadsfastigheter.

»Varför skall vi bort?» löd i en av våra stora skånetidningar för inte länge sedan rubriken till en artikel som koncentrerade sig just på detta område. Man berättade däri bl. a. att en årsproduktion av bostäder försvann på tre år i Hälsingborg genom att 772 lägenheter revs och ett stort antal omvandlades till kontors- och affärslokaler. Många av de rivna lägenheterna sades vara i gott skick.

Situationen är långtifrån unik för

Allmänpolitisk debatt

Hälsingborg. I Göteborg revs under åren 1960—1966 enligt inrikesministerns egna siffror 7 300 lägenheter, medan den årliga bostadsproduktionen var cirka 5 000 lägenheter. Ett och ett halvt års produktion gick sålunda åt för att ersätta det rivna.

Tidningarna berättade för några veckor sedan att inrikesministern besett en del förfallna rivningshus i Stockholm. »Rena slummen», sade han. Han hade i det sammanhanget nämnt att man kanske fick överväga en vanhävdslag för bostadsfastigheter av liknande slag som den som gäller för jordbruket.

Rivningsfrågan har naturligtvis många aspekter. När det gäller att snera ett område kan också tämligen bra fastigheter komma i kläm. Men i dessa bostadsbristens tider är det enligt min mening inte försvarbart att riva hus med någorlunda god standard i den takt som skett under de senaste åren. I många fall kan det väl för ägaren eller byggmästaren vara ekonomiskt fördelaktigare med hänsyn till hyressättningen att riva och bygga nytt, men även förbättringar och moderniseringar tillåts ju numera föranleda hyreshöjning. Säkert skulle många hyresgäster med glädje ta en moderniserad lägenhet med lägre hyra än en hypermodern med toppris.

Länsarbetsnämnderna skall i varje fall för flerfamiljshus i större städer ge igångsättningstillstånd före rivnings påbörjande. Men enligt vad som förljuddes nekas man ytterst sällan sådant tillstånd. Här måste nog en noggrannare prövning komma till stånd. I dagens bostadssituation måste ett uppskjutande av fastighetsrivningar genom upprustning av någorlunda hyggliga lägenheter kunna ske i ett stort antal fall. Riksdagen har också lämnat regeringen fullmakt att ge förbättringslån för sådana flerfamiljsfastigheter.

Direktiven för rivningstillstånden är av två slag. Bostaden skall inte längre

vara tjänlig för sitt ändamål, eller också skall rivningen vara nödvändig för att viktiga stadsplaneändringar skall kunna vidtas.

Jag förutsätter att länsarbetsnämnderna i fortsättningen ägnar dessa rivningsansökningar en omsorgsfullare prövning, och jag hoppas att inrikesministern har uppmärksamheten riktad på dessa ärenden så att vi kan förvänta en annan ordning härvidlag.

En annan byggnadsfråga som gång på gång aktualiserats under det nu löpande året är den 25-procentiga investeringsavgift som i år och fram till den 30 september nästa år pålægges s. k. oprioriterade byggen. Avsikten med denna extra pålaga har sagts vara, att man vill ge bostadsproduktionen och industriinvesteringarna större resurser. Detta är ju vällovligt. Man undrar dock, om man inte med tillgängliga kontroll- och dirigeringsmedel kunnat nå samma effekt. Men det är en annan sak.

Bland de nämnda oprioriterade byggena är också byggandet av kyrkor och samlingslokaler. I januari i år väcktes åtskilliga motioner dels om totalt slopande av denna investeringsavgift, dels om undantagande och dispenserande i detta avseende av lokaler för kyrkliga och frikyrkliga ändamål.

Den kristna verksamheten är i stort sett uppbyggd på och beroende av frivilliga gåvor från församlingarnas medlemmar. Detta gäller inte endast de löpande utgifterna utan även det kapital som erfordras för uppförande av kyrkor och kyrkliga samlingslokaler eller för renovering och modernisering av äldre. Vad som offras härför — ofta under försakelse — är redan beskattade medel.

Under mina resor till olika delar av vårt land har jag gång på gång blivit erinrad om dessa problem genom att olika grupper framfört sina bekymmer i detta avseende. Det har t. ex. gällt ett samfund, som genom avtal överlätit sin

Allmänpolitisk debatt

kyrkobyggnad och tomt till staden eller samhället för en nödvändig stadsplaneändring eller för sanering och därvid räknat med att få komma i gång med en ny kyrkobyggnad under detta eller nästa år. Nu är man i många fall utan tjänlig samlingslokal, och verksamheten liksom ungdomsarbetet blir i hög grad lidande av detta. Också jag motionerade vid årets början om välvillig dispensgivning i sådana fall. Men sådana medgivanden synes ha varit ytterst få.

Anledningen till att jag i dag tagit upp denna fråga är regeringens nyligen fattade beslut om omfattande åtgärder för att öka sysselsättningen under kommande vintersäsong. AMS-chefen har beräknat att utan sådana extra åtgärder skulle man kunna befara bortåt 75 000 arbetslösa under de svåraste månaderna. Naturligtvis kommer också byggnadsverksamheten här in i blickpunkten. I regeringens kungörelse heter det bl. a., att särskilda dispenser kommer att ges från investeringsavgift på oprioriterade byggen — detta upp till en sammanlagd kostnad av cirka 50 miljoner. Här bör enligt min mening åtskilliga projekterade kyrkbyggen kunna igångsättas. Från regeringens sida bör man nu kunna räkna med flera dispensmedgivanden — detta så mycket mer nödvändigt som annars ett mycket stort uppdämt behov kommer att finnas nästa höst, vilket då torde bli svårt att tillfredsställande manövrera.

Den här berörda frågan är av synnerlig vikt och får enligt vad stora grupper i vårt land menar inte nonchaleras.

Visst är den materiella utvecklingen tacknämlig. Och visst är behoven där stora. Men man får inte försumma att ge kyrkliga, frikyrkliga och ideella organisationer möjligheter att tillgodose det behov av gemenskap, de fritidsaktiviteter — inte minst vad gäller det unga släktet — och den trängtan efter högre och bestående värden som finns

— om även latent — hos de flesta människor.

Tillåt mig till sist, herr talman, att beröra ett helt annat ämne. Stora grupper av vårt folk har med förvåning och ängslan iakttagit den kulturella smakförskämning som gång på gång kommit till synes på olika områden, i filmproduktionen, i våra massmedia och då även i radio och TV.

När det gäller filmen har man från vissa håll krävt strängare censur. I principfrågan censur eller icke censur skall här inget ställningstagande göras, då filmcensurutredningen håller på att penetrera den frågan. Den nu fungerande censuren har inte funnit skäl att stoppa ens den senaste sexdrypande och hycklande svenska filmen. Den norska filmcensuren har däremot av etiska skäl klart tagit avstånd från densamma och förbjudit visning, eftersom den, som det heter, »genom sina realistiska och detaljerade bilder av en rad samlag går längre än någon annan tidigare gjort».

Det är inte endast så, att åtskilliga av de senaste svenska filmerna frossar i det fula och vrånga. Det vackra i den verkliga kärleken och i samlivet dras ned i smutsen. Ingenting får tydligen längre vara vackert och rent.

Den nämnda arbetande filmcensurutredningen har i första hand lagt fram en rapport från en filmforskningsgrupp som bl. a. anfört följande: »Uppfattningen att film ökar frekvensen av brott saknar stöd i empiriska fakta. Ett flitigt konsumerande av film som demonstrerar våld och grymhet kan emellertid förstärka redan etablerade asociala attityder...» Så långt filmforskningsgruppen som också anser det välmotiverat, att någon form av varudeklaration införes för varje film som visas offentligt.

Ja, det är kanske svårt att få fram klara bevis på en films skadegörande verkan. Flera amerikanska utredningar har emellertid ansett sig kunna konsta-

Allmänpolitisk debatt

tera en sådan påverkan. Men i varje fall borde större hänsyn tas till mentalhygieniska synpunkter, eller som forskargruppen uttrycker det »till redan etablerade sociala attityder». Men det är kanske för mycket begärt att de producerande och ledande på detta område skall känna ett sådant ansvar. Kanske invänder man mot det anförda, att den som inte vill se sådana filmer inte behöver gå och se dem. Naturligtvis inte, men ansvaret för smakförskämningen och för neddragandet av det vackra och goda i livet med allt vad därav följer faller tungt på de ledande inom folket och även beträffande dessa speciella områden.

Nu har det aviserats att också TV skall vara med och tävla om tvivelaktiga bidrag av detta slag. En inspelning påstås redan vara i gång i Malmöstudion av en av de mest erotiskt vågade TV-pjäserna. Sådana snuskfilmer skall tydligen nu skickas direkt in i de svenska hemmen. Jag hoppas att radio- och TV-ledningen skall ta denna fråga under förnyad omprövning och beakta sitt stora ansvar för dessa massmedia. Radiochefens avståndstagande från vissa övertramp i några TV-program i början av året inger förhoppning att så skall ske. »Det är inte de 'fula orden' vi i och för sig reagerar mot, även om min personliga uppfattning är att sådana inte bör användas i radio och TV utan särskilda skäl», säger radiochefen i ett uttalande och fortsätter: »Vi har en stor publik att ta hänsyn till och kan inte negligera kraven på vad de flesta anser vara god smak.»

Just det, »vad de flesta anser vara god smak». En av våra större tidningar skrev för inte så länge sedan: »Det är knappast troligt, att sådana program som de här nämnda har någon större effekt på det svenska folkets moraliska status.» Kanske inte, men sådana program, upprepade i olika massmedia, leder även de till en kulturell smakförskämning och en utarmning av många

av de värden som vi tagit i arv från gångna släkten, vilket måste beklagas.

Den kristna opinionen har sin mening klar. Kanske anser man det inte nödvändigt att ta någon större hänsyn till denna opinion. Men alla som verkligen vill befrämja en kulturellt sett hög standard med andlig halt hos vårt folk borde känna ansvar inför dessa tendenser, och var och en i sin stad söka bidra till att skönhetsfläckar sådana som de nämnda inte ohämmat får utbreda sig.

Herr WERNER (h):

Herr talman! Jag vill ta tillfället i akt att här beröra ett par u-landsfrågor och börjar då med ett u-landsfenomen på hemmaplan.

Det torde inte vara obekant att man på denna stads kommunala teaterscen just nu spelar ett stycke som heter »Leva som svin». Detta är alltså inte min rubriksättning utan lanseras av en av våra framstående kulturinstitutioner här i staden. Jag tror säkert att rubriken är adekvat och att den passar in på mycket av det som annan teater och svensk film just nu bjuder på. Sådan film blir för övrigt inte bättre av att ecklesiastikministern agerar med och därmed sanktionerar den.

Hela denna tvivelaktiga produktion går under benämningen konst och stödes av kommunala och statliga bidrag. Vårt TV- och radiomonopol är därvidlag också mycket följsam. Likaså är maskorna i lagens nät så stora, att till och med stora fiskar galant glider igenom. Verksamheten kan även glädja sig över ganska stora segrar i kampen om människans själ i det här landet.

Och vad blir då resultatet härav? Ja, för det första blir vi till åtlöje i utlandet och på den internationella kulturmarknaden. Det är alldeles uppenbart. För det andra — och det är mycket värre — blir det en glidning i normeringen här hemma. Våra normer blir urgröpta och lösligheten blir undan för

Allmänpolitisk debatt

undan normerande. Om man lever så som stadsteaterns devis ger vid handen, blir det självfallet svårare att sedan leva samman med hustrun, maken och familjen i en trygg och harmonisk gemenskap.

Vi har inte råd med sådant. Det är svårt nog ändå i många svenska hem. Vi har 22 000 äkta makar som varje år går från varandra. Årligen har vi drygt 16 000 barn som födes utom äktenskapet. Man kan naturligtvis nonchalera de här siffrorna, men man kan inte utläsa något positivt ur dem.

Den undervisning i samlevnads- och familjefrågor som förre ecklesiastikministern, herr Edenman, utlovade i våras från skolöverstyrelsen har ännu inte synts till. Där lär man utarbete en plan för samlevnadsundervisning på skol-schemat, vilken skall ge vidgat utrymme åt ämnet, men vi har som sagt ännu inte sett till den planen. Nu hänger det på herr Palme — men han har ju redan så att säga börjat i fel film. Vi måste få lära oss att leva som människor, när så många massmedia lär oss att leva annorlunda.

Vi har nu här i kammaren under ett par dagar fört en allmänekonomisk debatt, under vilken oppositionen har angripit regeringen och anklagat den för att handskas illa med våra resurser. Man har pekat på kronans värdeminskning, på kostnadsstegringarna och den därav följande inflationen o. s. v. Men, mina damer och herrar, det finns också en annan inflation, som drabbar de andliga resurserna i vårt land, och när de värdena blir tillräckligt urgröpta orkar vi varken handla eller vandla längre. Både regeringen och oppositionen måste ägna mer tid och större intresse åt att slå vakt om de resurserna.

Om vi skall tala om hög levnadsstandard måste vi väga in inte bara kronor och kalorier utan också en lycklig, harmonisk och trygg levnad, ty utan den finns ingen hög levnadsstandard.

Ett annat u-landsproblem har vi ock-

så i Sverige. I Indien och Mellanöstern får vi försöka göra något så elementärt som att skaffa människor tak över huvudet. Häromdagen var jag med på en tillställning, där 700 hemlösa män blev förplägade med mat och dryck, tobak, sång och Guds ord. Det hela hade anordnats av den hedervärda Stiftelsen »Hjälp åt hemlösa».

Det var en skakande upplevelse att se dessa slitna människor som bor i bilvrak, tunnelbanefickor, sandlådor, soplådor och saltlådor här i Stockholm. En av dem hade i flera år bott i en soplåda vid en station därför att det där var lugnare än i de usla rivningsfastigheter som staden erbjuder en del av detta klientel.

Vet ni, mina damer och herrar, att det i denna stad natt efter natt går 2 000 människor som ingenstans har att ta vägen? Det finns inte heller några skäl att förmoda att det är bättre ställt i andra storstäder. I dessa 2 000 ingår då inte de som lyckats köpa in sig för någon »halvpanna» hos en kamrat i de sjabbiga hyresfastigheter eller baracker som staden ställt till förfogande.

Självfallet är detta klientel nersupet och sjukt på många sätt. Men från begynnelsen var det inte så. Det finns många kunniga yrkesmän bland dem. Äktenskaplig misär, bostadslöshet och annat har emellertid gjort att de inte kan fungera — och T-spriten kostar bara tre kronor litern och finns på varje bensinmack. De säger själva att de måste supa för att kunna stå ut, och jag instämmer så präst jag är.

Detta är ytterligare en u-landsö mitt i det s. k. välfärdssamhället, en sida som man medvetet tycks dölja. Det kan ju inte vara konstigare att bygga baracker i Sverige än i Sudan. Visst skall vi ta emot utläningar och ge dem bostäder, i synnerhet när vi behöver dem som arbetskraft, men vi skall sannerligen inte försumma våra egna. Det är förvånande att inte fler av detta klientel går över till grov brottslig verksam-

Allmänpolitisk debatt

het med ty åtföljande kriminalvård. Därvid får man både bostad, ljus och värme, böcker, och ordnad mathållning och kan i bästa fall få semester med hustrun på statens bekostnad. Varför skall detta klientel — vars talan jag här fört — straffas med en u-landslåg levnadsstandard i välfärdslandet?

En tredje u-landsfråga, som jag vill ta upp, har sitt ursprung i ett område där sådana saker hör till vanligheterna. När man studerar vårt svenska bistånd — både det statliga och det enskilda — får man se mycket fint arbete. Att missionen och de enskilda hjälporganen får ut det mesta möjliga av pengarna vet vi förut. Det är ingalunda små blygsamma missionsstationer det gäller. Det finns sådana också som gör stora insatser. Men man får också se imponerande institutioner i form av skolor, sjukhus och jordbruksfarmer, som mycket väl hävdar sig i jämförelse med statliga hjälpprojekt. Som exempel kan nämnas jättefarmen i Etiopien, Addis Hiwot, om 1 000 tunnland, där 800 leprasjuka får rehabilitering, utbildning och bärgning. Farmen leds av en from och driftig lantbrukare från Danderyd, herr Malmvärn. Farmen står sig mycket väl i konkurrensen med det stora och mångomtalade nordiska Tanganyikaprojektet utanför Dar es-Salaam i Tanzania. Jag kan också nämna lutherska kyrkans secondary school i Bukoba med 250 elever i internat — en ganska betydande institution alltså. Det är en skola med mycket hög klass på lärarna och därför också på eleverna.

Vidare vill jag nämna leprasjukhuset på samma ort. Där driver den svenske överläkaren Elon Mattsson i Rädda barnens regi med överlägsen kunskap och energi både sjukhus och en omfattande läkarutbildning.

Slutligen kan nämnas Lutherska Världsförbundets radiostation The voice of the gospel i Addis Abeba som dagligen sänder på 19 språk och når 500 miljoner människor inte bara med bön

och psalmsång utan också med instruktioner i jordbruk, boskapsskötsel, hemvård, hushåll, barnavård o. s. v.

Detta är som sagt inte bara små öar av »beskedlig filantropi» som en känd politiker lät undslippa sig häromåret på tal om missionen. Det är insatser som märks där ute minst lika väl som våra statliga bilaterala insatser.

Visst visar SIDA upp många imponerande biståndsprojekt och många utmärkta fältarbetare. Det är avsevärt dyrare projekt, såsom alltid måste bli fallet med statliga insatser. Men vad man som besökare saknar på fältet är koordinering av verksamheten. Det måste vara viktigt att t. ex. växtförädlingsresultat förs ut till farmarna i landet. Sådana innovationer är alltid ett problem, men det borde inte vara något problem att förmedla rön och resultat till befintliga svenska jordbruksfarmer. När detta inte sker är det något väsentligt som fattas.

Det tarvas uppenbarligen en samordnande instans där ute för både statliga och enskilda svenska insatser. Nu vet de som deltar i projekten inte alltid om varandras existens. En enkel lösning på samordningsproblemet vore att knyta en biståndsattaché till våra ambassader. Biståndsarbetet är en väsentlig del av vår utrikespolitik, och ambassaden är därför den naturliga sambandscentralen. Det måste vara fel ur alla synpunkter, om SIDA bygger upp en organisation vid sidan om våra beskickningar — i så fall bäddas det också lätt nog för spänningar.

I paritet med detta interna önskemål, måste en samordning ske på det internationella planet. Vederbörande FN-representant i biståndslandet borde ovillkorligen vara den samordnande och klassande myndigheten för utländska biståndsinsatser. Nu växer det upp en rik flora av bilaterala projekt, och man kan därför befara mycket dubbelarbete och en ojämn fördelning av ensartade projekt. En koordinering skulle

Allmänpolitisk debatt

inte bara snabbt höja effektiviteten av pågående insatser utan också spara pengar.

Mycket mer vore att tillägga i dessa frågor, herr talman, men med hänsyn till att föredragningslistan är lång nöjer jag mig med att sätta punkt här.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Det kan vara av intresse att ett ögonblick syssla med vår brännande bostadsfråga och närmast då siffrorna i bostadsförmedlingarnas rapporter. För 1966 rapporteras följande siffror för antalet bostadssökande i de mest utsatta bostadstyperna: Stockholm 122 000, Göteborg 85 996, Malmö 32 300. Även om man kan konstatera att 60—65 procent av dem som står i bostadskön har bostäder i bostadsorten och att av dessa bostäder cirka 50 procent är väl användbara — hel- eller halvmoderna — måste man säga sig att en samordnad bostadsförmedling skulle ha mycket lätt att anvisa lägenheter till bostadssökande, om förmedlingen fick anvisningsrätten. Men siffrorna inger ändå stora betänkligheter. Låt oss närmare studera bostadsförmedlingarnas anmälnings-siffror. Jag ställer ett par frågor: Är siffrorna realistiska? Finns det så många bostadssökande? Jag utgår inte ifrån att alla sökande skall sakna bostad eller ha dålig sådan. Det är fullt naturligt att man skall ha rätt att byta sin bostad, att köa för att få en större eller mindre, mer modern eller bättre belägen bostad. Frågan gäller inte detta utan huruvida bostadsförmedlingarnas register över bostadssökande är riktiga.

Finns det verkligen 186 000 bostadssökande i Storstockholm eller nära 102 000 i Storgöteborg? Frånvaron av en samordnad bostadsförmedling på dessa platser gör det berättigat att ställa sig skeptisk. Är det inte så att en person kan vara anmäld på sex till sju ställen samtidigt inom stockholms- eller göteborgsområdet? Det är möjligt att vid samma tidpunkt stå i kö exem-

pelvis i Jakobsberg, Huddinge, Nacka, Stockholm o. s. v. och på detta sätt bli registrerad som bostadssökande upp till sex eller sju gånger. Därmed ökas antalet köande väsentligt och statistiken i detta avseende blir snedvriden.

Jag har god erfarenhet av att så kan ske, ty innan vi fick en samordnad bostadsförmedling i malmödistriktet var förhållandet där exakt likadant. Det fanns dubbelanmälda i Malmö och Arlööv och också sökande som stod i kö i dessa båda bostadsköer samt dessutom i andra köer i närheten av Malmö. Det finns anledning att ta itu med dessa frågor och se till att bostadsköerna blir realistiska.

En samordnad bostadsförmedling för de stora områdena kring Stockholm och Göteborg kommer säkert att väsentligt reducera bostadsköerna. Ett riktigt register kommer då att förhindra att en bostadssökande blir registrerad flera gånger.

Varför inte också rensa upp i registret årligen? Det finns åtskilliga sökande som står kvar i kön trots att de avlidit, flyttat från orten, skaffat sig en bostad i det enskilda fastighetsbeståndet och inte lämnat sin gamla lägenhet till bostadsförmedlingen eller på annat sätt löst sin bostadsfråga. Det är inte så litet antal bostadssökande som på detta sätt kan avföras.

På tre år har vi kunnat rensa ut över 5 000 sökande från Malmös register genom en noggrann kontroll. Om vi inte hade gjort en sådan gallring skulle bostadskön i Malmö i dag inte innehållit 32 000 utan 37 000 till 38 000 sökande. I år försvinner enligt uppgift ytterligare cirka 3 000.

Det finns också orter som slår vakt om eller gärna ser att bostadskön är betydande, kanske främst för att få en så stor bostadskvot som möjligt.

Men detta är en farlig politik som kan leda till tomma lägenheter på orten och en minskning av kvoten på andra platser som i hög grad behöver bygga för

Allmänpolitisk debatt

att komma till rätta med en besvärande bostadsbrist.

Och varför inte på allvar ta itu med frågorna om att alla de äldre lägenheter som friställs skall lämnas till förmedlingarna? Här kan man få en utomordentlig möjlighet till en riktig fördelning av olika lägenhetstyper och framför allt möjlighet att ge många ekonomiskt svaga bostadssökande chans till en ordentlig bostad till rimlig hyra.

Jag kan försäkra att många bostadssökande skulle bli ytterst tillfredsställda därest fler billiga lägenheter skulle kunna ställas till bostadsförmedlingarnas förfogande. Om förmedlingarna fick möjlighet att inte endast lämna ut moderna och dyra lägenheter utan också goda moderniserade eller halvmoderna lägenheter med hyror som bättre rimmar med människornas ekonomiska möjligheter skulle man nå goda resultat.

Den lagfästa bytesrätt som vi får i samband med den nya hyreslagen kommer att ge ökad möjlighet till rörlighet på bostadsmarknaden och ge förmedlingarna och hyresgästerna ett helt annat utgångsläge än de har för närvarande.

Vad en aktiv och målmedveten bostadsförmedling först och främst behöver är riktiga vapen: en samordnad förmedling över hela området i storstäderna, tillgång till alla lediga lägenheter i både det gamla och det nya bostadsbeståndet samt en lagfäst bytesrätt.

I denna allmänna debatt har några talare framhållit att markpriset inte har någon mera avgörande återverkan på hyror. Herr Gustafsson i Skellefteå har refererat till sin erfarenhet på området och sagt att han inte delar denna uppfattning. Det gör förvisso inte heller jag.

Låt mig illustrera med ett fall, återgivet i Arbetet den 7 november: ett expropriationsmål som nu avgjorts i domstolen. Jag har själv varit med om

handläggningen av detta ärende. För två stadsägor i Husie, som Malmö stad ville köpa, begärdes 2,8 miljoner eller 50 kronor per kvadratmeter. Staden vägrade att betala detta pris och begärde och fick rätt till expropriation. Den bjöd 5 kronor 25 öre per kvadratmeter för marken. Nu föreligger domen, och den innebär att Malmö stad får betala drygt 300 000 kronor, vilket betyder en prutning av 2,5 miljoner kronor. Priset blir 6 kronor per kvadratmeter i stället för 50 kronor. Är det någon som tror att detta kvadratmeterpris på 50 kronor inte skulle ha inverkat på hyror? Det kunde också ha lett till att man alltför hårt exploaterat markområdet till skada för miljön.

En förköpsrätt och en förbättrad expropriationslagstiftning kan ytterligare förbättra kommunernas möjlighet att få hyfsade markpriser. En sådan reform är bara att hälsa med tillfredsställelse och kommer att underlätta den planering för ökat industri- och bostadsbyggnad som är så angelägen i dagens situation.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Skolfrågorna har inte precis varit i denna remissdebatts centrum utan har endast flyktigt berörts i diskussionerna. Jag skulle därför vilja säga någonting om en skolfråga, som har alldeles speciell aktualitet i dagens skolsituation, nämligen frågan om skoldisciplinen och skoldemokratin. Dessa två begrepp har kommit att ställas i motsättning till varandra och det med en viss rätt, särskilt om man med skoldisciplin menar kadaverdisciplin och obetingad lydnad, tyst i klassen-befallningar o. s. v.

Under TCO:s utbildningsdagar för kort tid sedan försökte man klarlägga och definiera ordet disciplin. Det kan betyda självdisciplin eller hänsynstagande eller ordning. Såvitt jag kan förstå innefattas alla dessa tre ord i själva disciplinbegreppet.

Allmänpolitisk debatt

Vi har fått en disciplinkris i den svenska skolan och till dels en inflammerad arbetssituation. Det kan bero på att vi befinner oss i en brytningstid. Lärarna representerar olika generationer och har olika uppfattningar om ordningsfrågorna. Vi är också i en situation då det sker ett uppbrott från en gammal undervisningsform till en ny sådan. Inställningen till uppfostran håller också på att förändras.

Ecklesiastikminister Palme erkände under TCO:s utbildningsdagar att det i en så omfattande organisation som skolan är oundvikligt att det förekommer disciplinproblem. Detta är ett viktigt konstaterande. Jag tycker också att det är ett hälsotecken att vi nu slutar med smusslet kring disciplinproblemen. Det verkar som om officiella rapporter om läget på skolfrenten ofta varit skönmålningar. Man har vaggats till ro. Vi vet också att skolöverstyrelsens disciplinrapp, den s. k. brandkåren, som skulle rycka ut i särskilda fall, har gjort det bara vid något enstaka tillfälle — en fråga som jag strax skall återkomma till.

Det har tolkats såsom ett tecken på att allting varit väl beställt.

Det finns också allmänna föreställningar, att disciplinsvårigheter är ett karakteristiskt kännetecken på en dålig lärare. Har man däremot stimulerande lektioner, som engagerar eleverna, då uppstår inga disciplinproblem, har man trott och menat, och det är kanske inte så konstigt att lärarna då tiger och lider. Det finns exempel på kamratförföljelse i skolsituationen, det finns exempel på oförskämtheter från elever mot lärare. Vi vet att psykisk och t. o. m. fysisk misshandel förekommit och att lärare utsatts för detta. Vi vet att ungefär var fjärde lärare har psykiska besvär och att också var fjärde elev har psykiska besvär. Det är rätt nyligen som man såväl i press som i TV och radio hörde ledande skolmän uttala sin oro för de negativa effekter som mellanölets och

starkölets frisläppande kan ha — och i några fall t. o. m. har fått — i skolsituationen.

Glädjande är emellertid den nya öppenhet vi fått i debatten i radio, i TV, i pressen genom att lärare och föräldrar och skolmyndigheter nu på ett öppnare sätt diskuterar skolans situation. Denna öppenhet i debatten har också visat att arbetsmiljön är och även kan vara otillfredsställande i flera avseenden. Det finns exempel på att lärare pekat på att man drar sig för att gå till rektor när disciplinproblemen blir övermäktiga — man vill inte riskera att i tjänstgöringsbetyget få sänkt vitsord för förmågan att upprätthålla ordning i klassen. Om det faktiskt förekommit att lärare, som sökt rektors hjälp i en sådan situation, haft denna erfarenhet är oklart, och jag kan inte uttala mig med någon bestämdhet på den punkten, men det räcker med att en lärare känner osäkerhet när det gäller konsekvenserna av sådana besök hos rektor. Det är tydligt att något måste göras för att få alla rektorer att verkligen känna ansvar för skolans ordnings- och trivselförhållanden.

Jag nämnde inledningsvis något om skolöverstyrelsens servicegrupp i disciplinfrågor, och det verkar som om kontakten med och förtroendet för denna servicegrupp i disciplinfrågor varit kanske närmast obefintlig. Hur skall man annars kunna förklara det faktum att denna servicegrupp hittills bara behövt rycka ut ett par gånger under sin tillvaro? Den skall också ge sig i väg till en skola enbart på begäran av skolstyrelsen och med samarbetsnämndens samtycke. Det är alldeles uppenbart inte på det sättet, att denna låga utryckningsfrekvens beror på att allt är väl beställt ute på skolorna, utan jag skulle förmoda att det snarare förhåller sig så, att en rektor inte gärna vill se sin skola prickad genom att man inkallat SÖ:s servicegrupp eller att kommunala förtroendemän inte heller är precis ange-

Allmänpolitisk debatt

lägna om att direkt skylta i sådana sammanhang.

Jag skulle här i stället vilja aktualisera en fråga som var aktuell redan under 1950-talet, nämligen ett projekt som då fördes fram och som nu kan tas fram på nytt: förslaget om s. k. regionala för-
troendelärare, ett projekt som inte — såvitt jag vet — fullföljdes ens i försöksverksamhet. Detta projekt byggde på tanken att det för en lärare med disciplinproblem skulle vara lättare att gå till en erfaren kollega för att få råd och hjälp än att tala med någon överordnad. En sådan institution skulle säkerligen behövas i dagens läge, i varje fall som en komplettering eller som ett alternativ till de kontakter som läraren i övrigt kan ta, en synpunkt som också förts fram i lärartidningar på senaste tiden.

Det har också sagts att bättre skol-disciplin erhålles genom bättre arbets-trivsel. Bristande arbetstrivsel beror säkerligen i hög grad på vissa elevers uttalade eller outtalade motvilja mot undervisning över huvud taget och mot att inordnas under de regler som måste gälla i skolsamhället och på förutfattade och ogrundade meningar om lärare.

Nyligen har en mycket frisk debattbok i denna fråga utkommit. Jag tänker på de två unga studerande, som har skrivit boken »Demokratisera skolan». Det är Staffan Hildebrand och Urban Ösby. Det är ett friskt grepp på skolfrågorna i många avseenden.

Disciplinproblemen ökar, säger de, vilket är bevis på vantrivsel i skolan. Man kanske skulle kunna mjuka upp det hela med att säga att det kan vara bevis på vantrivsel. De framhåller att det gäller att skapa en positiv studie-situation i dagens skola, så att eleverna trivs. De för fram en hel del olika förslag beträffande skollokalernas förbättring, beträffande föreningsstöd, betygshets, mer självständighet i skolarbetet, samarbetsnämndernas funktion, en ny organisation som ger eleverna rätt att

fungera demokratiskt. Framför allt framför de tanken på klassrumsdemo-kрати.

För att känna ansvar och för att trivas måste eleverna få stort inflytande på klassens arbete, säger de två unga författarna. Intim samverkan mellan lärare och elever och gemensamt ansvarstagande kommer med all säkerhet att medföra markant minskade disciplinproblem. Eleverna bråkar inte när det blir roligt att lära och när de kan umgås med sina lärare, lärare som blir arbetsledare och rådgivare i stället för domare och förhørsledare. På detta sätt kan den nödvändiga personliga kontakten också främjas, säger de två författarna. Det ligger mycket riktigt i deras påstående härvidlag.

Många positiva insatser har också gjorts från SECO:s sida när det gäller frågan om skoldemokrati. Jag skulle vilja säga att ett vidgat elevinflytande i skolan skall ses inte bara som en naturlig sak för en demokrati utan också som ett led i strävandena att genom ökat elevansvar åstadkomma ett bättre arbets-klimat i skolan och ännu mer harmoniska relationer mellan alla de kategorier som är inbegripna i skolans verksamhet. I skolmiljön innebär detta att eleverna spelar en aktiv och självreglerande roll med självverkande grupper och att eleverna deltar i utarbetandet av studiemål och studiemetoder inom den ram som är given för undervisningen.

Det borde också vara lika naturligt att anlita elevvårdsorganisationen, d. v. s. psykologer, lärare, kuratorer, läkare, skolsjuksköterskor, observationskliniker m. m., för de elever, vilka har svårt att umgås med klassen i övrigt, som det är att sända en kroppsligt sjuk eller skadad elev till läkarbehandling.

På barnpsykiatriska kliniken i Umeå har man nyligen gjort en del undersökningar. Där har man analyserat ett material, vari ingår ett rätt stort antal gymnasieelever. Man har redovisat denna

Allmänpolitisk debatt

undersökning i tidningen Skolvärlden för den 3 november 1967. Det gäller ungdomar med ångestneurotiska symptom, där skolproblemen kan vara bidragande om än sekundära skäl till neurosen. Här kan det bli fråga om att de behöver psykiatrisk hjälp. Jag tycker att skolan kan hjälpa med tidig mentalhygienisk rådgivning, med samtalskontakt, med skolpsykolog och kurator. I det sammanhanget skulle jag också vilja erinra om vad skolstadgans kap. 4 om skolhälsovård säger. Det heter där att skolhälsovården har till ändamål att bevara elevernas själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem. Den skall främst vara av förebyggande natur och inte avse egentlig sjukvård. Vidare säges att för elever vid större skolenhet bör mottagning hållas en gång i veckan. Där talas om hälso-kort för varje elev o. s. v.

Man måste fråga sig om detta ändå är nog. Det verkar på mig som om elevvårdsorganisationen är underdimensionerad på ett sätt som inte är förenligt med våra synpunkter på skolan och dess arbete i dag. En snabb utbyggnad av denna organisation skulle med all säkerhet ge ett kraftigt bidrag till en allmänt förbättrad utbildningssituation inte minst inom grundskolan.

Det finns i hela landet 15 länsskolpsykologtjänster och därav lär en nu vara obesatt. Det fanns i somras i hela landet 97 kommunala skolpsykologtjänster inrättade som heltidstjänster. Därav var nio vakanta. Fjärdedelen av alla skolpsykologer finns i Stockholm. Av skolpsykologerna har 32 ett verksamhetsfält som omfattar mer än en skolkommun. Antalet elever på varje skolpsykolog varierar starkt. Rekordet är 16 630 elever på en enda skolpsykolog, enligt vad en färsk undersökning, som skolöverstyrelsen har verkställt, visar. Vidare finns det ett litet antal, nämligen nio, halva psykologtjänster, av vilka alla inte är besatta. För innevarande läsår planeras inrättande av ytterligare

34 kommunala heltidstjänster och tre halvtidstjänster. Detta förbättrar inte nämnvärt situationen i de kommuner där skolpsykolog saknas eller där elevens väntetid för att bli mottagen uppgår till flera månader. I vissa fall kan dock situationen vara något ljusare, nämligen där lärare med nedsatt undervisningsskyldighet fullgör psykologiska uppgifter.

Antalet skolkuratorer är i förhållande till elevantalet och det stora behovet försvinnande litet — cirka 200 i hela landet inberäknat en del halvtidstjänster. Av detta antal kommer 35 kuratorstjänster på Stockholm. Med det sätt att räkna poäng för kuratorsunderlag som nu gäller får de kuratorer som finns ett nästan oöverskådligt elevmaterial att hålla reda på och tvingas till svåra ställningstaganden vid val mellan punktinsatser och mer allmänna insatser. Dessa synpunkter har med rätta framförts i lärartidningen Svensk skoltidning.

Herr talman! Jag skulle slutligen vilja sammanfatta några synpunkter kring disciplinfrågorna med instämmande i det mesta av vad som sagts av SACO när det gäller lämpliga åtgärder som man kan rekommendera framför allt skolöverstyrelsen att vidtaga. Det är nödvändigt att attityden till ordnings- och trivsselfrågorna ändras. Skolöverstyrelsen bör på olika sätt verka härför. Inställningen att disciplinproblem är ett personligt misslyckande för läraren eller misskrediterande för skolledningen är en uppfattning som måste motarbetas. En fri och öppen diskussion om disciplinfrågorna måste komma till stånd, och glädjande nog är den nu på väg.

De åtgärder som kan vidtagas i fråga om elever som markant stör ordning och trivsel i klassen måste bli föremål för en översyn. Utgångspunkten måste vara att skolan i fråga om åtgärder för uppehållande av ordnade arbetsförhållanden i möjligaste mån anknyter till

Allmänpolitisk debatt

vad som i övrigt gäller inom arbetslivet. Möjligheten till undervisning i observationskliniker bör utnyttjas i större utsträckning än hittills.

Skolöverstyrelsen bör också verka för att tekniken att komma till rätta med disciplinproblem ägnas större utrymme både i lärarnas grundutbildning och i fortbildningen och att yngre lärare erhåller erforderlig handledning. Särskild utbildning bör anordnas för lärare i observationsklasser och observationskliniker. Man frågar sig om det vid lärarhögskolorna diskuteras t. ex. lärarnas attityder gentemot eleverna inom klassrummen. En sådan diskussion bör föras mera än vad som kanske är fallet.

Skolöverstyrelsen bör i samarbete med målsmännens och elevernas organisationer verka för att föräldrarnas och elevernas ansvar och aktiva engagemang för disciplinproblemen starkare framhävs. Sammansättningen av samarbetsnämnderna bör ändras så att också föräldrarna blir representerade. Elevråden måste stimuleras att positivt verka för goda ordnings- och trivselförhållanden i skolan. Jag tror dock inte att elevråden skall engagera sig i någon polisiär verksamhet, utan i detta avseende måste kuratorerna och andra elevvårdande instanser träda till.

Det är också angeläget att kommunerna stimuleras att i ökad utsträckning anställa skolkuratorer, skolpsykologer och skolläkare. Länspsykologorganisationen måste snabbt byggas ut till full kapacitet.

Jag tror också att alltför stora skolenheter liksom alltför stora klasser kan inverka negativt på ordning och trivsel i skolan. Effekterna på lärare och elever vid stora skolenheter bör närmare analyseras, och på grundval härav bör lämpliga åtgärder vidtagas.

Lärarna bör också avlastas rutinuppgifter av typ utskriftsarbete, rutinbetonat institutionsarbete och vissa vaktuppgifter till förmån för — och det är inte minst viktigt — elevvårdande

uppgifter. Detta erfordrar anställning av biträdespersonal i ökad utsträckning. Skolorna bör om möjligt utrustas med samtalsrum där lärarna i lugn och avskildhet kan ta emot elever och föräldrar för enskilda samtal.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! I gårdagens remissdebatt hade herr Bengtsson i Varberg vänligheten att citera ett yttrande som jag fällde vid en presskonferens i Skövde den 12 oktober i år. Enligt en tidningsuppgift skulle jag ha sagt att herr Hedlund uppmanat oss att inte motionera om mer än vi kan genomföra i regeringsställning. Detta herr Hedlunds yttrande skulle ha ett visst sammanhang med den framgång som partiet hade vid det senaste valet.

Till detta resonemang vill jag säga, att så länge jag har varit med i centerns riksdagsgrupp — och jag är övertygad om att förhållandena har varit likartade innan jag blev riksdagsman — har gruppen och inte minst partiledaren Hedlund alltid hävdat att de motioner som väckes, såväl partimotioner som enskilda motioner, skall ha full täckning, d. v. s. att ekonomiska och andra förutsättningar för att motionen skall kunna bifallas bör finnas. Om det från socialdemokratiskt håll antyds att de motioner som framburits av centern inte varit mycket värda, stämmer ett sådant uttalande illa med det verkliga förhållandet, eftersom bevisligen åtskilliga centermotioner, som herr Bengtssons i Varberg parti avslagit det ena året, återkommit ibland som proposition från regeringen och ibland som direktiv i en tillsatt utredning.

Herr talman! Anledningen till att jag deltar i höstens remissdebatt är framför allt att jag vill ta upp glesbygdsvärdets problem. I programmet Fokus i TV förra veckan behandlades på ett realistiskt sätt glesbygdernas problem. Av programmet framgick, att den avfolkning som ägt rum på den svenska lands-

Allmänpolitisk debatt

bygden har medfört allvarliga problem för den kvarvarande befolkningen. Underlaget för den samhälleliga servicen har ryckts undan på grund av befolkningsminskningen. Affärer har lagts ned, samlingslokaler stängts, järnvägslinjer nedlagts och postkontor dragits in. Det måste kännas bittert. Jag kan väl tänka mig hur den gamle, numera pensionerade skogsarbetaren, som i Fokus berättade om hur livet gestaltade sig i en avfolkningsbygd, kände det, eller hur den bondkvinna kände det som när den sista kon lämnat gården sade att hon aldrig mer skulle gå ut i ladugården. Även om man inte skall hemfalla åt sentimentala tankar kan man inte bortse ifrån den tragedi denna avfolkning innebär för många av de berörda människorna. Att se sin omgivning förvandlas från levande landsbygd till ödebygd måste kännas deprimerande.

Den strukturrationalisering som äger rum i det svenska näringslivet torde i och för sig vara nödvändig för ett maximalt framåtskridande. Men man måste komma ihåg att det är människor det gäller. Jag tror inte att orsaken till att så många mindre samhällen för en tynande tillvaro bara är att söka i strukturomvandlingen. I stället beror detta i stor utsträckning på att man från myndigheternas sida inte är villig att satsa på annat än de större orterna.

Nu i helgen underströk en socialdemokratisk tjänsteman från finansdepartementet på arbetarmässan i Halmstad att vi måste koncentrera företagsamheten. Enligt ett TT-referat framhöll vederbörande att regeringen omöjligt kan tillåta att företag läggs ut över hela landet som saltkorn på en oxfilé. Ville han med denna kulinariska liknelse i den högre skolan säga detsamma som en LO-ekonom en gång sade i sitt koordinerade näringslivsprogram, nämligen att näringslivet skall koncentreras till ett fåtal orter?

Många av dem som lämnat ifråga-

varande bygder har gjort det därför att sysselsättning saknas. De hade säkerligen stannat hemma om de fått arbete där. Man vet ju att en stor del av dem som fått statliga flyttningsbidrag återvänt till hembygden när utkomstmöjligheter anmält sig.

Att företag läggs ned beror inte alltid på dålig lönsamhet i och för sig. Det kan till och med ha sin orsak i att en järnväg lagts ned, att poststationen stängts eller liknande. Det blir en kedjereaktion. Det ena drar med sig det andra. Jag erkänner att betydande insatser under de senaste åren gjorts i lokaliseringspolitiskt syfte. Dessa åtgärder har inneburit en värdefull injektion för näringslivet på många orter. Jag har själv bevittnat vad det kan betyda för en bygd om dess egna gamla företag eller nyetablerade sådana kan komma i åtnjutande av lokaliseringspolitiskt stöd. Därigenom skapas sysselsättning åt dem som bor i bygden. I många fall borde naturligtvis åtgärderna ha vidtagits långt tidigare. I så fall skulle säkerligen inte glesbygdens problemen haft den omfattning de nu har.

Goda kommunikationer är förutsättningen för att näringslivet skall kunna utvecklas. Det är därför nödvändigt att man från samhällets sida medverkar till att landets olika delar erhåller en så god trafikservice som möjligt. I synnerhet äldre människor är beroende av de kollektiva trafikmedlen. De har i de flesta fall inte tillgång till egna bilar utan måste anlita allmänna kommunikationsmedel när de t.ex. skall söka läkare, besöka anhöriga eller uträta nödvändiga ärenden.

Kommunikationsmedlen gör det möjligt för dem att bryta isoleringen. Det är en samhällelig angelägenhet att ordna tillfredsställande trafikservice, och därvid får man inte glömma bort glesbygderna.

Befolkningsomflyttningen berör inte bara glesbygderna. Den angår också

Allmänpolitisk debatt

oss som bor i städer och tätorter. De som flyttar lämnar många gånger relativt bra bostäder samtidigt som de, när de kommer till tätorterna, medverkar till att skapa ett ännu hårdare tryck på bostadsmarknaden där. Den stora anhopningen av människor i de stora städerna skapar vidare många andra slag av köproblem. Många måste offra lång tid för att resa till och från arbetet. Allt detta måste inverka negativt på trivseln.

Med en aktiv lokaliseringspolitik kan man emellertid lösa många av problemen såväl i tätortsregionerna som i de mindre tätbefolkade delarna av landet. Det är angeläget att den lokaliseringspolitik som inleddes genom riksdagsbeslutet 1964 fortsättes och intensifieras.

Det måste ankomma på samhället att i ökad utsträckning se till att alla människors rättmätiga krav på arbete, bostad och en god samhällelig service tillgodoses. Lokaliseringpolitiken har redan betytt åtskilligt för att skapa arbetstillfällen i sysselsättningssvaga regioner och bör ges väsentligt utökade resurser samtidigt som den vidgas till att omfatta hela landet.

Lokaliseringen har dock saboterats av bostadskvoteringen. Företag har inte kunnat lokaliseras till i övrigt lämpliga orter genom att bostäder inte kunnat erbjudas. Bostadsproduktionen måste därför reformeras så, att man får bort denna snedvridning och dessutom ser till att områdena utanför städerna får sin berättigade del av nyproduktionen. Även åt dem som bor på landsbygden måste ges möjlighet att skaffa sig goda bostäder.

Vidare måste dessa människors krav på service och goda kommunikationer tillgodoses. Det får inte fortgå att nedläggningen av järnvägsstationer beslutas ensamt av SJ utan att riksdagen höres. Att tillförsäkra befolkningen på landsbygden en rimlig arbets-, bostads- och servicestandard är inte bara ett in-

tersse för just dessa människor; det är i lika hög grad ett intresse för stadsbefolkningen, som inte vill att den attraktiva fritidsmiljön, landsbygden, skall avfolkas och läggas öde.

Låt mig, herr talman, säga några ord om det län som jag representerar, Skaraborgs län. Antalet lediga platser fortsätter att sjunka i Skaraborgs län. Detta framgår av den månatliga översikten från länsarbetsnämnden. I mitten av oktober fanns bara 684 lediga platser mot 1 006 vid samma tid i fjol. Minskningen utgör i procent 32,1. Samtidigt redovisas ökad arbetslöshet. Inte mindre än 1 028 redovisas som arbetslösa, vilket innebär en ökning med 374 personer jämfört med oktober 1966, räknat i procent icke mindre än 52,9. Antalet arbetslösa var i beredskapsarbeten 293 och i omskolning 717, allt räknat per den 15 oktober i år.

De här redovisade siffrorna ger anledning till oro. Det är nödvändigt att åtgärder vidtas i syfte att säkerställa sysselsättningen. Ett sätt att komma till rätta med svårigheterna är att ge även företag i Skaraborgs län möjlighet att få lokaliseringstöd. Man löser inte problemet med industrins och näringslivet konkurrenskraft på lång sikt genom statliga bidrag. Ett lokaliseringstöd skulle emellertid betyda mycket, ty det allmännas uppgift är att skapa förutsättningar för näringslivets utveckling.

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang också säga några ord om Göta kanal. Som jag tidigare erinrade om är goda kommunikationer av avgörande betydelse för näringslivet i en bygd. I vänern- och vätternområdena har nämnda vattenled spelat en mycket stor roll. Frågan om dess framtida ställning har utretts av kanaltrafikutredningen. Enligt min mening är det framlagda förslaget inte tillräckligt omfattande. Jag finner det angeläget att man i stället för att vidta en upprustning av Trollhätte kanal, som utredningen föreslår,

Allmänpolitisk debatt

bygger en ny kanal mellan Vänersborg och Uddevalla. Vidare anser jag att kapaciteten på Göta kanals västgötalinje borde ökas, så att den kan användas för lasttrafik med båtar på upp till 1 000 ton.

Ett förverkligande av dessa krav skulle komma att få mycket stor betydelse för näringslivets lokalisering till väner- och vätternområdena. Den på detta sätt vunna effektiviteten i transport-hänseende skulle i hög grad öka förutsättningarna för den befintliga industrins utveckling och underlätta för nya företag att slå sig ned i de ifrågavarande områdena. Det finns också anledning understryka, att man genom att förlägga dessa byggnadsarbeten till vinterhalvåret kunde bereda sysselsättning åt annars arbetslösa anläggningsarbetare.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! För ungefär ett år sedan tillät jag mig att från denna talarstol påtala vidtagna och varslade driftnedläggningar. Jag gjorde då gällande att vissa hade med strukturrationaliseringen att göra men att icke så få berodde på regeringens näringspolitik, som enligt min mening försvårar möjligheterna att avsätta våra inhemska varor och hindrar vissa företag från att konkurrera på lika villkor.

Mot denna bakgrund anhöll jag om kammarens tillstånd att få fråga hans excellens herr statsministern, vilka åtgärder regeringen ämnade vidta för att hindra nedläggning av sådana företag som i och för sig är lönande men som på grund av kreditsvårigheter eller andra speciella omständigheter kan tvingas begränsa eller inställa driften. Finansministern svarade i statsministerns ställe, och av svaret fick man den uppfattningen, att regeringen betraktade de påtalade förhållandena som tillfälliga företeelser på arbetsmarknaden. Finansministern hänvisade i sitt svar

till fattade lokaliseringspolitiska beslut och sade sig därutöver inte ha för avsikt att vidta några åtgärder.

Jag tyckte att detta var en klen tröst för såväl företagare som anställda. Jag vill inte påstå att regeringen varit så likgiltig för dessa förhållanden som man ville låta påskina då, men trots detta måste det i dag konstateras att läget på arbetsmarknaden avsevärt försämrats.

Arbetsmarknadsstyrelsen säger nu att risk föreligger för att arbetslöshet kommer att drabba hundra tusen människor och att det är särskilt svårt för ungdomen att få anställning i dag.

I konjunkturinstitutets höstrappport framhålls att en ytterligare dämpning av konjunkturen är att vänta på arbetsmarknaden samt att vi även i år har att räkna med ett underskott i bytesbalansen på cirka en miljard kronor.

Jag vill inte påstå att detta innebär en katastrof ty vi har upplevt dåliga tider förr i såväl stora som små företag, men helt naturligt oroas alla, företagare som anställda, av dessa förhållanden. Samtidigt som vi konstaterar att dessa arbetsmarknadsproblem finns, fortsätter skatterna att stiga, och priser, hyror och andra pålagor går också i höjden, så att den köpande allmänheten tycker sig inte få någonting för pengarna. Resultatet av erhållna löneökningar blir mycket magert, ofta inget. Detta förhållande har medverkat till att efterfrågan och därmed importen på billigare utländska varor har ökat avsevärt — trots att vi svenskar är ganska kvalitetsmedvetna. En del svenska fabriker har för att bli konkurrenskraftiga på den svenska marknaden sett sig nödsakade att utveckla verksamheten i andra länder i stället för att göra det här hemma, t. ex. i våra lokaliseringsområden.

Vart en sådan fortsatt utveckling leder borde stå klart för alla. I varje fall står det klart för oss företagare. Erfarenheten visar enligt vår mening att den under många år förda näringspoli-

Allmänpolitisk debatt

tiken har misslyckats och att vi behöver en helt ny inriktning av densamma. Det var också mot den bakgrunden som den här i riksdagshuset i höstas avhållna hantverks- och industrikongressen enhälligt uttalade sin oro för den fortgående inflationen och den därav föranleda kostnadsstegringen, som bromsar näringslivets produktionsstillväxt och nedsätter dess konkurrensförmåga. Man krävde då som motåtgärd mot inflationen bl. a. en bättre anpassning av den statliga och kommunala verksamheten till landets produktiva resurser. Kongressen konstaterade att företagens självfinansieringsförmåga under senare år har försvagats och krävde sådana åtgärder från myndigheternas sida att en förbättrad kapitalförsörjning inom företagen blir möjlig. I annat fall kommer den nödvändiga satsningen på nya idéer och produkter samt det risktagande som är nödvändigt i ett expansivt näringsliv att bromsas upp. En produktionsstimulerande skattereform med förslag om avveckling av den nuvarande omsättningsskatten och införande av en mera rättvis varubeskattning, en minskning av marginalskatten o. s. v. ansågs vidare nödvändiga.

Beträffande lån och krediter till företagen tog kongressen fasta på uttalanden från affärsbankshåll om nya inslag i kreditprövningen samt uttalanden från ledningen för Sveriges Investeringsbank att bankens långivning även skall omfatta våra företagsgrupper. En anpassning av AB Industrikredits och AB Företagskredits resurser att den nuvarande alltför långa väntetiden på lån nedbringas och tillväxten av bolagens utlåningskapacitet snabbt ökas ansågs också nödvändig. Vidare bör slussningen av AP-fondernas kapital till näringslivet göras mera omfattande, varvid bankerna med sina goda kontaktnät bör kunna utnyttjas. Likaså bör företagarföreningarnas produktionsstimulerande verksamhet ges ökade resurser.

Härtill skulle också kunna läggas ett förslag om begränsning av det orimligt höga uttaget från AP-fonderna, som har stigit vida snabbare än beräknat, speciellt med hänsyn till att av varje krona som inbetalas endast 10 öre åtgår till utbetalade pensioner. De nuvarande stora uttagen medför självfallet höjda varupriser.

I den nya näringspolitiken bör bättre utrymme ges åt företagsledarutbildning samt för konkurrens på lika villkor mellan stora och små statliga, kommunala och enskilda företag.

Det är inte rimligt att redan indirekt subventionerade statliga eller kommunala företag skall ha vida gynnsammare omsättningsskatte regler än enskilda företag. Låt mig ta några exempel.

Försvarets fabriksverk sätter nu i gång sitt stora tvätteri i Eskilstuna. Verket är stort i dubbel mening och uppdragen blir många. Tvätteriet blir i första omgången 2½ gånger storleken av de största enskilda företagen.

Kommersiella skattebetalande tvätterier i privat ägo kommer i kläm och marknaden naggas. Men vad värre är: det statliga tvätteriet kan tvätta så mycket billigare tack vare befrielse från omsättningsskatt. Det är enligt min mening ingen renhårig konkurrens. Det är inte svårt för ett statligt verk att vara affärsdrivande med sådana favörer.

Nu eldas det alltså upp under de statliga tvättgrytorna, men nog tycker man att även enskilda tvättföretagare borde bli omsbefriade när de någon gång får äran att leverera till offentliga myndigheter. Kanske det rent av skulle kunna sägas vara ett renlighetskrav, i all synnerhet som finansministern själv här i riksdagens andra kammare klart sagt ifrån att det bör vara fri konkurrens på lika villkor.

Som bekant är det samma förhållande med verkets konkurrens inom konfektionsindustrin. Jag har redan tidigare påtalat detta i denna kammare och ber att få hänvisa till vad jag då an-

Allmänpolitisk debatt

förde angående konfektionsindustrin. Nu ger man sig in på nästa bransch!

Verket skall börja med försäljning av fritidsstugor, s. k. valstugor, tillverkade vid fångvårdsanstalt, och kommer sannolikt att konkurrera ut ett eller flera lojalt omsskattebetalande företag.

Vi är helt införstådda med att den aktuella fångvårdsanstalten behöver och skall sälja de produkter som tillverkas inom dess ram. Angeläget är dock att fångvårdsanstalten inte bedriver en illojal konkurrens genom utnyttjande av en arbetskraft som arbetar för lägre löner än vad som bestäms av tillgång och efterfrågan på arbetsmarknaden och som är reglerat i sedvanliga avtal.

Det vore av intresse att få veta om fångvårdsanstalten arbetar med utgångspunkt i arbetsmarknadsmässiga löner eller om den förvånansvärda prisskillnaden kan bero på att fångvårdsanstalten arbetar med lägre lönekostnader och indirekt subventionerade omkostnader.

Det finns många flera exempel på branscher, t. ex. byggnads- och guldsmidsbranscherna, där enligt vår mening den fria konkurrensen på ett eller annat sätt satts ur spel vilket bidragit till stigande priser.

Låt mig härefter övergå till ett annat problem som vi på företagarhåll kan se. I den nyligen framlagda propositionen angående hyreslagstiftningen föreslår regeringen att man skall skilja på reglerna angående besittningsskydd för bostäder och lokaler. En privatperson som hyr en bostad skall ha rätt att förlänga hyresavtalet om inte någon alldeles speciell omständighet föreligger, och det är enligt min uppfattning alldeles riktigt.

Regeringen har emellertid intagit en helt annan principiell inställning när det gäller den som hyr lokal. Man har på denna punkt inte föreslagit samma rätt till kvarboende som när det gäller lägenheter utan anvisar i stället en eko-

nomisk gottgörelse. En hyresgäst, exempelvis en företagare, som hyr en verkstadslokal, butik eller liknande lokal, skall tillförsäkras ett indirekt besittningsskydd, d. v. s. en rätt till ersättning för den förlust som hyresgästen-företagaren kan komma att lida om hyresavtalet sägs upp utan befogad anledning. Denna ersättning skall utgå med konstant belopp efter prövning enligt vissa i lagförslaget angivna regler.

Varför denna diskriminering? En företagare har samma ideella intresse, samma stora behov av att få behålla sin verkstadslokal respektive butik som en hyresgäst har av att få behålla sin bostad. Det är inte bara ekonomiska skäl som talar för att företagaren skall ha rätt att med säkerhet kunna påräkna att få fortsätta sin verksamhet i den lokal han innehar, kanske sedan decennier. Herr Andersson i Örebro och jag i denna kammare och herr Stefan-son i första kammaren har tagit upp denna fråga i en motion. De lagsakkunniga — bl. a. lagrådet — framhåller i ett yttrande över motionen att det ur alla parter synvinkel sett är bättre med ett enhetligt system när det gäller hyresregler och att det vore olyckligt med en splittring efter olika riktlinjer.

De mindre och medelstora företagens båda huvudorganisationer — på produktions- och servicesidan Sveriges hantverks- och industriorganisation och på detaljhandelssidan Sveriges köpmannaförbund — har tidigare gemensamt avstyrkt indirekt skydd och kraftigt uttalat sig för ett direkt besittningsskydd.

En företagare är i minst lika hög grad beroende av sin lokal som hyresgästen är beroende av sin bostad. Ett företags hela existens kan äventyras av en flyttning samtidigt som de anställdas utkomst hotas.

Herr talman! Det redan anförda visar att regeringens näringspolitik medvetet eller omedvetet begränsar det enskilda näringslivets och särskilt de mindre och medelstora företagens möjligheter till

Allmänpolitisk debatt

utveckling. Ytterligare synpunkter skulle kunna anföras angående kapitalförsörjningen, yrkesutbildningen o. s. v., men jag skall inte uppta kammarens tid med det. Det jag redan sagt jämte allt annat som yttrats om näringslivet i denna debatt räcker för att visa att vi här i landet behöver en helt ny inriktning av näringspolitiken. Förslag har därvidlag gång efter annan framförts av herrar Yngve Holmberg, Gösta Bohman och Tage Magnusson, senast i går.

Så till slut några ord om en helt annan sak, herr talman! Det har nästan blivit tradition för mig att i slutet av mina inlägg i remissdebatterna säga några ord om den s. k. mörkerdöden och åtgärder för att försöka avhjälpa den. I dag skall jag emellertid inte gå in på den frågan. Jag vet nämligen svaret: Det pågår olika försök i Uppsala. Dessa försök har nu pågått i flera år — jag hoppas att de snart skall vara avslutade! Men jag vill beröra en annan högaktuell trafikfråga. Jag tänker på den svåra olycka som i söndags inträffade på E 4 strax norr om Söderhamn.

Omläggningen till högertrafik har genomförts på ett föredömligt sätt av högertrafikkommissionen och allmänheten. Olycksstatistiken visar lägre siffror än vid motsvarande tid föregående år. Kommunikationsdepartementet och vägmyndigheterna har förbättrat vägarna — man har markerat körbanor och övergångsställen samt byggt refuger och satt upp trafikdelare. På vissa ställen har man också kostat på belysningsanordningar. Detta är vi trafikanter självfallet mycket tacksamma över — vi gläder oss åt att övergången till högertrafik gått så bra.

Vid det aktuella stället, Källene på E 4, där elva personer skadades — två så allvarligt att de nu avlidit — går vägen i en kurva samtidigt som den passerar en mindre sluttning och en avtagsväg, före detta E 4.

I denna kurva respektive vägkorsning har man också byggt en refuge och satt

upp en trafikdelare, men tyvärr finns inget ljus på vare sig trafikmärkena, trafikdelaren eller markeringarna på vägen, trots att det på grund av vägens sluttning och kurva därstädes är ytterst svårt att i mörker och vid möte — då man kör med halvljus — upptäcka trafikmärkena, därför att dessa kommer över eller vid sidan av ljuskäglan från strålkastarna. Den här delen av E 4 — och alltså även denna kurva — togs i bruk den 6 november 1964. Efter tre månader var olycksstatistiken för denna plats uppe i 24 krocker och dikeskörningar. Den betecknades då i pressen som »Sveriges mesta olyckskurva». En viss justering — breddning av kurvan — verkställdes, men olycksstatistiken visade även i fortsättningen att den konstruktion man gett vägen och utfarten från gamla E 4 inte är tillfredsställande från säkerhetssynpunkt.

Så länge vägbyggande myndighet står bakom en planlösning sådan som den i Källene, kan den inte fråntas svaret för att så många olyckor inträffat — och säkerligen också kommer att inträffa i fortsättningen — om ingenting görs.

En ut- och infart mitt i en kurva på ett så hårt trafikerat stråk kan knappast bli annat än en trafikfälla.

Folket i bygden frågar sig: Skulle nödvändigtvis en dubbel dödsolycka behöva inträffa innan någonting görs i förebyggande syfte?

Polisen framhöll också att det är en angelägenhet av första graden att kurvan i Källene får belysning för att säkerheten skall ökas.

Allt tyder på att belysning kunde ha förhindrat att Källenekurvan blev en dödskurva.

Jag förstår att herr talmannen kan tycka att detta är ett lokalt problem, men eftersom jag — i avsaknad av lämplig tågförbindelse — på måndagskvällarna i regel bilar ned till Stockholm längs E 4 kan jag konstatera att det finns fler obelysta trafikällor på

Allmänpolitisk debatt

denna väg. När man närmar sig Uppsala och Stockholm är det i allmänhet ordnat med belysta trafikmärken.

Detta konstaterande gör att man, som en insändare i en av ortstidningarna framhöll, lätt kan få den uppfattningen att myndigheternas intresse för trafiksäkerhet är mindre norrut än söderut, och jag ber att få citera några rader ur insändaren: »När vetenskapen använder djur till forskning reageras det starkt på många håll. Ännu starkare borde vi reagera, Du och jag, om vi görs till försökskaniner på vägarna.

Att förhållandena är långt ifrån tillfredsställande har många erfarit, men tydligen inte vederbörande myndighet. Jag har trott att vägkorsningen här, liksom många andra nyanlagda bland annat i Sandarne, skulle belysas innan vägen ansågs färdig. Så har ej varit fallet. Skulle man vänta och se hur det gick? Tanken är fruktansvärd!»

Herr talman! Jag ber att med det anförda om den tragiska Källeneolyckan få framföra en bestämd vädjan till kommunikationsministern att omgående vidtaga erforderliga åtgärder i Källene samt även vid de övriga ställen längs E 4 där fara föreligger ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Herr Nordgren förklarade att vi behöver en ny inriktning av näringspolitiken. Det är nog riktigt. Felet med vad han sade var väl bara att denna nya inriktning inte skall gå bakåt utan peka framåt. Den bör inte anpassas till att lösa passerade tiders problem, som herr Nordgren och högerpartiet vill, utan till att lösa de problem vi har framför oss. Det behövs en helt annan, mera odogmatisk inställning för att klara dessa frågor på ett för människorna hyggligt sätt än den

som högerpartiet kan erbjuda, åtminstone av herr Nordgrens tankegångar att döma.

I ena ögonblicket säger herr Nordgren: Nej, vi skall inte ha så mycket regleringar, vi skall ha ett friare näringsliv! I nästa ögonblick utbrister han: Nej, vi skall inte ta bort regleringen från den fria företagsamheten! När det gäller företagarnas lokaler skall vi ha den kvar, ty den är det bästa vi har.

Detta är inte att tro på de fria krafternas spel. Det är egendomligt att ni så fort lär er trivas i regleringssamhället att ni nu, när regeringen har blivit litet mer liberal på denna punkt, springer tillbaka till hårdare regleringar.

Nå, jag har ingenting emot litet hårdare regleringar på detta område, men jag tror inte att det skall vara inom det avsnitt som herr Nordgren företräder. Tror ni inom högerpartiet på de fria krafternas spel, bör ni också göra det för era egna företags del. Det kan inte vara statens sak att reglera hyresavtal mellan två företagare, en som äger fastigheten och en annan som hyr. Dessa två skall väl båda tro på de fria krafternas spel och göra upp sig emellan utan att socialdemokratin med sin regering behöver vara inblandad. På denna punkt kan man släppa marknaden fri.

Det finns emellertid en annan kategori, som inte bör utsättas för de fria krafternas spel. Det är de gamla människorna, äldre löntagare och pensionärer som sitter i gamla lägenheter, ofta välbelägna eftersom de byggdes långt före kriget. På Söder i Stockholm, i Haga och Masthugget i Göteborg och innanför vallgravarna i Malmö lever dessa människor i mycket små lägenheter, oftast under 50 kvadratmeter. Med en friare hyressättning, vid vilken man skall ta hänsyn inte bara till bostaden i sig själv utan också till dess belägenhet kommer just dessa lägen-

Allmänpolitisk debatt

heter att stiga mest i pris, så långt jag kan förstå. Jag delar inte den optimistiska inställningen att det inte kommer att bli några hyresstegringar för sådana bostäder. Kommer hyreshöjningarna, är det just på detta område de blir starkast. Här finns det ingen anledning att ha så bråttom att släppa loss marknaden.

Företagarna kan tro på de fria krafternas spel, som de talar för. Däremot finns det inte något skäl att utsätta pensionärer och gamla löntagare i små lägenheter utan alltför hög standard på vare sig bostaden, inkomsten eller livsföringen i övrigt för detta fria spel. Jag hemställer att riksdagen vid sin behandling av hyrespropositionen gör ett undantag från frisläppandet av hyrorna. Jag vill inte se de små lägenheterna i de gamla husen, byggda före kriget, frisläppta. Sociala skäl talar för att vi icke skall låta det fria näringslivets principer slå igenom där. Vi bör fråga socialdemokratiskt håll hellre slå vakt om de små människorna än om det fria näringslivets principer, som dess företrädare inte ens tror på för egen del, såsom herr Nordgren, som representerar högerpartiet och näringsidkarna, just har deklarerat. På den punkten hoppas jag alltså att vi får slippa se förslagen i propositionen gå igenom i oförändrat skick, utan där anser jag att vi bör ha kvar hyresregleringen för dessa äldre och mindre lägenheter av sociala skäl.

Vid bedömningen av framtidsutsikterna kan vi dra lärdom av vad som inträffade i våras, när arbetsmarknadsstyrelsen tillkännagav som sin uppfattning, att konjunkturen skulle komma att förbättras till hösten. De blev inte bättre till hösten! Nu finns det andra optimister som säger att konjunkturen blir bättre till våren, och till våren finns det väl andra som är optimistiska och kommer att säga att det blir bättre konjunkturer till hösten. Så har det alltid varit.

Jag tror inte vi bör ställa in oss på alltför optimistiska linjer, ty när vintern är över och vi åter går mot vår och sommar blir det naturligtvis en konjunkturuppgång med ökad sysselsättning — av säsongskäl: det blir alltid ökad sysselsättning när snön smälter; det har det varit alla år tidigare också. Det är inte detta det här gäller.

Den *långsiktiga* utvecklingen har av många skäl inte blivit bättre fram på värdantenn. Tag t. ex. våra traditionella tunga industrier, skogen och skogsindustrin, stålverken, gruvorna och en hel del av verkstadsindustrin! På dessa områden finns det ingen anledning att räkna med en sådan konjunkturuppgång till våren, att den skulle ändra bilden så totalt till det bättre eller svänga tiden tillbaka till vad situationen var för några år sedan. Orsaken till att vi inte kommer att få samma uppgång i konjunkturen som vi hade för några år sedan är att bakgrunden har förändrats därigenom att en överproduktion av varor har växt fram. Produktionskapaciteten har ökat runt om i världen inom dessa industrier och det råder nu inte någon brist på varor för de människor, de länder eller de företag som kan betala för att få varorna.

Det finns alltså ingen anledning för oss att räkna med att det blir en gynnsammare prisutveckling som ger ökad stimulans till näringslivet. Den vägen tror jag vi gör klokt i att inte vara inställda på, beträffande dessa tunga och traditionella branscher, och inte heller att näringslivsproblemen kommer att lösas av sig själva åt oss. Vi blir tvungna att lösa dem genom att vidta egna åtgärder, så att vi tryggar sysselsättningen, reallönens utveckling på längre sikt. Jag tror också att det är hög tid att vidtaga sådana åtgärder. Det finns ingen anledning att förlita sig på att lösningen skall komma utifrån genom att andra länder träder till och förbättrar situationen för oss. Även om situationen i de länderna för-

Allmänpolitisk debatt

bättras, kommer vi att ha åtskilliga av våra problem kvar.

Det betyder att vi måste bedriva en allmän näringspolitik av mera medvetet slag än hittills. Detta fordrar samarbete inom näringslivet, samarbete mellan näringslivet och staten och samarbete mellan olika grupper inom samhället — grupper med olika intressen. Dessa grupper måste lära sig att samarbeta för att lösa de problem man trots allt har gemensamt. Det är inte fråga om identiska intressen — men på vissa punkter är de gemensamma och olika intressegrupper *måste vara* intresserade av näringslivets framåtskridande, av att få ut hyggliga reallöner ur näringslivet och av att sysselsättningen ökas. Vi har inga garantier. Det finns ingenting som säger att utvecklingen skall vara gynnsam för oss i framtiden och lika lätt som den har varit under efterkrigsåren med deras bristsituation. Det finns ingenting som ens säger att vi skall ligga med högre reallöner i det här landet än vad fallet är i andra industriländer inom Europa, såsom Tyskland. Det skulle inte ens vara förvånande om vi efter några år kommer att ha reallöner som ligger i höjd med eller under tyskarnas. Det finns mycket som talar för en sådan utveckling vare sig vi är med i EEC eller står utanför. Denna utveckling vill vi undvika så långt som möjligt.

Vi vill göra det bästa möjliga i den situation i vilken vi befinner oss och i framtiden kommer att befinna oss. Det är därför vi får gå in för att själva lösa dessa näringspolitiska frågor. Det finns inte någon utomstående som löser dem åt oss. De beslut vi fattar, eller de som vi inte fattar, kommer att utgöra den grund, på vilken vi skall skapa trygghet för sysselsättning och reallöner i framtiden. Vi har ingen annan än oss själva att skylla på därvidlag. Vi vill inte in i en englandssituation, ja, vi vill inte ens in i en halv eng-

landssituation. Det är därför vi ganska snabbt måste lösa dessa problem. Det måste gå fort även av det skälet att ingenting händer genast man fattar ett beslut och bestämmer sig för en politik på ett område. Det måste gå åtskilliga år, tre — fem — sju år. Först därefter blir det praktiska resultat i form av att det börjar ryka i skorstenarna, först då blir det sysselsättning och valuta-inkomster genom utlandshandeln.

Det är alltså inte dagens sysselsättningsfrågor som vi nu kan lösa med näringspolitiska beslut. Vi kan lösa morgondagens, och dem skall vi lösa eftersom åren går och vi strax är framme vid den tidpunkten. Dagens problem måste vi lösa med utgångspunkt från de beslut vi fattade — eller inte fattade — för några år sedan. Det är detta som skapat grunden för dagens situation.

Det finns en del punkter som är gynnsamma i utvecklingen för oss. I handelsdebatten häromdagen berördes GATT-förhandlingarna. De innebär tull-sänkningar. Tullhindren minskas successivt under en femårsperiod både inom och utanför Europa. De möjligheterna skall vi ta vara på. Vi ligger bra till i utgångsläget i förhållande till många andra. Även om vi är pressade i en del avseenden skall vi ta vara på de år av viss trygghet som vi har tack vare tidigare vidtagna åtgärder och använda dem som förberedelse till det nya.

Alltför många både företagare och politiker har under de goda efterkrigsåren tyckt att allting går bra och av sig självt, här behövs ingen förändring. Den konservativa andan som är mycket stark har då slagit rot och parat sig med en belåtenhet, som kan ha varit motiverad om vi alltjämt hade efterkrigstidens situation men som absolut inte duger när vi skall lösa de problem som ligger framför oss.

Men kan vi då gå in för dessa beslut

Allmänpolitisk debatt

redan nu? Fattas inte kapital? Sjunker inte självfinansieringsgraden i företagen?

Ja, om vi ser på de japanska företagen, de bästa koncernerna, kan vi konstatera att dessa arbetar med ett eget kapital som bara är en bråkdel av vad som är eget kapital i de svenska företagen. Också den japanska Wallenberggruppen, Mitsubishi-gruppen, arbetar med eget kapital som bara uppgår till ungefär 25 procent av de pengar som är i rörelse. 75 procent utgöres av lånade pengar. Här är svenska företag rädda för expansion, om de inte har hälften eller över hälften av egna pengar i rörelsen.

I Japan går det alldeles utmärkt att driva en expansion med en produktionsstegring på både 10 och 14 procent per år utan att ha mer än 25 procent egna pengar i rörelsen. Det är alltså inte självfinansieringsgraden det hänger på, utan det hänger på aktiviteten hos direktörerna och på om dessa kan ta vara på möjligheterna eller om de först skall ha fullt av eget kapital innan de vågar röra sig. Vi skall inte sitta och vänta på att de skall få egna pengar. Det är inte en sådan situation vi har framför oss — det är den situationen vi har bakom oss. Vi måste se till att näringslivet växer och byggs ut utan så hög självfinansieringsgrad, med mera lånade pengar. Om inte näringslivet duger till detta, måste regeringen hjälpa till med utbyggnaden. Det är där vi gått ett steg fram genom att vi nu har kapital som står till förfogande för att bygga upp det bättre näringsliv som skall ge tryggare sysselsättning och bättre löner, den bättre yrkesutbildning för ungdomen och de bättre sociala förhållanden åt dem som är beroende av vår socialpolitik.

Vi har alltså genom ATP-fonderna det kapital vi behöver. Vi kan den politiska vägen disponera över mera pengar antingen över budgeten eller

bankpolitiskt tillsammans med riksbanken och finansdepartementet. Bristen gäller nu initiativ, viljan att starta nya företag och pröva nya vägar.

Herr Bohman visade i går hur många företag som ger sig i väg från Sverige därför att det är lättare att köpa billig arbetskraft i utlandet — Portugal är ju ett populärt land och en av våra demokratiska bröder inom EFTA-gruppen. Ett av de företag i vilka tjänstgörande talmannen sitter med i styrelsen har väl etablerat sig där. Jag har ingenting emot att man tar vara på utvecklingsmöjligheterna där nere. Men inom vårt parti är vi intresserade av en utbyggnad även i Sverige, så att vi slipper den ökade arbetslöshet som annars hotar oss. Duger inte det privata näringslivet till för att göra en sådan utbyggnad — inte ens i samarbete med regeringen — måste regeringen bygga ut sina egna företag.

Det kan sägas, som framhållits i debatten, att de statliga företagen inte är något föredöme på alla punkter. Som grupp betraktad går de hyggligt — de har en nettovinst på 800—900 miljoner kronor om året. Om de fick investera den vinsten skulle de kunna utvecklas. Men där är vi allttjämt låsta i en byråkratisk ordning och ett byråkratiskt handläggande under sex—sju olika departement i Kungl. Maj:ts kansli så att det blivit stagnation i stället för snabb utveckling. Var finns exporten från televerkets verkstäder i Nynäshamn? Kan kommunikationsdepartementet tala om vad exporten uppgick till förra året, vad den kommer att uppgå till i år och nästa år?

Genom den politiska makten och genom att utnyttja de medel som finns har vi möjlighet att bygga upp ett bättre näringsliv. Vi har en betydligt högre grad av självfinansiering än vad ett land som utvecklas så starkt som Japan har. En hel del av våra traditionella industribranscher har emel-

Allmänpolitisk debatt

lertid stagnerat. Det kan inte fortsätta så om vi skall få trygghet för sysselsättningen.

Regeringen måste föra en allmän näringspolitik och skapa ett särskilt departement för dessa frågor. Det har vi begärt i flera år, och det är dags att vi nu får ett sådant departement — det finns ingen anledning att vänta på det längre. Det skall markera att vi står inför nya problem och att regeringen är villig att lösa dem från nya utgångspunkter.

Men också den egna företagsgruppen måste skötas bättre. Det är inte tillfredsställande när antalet sysselsatta under en tioårsperiod, från 1960 till 1970, minskar inom enbart en landsända, Norrland, från 50 000 till 40 000 utan att det skapas ny sysselsättning. Där finns utrymme för en statlig företagsutbyggnad med 10 000 människor utan att den statliga företagsgruppen växer, den behöver bara bibehålla sin styrka. Det kan emellertid inte bli verklighet, det visar erfarenheterna under de gångna åren, så länge gruppen ligger under sex—sju olika statsråd, som inte har möjlighet att samarbeta finansiellt sinsemellan för att utveckla gruppen.

Gamla direktiv hindrar den statliga skogsindustrin att expandera — om jag inte missminner mig fattade regeringen och riksdagen för en del år sedan ett beslut att någon expansion inte får förekomma inom ASSI utan att statsmakterna beslutar därom. Sedan dess har inte så många särskilda beslut fattats, utan det har endast blivit följdinvesteringar. Denna företagsamhet gillades inte från början av statsmakterna men den skapar i dag sysselsättning i stället för arbetslöshet i Norrland. Det vore emellertid nu skäl att ta bort de gamla besluten och ge gruppen möjlighet att utvecklas.

Herr talmannen var liksom några andra ledamöter av denna kammare förra veckan i Italien och studerade den italienska statliga företagsgruppen I.R.I.

Inom den företagsgruppen förekommer en expansion, framdriven av en borgerlig regering under en stor del av efterkrigstiden. Det skulle väl vara egendomligt, om de borgerliga partierna här tillsammans med socialdemokraterna skulle behöva driva en mer högerbetonad politik än vad påvens parti kunnat förverkliga i Italien. Det finns ingen anledning för oss att låsa oss av småfuttiga partistrider och därmed sätta krokben för det statliga näringslivets utbyggnad, något som de borgerliga representanterna under årens lopp med glädje har gjort. Ni skall väl i stället hjälpa till och bygga ut den här gruppen! De borgerliga i andra länder duger till det, och då skulle ni väl i det här landet också kunna visa framfötterna.

Vi har inte bara problemet att bygga ut den statliga företagsgruppen och det privata näringslivet, som svarar för 90 procent av sysselsättningen i vårt land, utan vi har också problemet att skaffa samhället medinflytande i denna utbyggnad. Genom de pengar man kan slussa från ATP-fonderna till investeringsbanken och genom de pengar man kan slussa direkt från dessa fonder till näringslivet borde vi kunna vara med om att bygga upp ett 40-tal projekt fram till 1970-talet eller i varje fall besluta om igångsättande av dessa projekt utan att vi behövde riskera mer än 6 å 7 procent av pengarna i form av ägande. Det är dags att komma fram till sådana beslut.

Investeringsbanken får inte bli bara en bank bland de andra som snällt lånar ut pengar till höger och vänster, utan den bör själv vara med och skapa och ta något av företagandets risker. Det är ju därför man i den banken redan fått 500 miljoner kronor; avsikten är att den för nästa budgetår skall få ytterligare 500 miljoner kronor för risktäckning. Vad skall banken med 1 miljard kronor till, om den inte skall göra sådana risktaganden?

Är det inte riskabelt att på det viset

Allmänpolitisk debatt

sätta in pengar i företag? frågar någon. Jag frågar: Är det inte mer riskabelt att äventyra löntagarnas framtida sysselsättning? Men bakom detta risktagande måste ligga en medveten näringspolitik, som omfattar icke bara den statliga företagsgruppen utan näringslivet i stort. Det är därför vi behöver ett allmänt näringsdepartement att sköta den politiken. Den innefattar stora uppgifter; det räcker för ett allmänt näringsdepartement att sköta den allmänna näringspolitiken. Det är en annan stor uppgift att bygga upp den egna företagsgruppen, som nu har en omsättning på 13 500 miljoner kronor. Detta belopp motsvarar en tredjedel av statsbudgeten, och det måtte väl räcka för ett statsråd att svara för den uppgiften. Dessa frågor skall inte skötas som hittills med det dåliga resultat det medfört. Då blir också regeringen medansvarig till den arbetslöshet som vi fram på vintern och våren kommer att få. Något sådant vill jag inte se; jag vill se utveckling i stället.

Det finns pengar. Vad som behövs är en näringspolitisk riktlinje. Det behövs ny organisation, regeringen behöver nya verktyg för att lösa dessa frågor. Det finns inget hinder i grundlagarna för ett allmänt näringsdepartement; det går att lägga ner eller slå ihop några av de mindre nödvändiga departementen. Det är de obotfärdigas förhinder att inte anpassa sig till de fordringar, som framtiden ställer. Utvecklingen runt omkring oss ute i världen har sin gång, och även svensk näringspolitik måste moderniseras efter tidens krav. Inte bara näringslivet och löntagarna skall omställas, utan man måste även byta ut konservativa arbetsformer inom regeringen.

Det finns alltså pengar, och det går att skapa nya arbetsformer. Bristsituationen kommer att gälla arbetskraften. Det kommer att behövas duktigt folk på olika försäljningsområden och som har förmåga att sälja våra varor inte

bara inom landets gränser utan även på världsmarknaden i konkurrens med andra. Det är riktigt som man säger på borgerligt håll, att vi har höga löner och höga kostnader. Det skulle gå mycket lättare för företagen att sysselsätta folk och höja produktionen om man kunde sänka lönerna och kostnaderna. Men det är ju inte det vi vill. Vi vill ha dessa höga löner, och då får vi finna oss i att se till att företagsamheten blir effektivare. Det är därför vi behöver en effektivare näringspolitik.

Med den arbetslöshet på över 100 000 personer som vi, att döma av de rapporter vi fått, kommer att få, om vi även räknar med dem som är sysselsatta i beredskapsarbeten, genomgår omskolningskurser o. s. v., finns det ingen anledning att inte illa kvickt gripa sig an med dessa frågor.

Det kommer att råda brist på folk på försäljningssidan men även på duktigt folk i övrigt, som kan sköta dessa företag och sitta i deras styrelser — vare sig de skall vara politiker eller näringslivsrepresentanter. Andra företagsägare inom stora företagsgrupper anslår en betydande del av sin arbetstid till att plocka fram lämpliga styrelser och lämpliga direktörer. På statligt håll måste vi också se till att vi får fram duktigt folk. De behövs över hela linjen, inte bara inom det privata näringslivet utan också inom vår egen grupp.

En hel del av småföretagarna har etablerat sig under gynnsamma efterkrigsförhållanden. De ställes nu inför nya problem, då de är tvungna att bedriva försäljningen på en betydligt större marknad. De har exportproblem och de står inför lika stora omskolningsproblem som många av löntagarna, men den omskolningsverksamheten har man inte varit särskilt intresserad av att ta hand om. Jag tror att ABF och andra bildningsorganisationer kunde hjälpa till med företagsledarkurser på både lägre och högre nivå, och staten bör

Allmänpolitisk debatt

väl se till att sådana igångsättes. Utan utbildade personer på detta område blir det inga resultat. Problemet att få fram fler och bättre företagsledare måste också behandlas inom ramen för en allmän näringspolitik.

Allmän näringspolitik måste gå ut på att hålla kontakt med det privata näringslivets företag och företagsorganisationer. Den egna företagsgruppens utbyggnad är en helt annan arbetsuppgift; det är att bygga upp eget folk och bygga upp egna investeringar. Det är inte att arbeta med hjälp av andras redan färdiga personella organisationer. Därför är detta olika arbetsuppgifter, och därför skall skilda departement handlägga dessa frågor.

Eftersom både den egna gruppens utveckling och den allmänna näringspolitiken är angelägna ting måste dessa reformer genomföras snabbt. Det är inte fråga om att skapa någon monolitstat. Vi har ingen monolitstat här i landet. Vår politik har en liberal inriktning som är ganska enastående, om man jämför den med många andra länders, som kallar sig liberala men vilkas politik är betydligt mer reglerad än vår. Vi har en betydande marginal kvar att arbeta på innan det finns någon rim och reson i beskyllningarna att vi bygger upp en monolitisk stat.

Vi bestämmer inte själva över de yttre omständigheterna under vilka vi arbetar. Vi ser nu att förhållandena runt omkring oss förändras. Då måste vi själva förändra oss. Vi vet dessutom vilken tid som behövs för att omställningen inom landet skall ge praktiska resultat när det gäller sysselsättningen och exportinkomsterna. Det finns ingen tid att försumma. Därför måste vi nu sätta i gång med en hård och medveten näringspolitik. Med hänsyn till den inställning som redovisades i går av representanter för olika partier, som sade att de inte hade någonting emot att resonera om dessa frågor och att de var med på principerna, måste rege-

ringen snabbt ta itu med olika praktiska arbetsuppgifter som kan resultera i sysselsättning och inkomster och som kan rädda vår situation, så att vi inte behöver halka åt englandshållet. Det finns möjligheter till det, om vi tar vara på dem. Det bör vi göra. Detta skall utmärka den politik som vi skall föra fram till nästa val.

Herr NORDGREN (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern och andra talare efterlyste i gårdagens debatt liksom herr Hagnell i dag förslag till ett program för näringslivets utveckling i framtiden. Jag försökte, herr Hagnell, i mitt anförande tidigare i dag framföra just några sådana förslag och visa hur man ser på problemen från den mindre företagsamhetens sida. Dagens bekymmersamma läge på arbetsmarknaden både för de mindre och för de större företagen är resultatet av de beslut som den socialdemokratiska majoriteten här i riksdagen fattat. Att politiken inte har blivit näringsvänligare beror på att det inte i stället fattats sådana beslut som vi gång på gång föreslagit från borgerligt håll. Vi har upprepade gånger presenterat vårt näringspolitiska program som uppstår den ena punkten efter den andra vilken syftar till ett sådant resultat.

Herr Hagnell var inne på frågan om hårdare reglering. Jag tycker inte att de förslag som har framlagts beträffande bostäderna innebär en hårdare reglering. Det är snarare hårdare att tvinga en företagsledare att lämna sin lokal. Att flytta till bostäder på en annan gata eller en annan stadsdel är ofta lättare än det är för ett företag, som tvingas flytta och på den nya platsen ev. se sig nödsakad att arbeta upp en ny kundkrets. Tyvärr är det inte heller så som herr Hagnell sade, utan snarare blir det fråga om en uppgörelse mellan en företagare och ett kommunalt eller kanske statligt byggnadsföretag.

Med anledning av att herr Hagnell

Allmänpolitisk debatt

talade varmt för gamla människor vill jag säga att vi självfallet önskar att de skall ha bra bostäder, men jag vill tillägga att de småföretagare som herr Hagnell talade om ofta är äldre människor som har arbetat upp sitt företag och en viss kundkrets på en bestämd plats. Det är enligt min mening hänsynslöst att tvinga bort dem ifrån den platsen och den kundkretsen medelst denna som jag tycker hårdare reglering än den jag själv har talat för.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Nordgren här säger om hyrorna vill jag framhålla att det ju inte är fråga om ett frisläppande för de kommunala allmännyttiga företagens del. Dessa har redan en viss frihet. Nu gäller det att ge litet större frihet i fråga om hyrorna åt de privata företagarna som herr Nordgren alltså tycks hysa betänkligheter mot.

Det är inte regeringen som tvingar någon att flytta; bara en företagsägare kan tvinga någon annan företagsägare att flytta. Men jag förstår att ni tvivlar på edra egna medlemmar. Ni känner dem ju bäst, så att ni vet efter vilka principer de kommer att gå. Jag förstår att det är svårt för småföretagare att följa med i svängarna på grund av ert sätt att driva politik. När ni får den större frihet för näringslivet som ni änge talat om så vill ni inte ha den. Bestäm er för en linje — ni är ju inte folkpartister inom högerpartiet!

Herr Nordgren säger att man från borgerligt håll har lagt fram program för hur man skall klara näringslivets utveckling. I så fall var det en ganska egendomlig redovisning som vi fick nu. Herr Nordgren redovisade effekterna för ATP för näringslivet på det sättet att det bara skulle vara tio öre som man skulle behöva ta in för att betala avgifterna, medan man i själva verket tar in 100 öre. Varför inte säga att de 90 örena eller hela kronan är avsedda att

åstadkomma en ökande kapitalmarknad som behövs för att bygga upp ett bättre näringsliv och ett bättre samhälle? Samhällsinvesteringarna är ju lika stora som näringslivsinvesteringarna, och båda måste ju finnas för att människorna skall kunna leva och arbeta.

Det är för att få pengar till detta som vi har dessa AP-fonder, men det förefaller som om ni inom högern inte har fattat meningen med dessa fonder. Var skulle vi annars få pengar ifrån? Skulle man ha fått dem genom tvångssparande på ett eller annat sätt? Är det inte bättre att ta pengarna försäkringsvägen? Behöver vi diskutera den saken fortfarande? Ni har inga andra vägar att påvisa hur man skall kunna få fram kapitalet.

Den väg på vilken vi här fått fram kapital till den svenska marknaden är rätt enastående; få länder har motstucke till den. Tack vare AP-fonderna har vi fått till stånd en fördubbling av den långsiktiga kapitalmarknaden på få år. Det är något som vi skall ta vara på. Här har vi, trots att Sverige är ett litet land, tillräckligt med kapital samlat på gemensamma händer för att bygga upp det näringsliv som vi tillsammans skall utveckla. Men ni vill inte vara med där för att kapitalet ägs gemensamt — ni önskar att det skall ligga i privatpersoners händer. Vi skall sitta och vänta tills privatförmögenheterna växer, så att vederbörande behagar starta trehundramiljonersinvesteringar i Norrland och på andra håll. Men vi ser ju att de inte gör detta.

Herr NORDGREN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har nog i så fall, liksom många andra, fattat fel. När det var tal om att inrätta AP-fonderna var väl huvudsyftet ändå att skapa fonder för ett pensionsystem för medborgarna och inte i första hand att samla kapital för andra ändamål, vilket herr Hagnell nu tydligen siktar till.

Herr Hagnell och jag har ju förmå-

Allmänpolitisk debatt

nen att sitta i en av fondstyrelserna, och herr Hagnell vet säkert hur ytterst litet det kapital är som går tillbaka till de mindre och medelstora företagen. Om jag inte minns fel, herr Hagnell, går ungefär 0,1 procent av tredje fondens medel tillbaka i form av återlån till de mindre och medelstora företagen.

Till slut vill jag säga, herr Hagnell, att jag inte alls tror att det med den nuvarande beskattningen finns någon större risk för att det skapas jättelika förmögenheter bland vare sig mindre eller medelstora företagare.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Som herr Nordgren sade är det alldeles riktigt att det inte uppstått några jättelika förmögenheter. Jag sitter med i koncentrationsutredningen och kan intyga, att man blir ganska förvånad över utredningens siffror — de offentliggörs nog ganska snart — som visar hur liten den svenska storfinansens är, hur få människor det rör sig om och hur små förmögenheterna är då man kommer ned vid den femtonde, sextonde eller sjuttonde familjen på listan. Det är detta som gör att vi inte kan vänta på att storföretagare bygger upp näringslivet åt oss. Det kostar i många fall omkring 300 miljoner kronor att skapa ett storföretag. Men vi kan som sagt inte sitta och vänta, och därför måste investeringarna ske kollektivt.

Herr Nordgren sade att ATP-fonden var avsedd för varje enskild medborgares pensionering och inte för något gemensamt finansieringsändamål. Men meningen är ju att vi under några år framöver skall bygga upp ett större näringsliv och härtill behövs pengar. Genom detta större näringsliv skall vi få fram mer varor, vilket skall medföra högre reallön för löntagare och pensionärer, mera till de sjuka och till de unga i form av bättre yrkesutbildning.

För allt detta behövs ett bättre näringsliv och det i sin tur kräver kapital.

Därför behövs fonderna, ty hur skulle tillväxten annars ske. Ni har inte anvisat någon annan väg. Folkpartiet talade för privat finansiering genom enskilda försäkringsbolag, som alltså skulle ta hand om löntagarnas pengar. Den gick vi emot. Men nu säger ni att det inte alls behövs något kapital för att bygga upp näringslivet. Då är ni duktiga!

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Remissdebattens teknik innebär ju att var och en talar om ett fritt valt ämne, och därför blir det litet osammanhängande när man kastar sig från näringspolitik till familjepolitik, som är det ämne jag tänkte säga några ord om.

Tidigare under denna remissdebatt har representanter från övriga partier snuddat vid familjepolitiska kommitténs betänkande och gjort det med kritiska synpunkter. Därför kan det kanske finnas anledning att också någon från högerpartiet kommenterar det betänkande som vi nu tagit del av.

Från oppositionssidan har under många år en allvarlig kritik riktats mot regeringen för bristande samordning på familjepolitikens område, och vi har med fog gjort gällande att de åtgärder som hittills vidtagits mera haft karaktären av punktinsatser där den röda tråden saknats. Ett exempel på en sådan punktinsats som inte passar in i bilden är förslaget från den familjepolitiska kommittén.

Ingen bestrider angelägenheten av att ökade resurser ställes till barnfamiljernas förfogande. Men enligt min mening kan det riktas allvarliga principiella invändningar mot familjepolitiska kommitténs förslag, där man för första gången tycks vilja slopa den horisontella jämförelsen mellan familjer med och utan barn och i stället gå in för en omfördelning av barnkostnaderna mellan barnfamiljer i olika inkomstlägen. Ändå är det ganska uppenbart att mål-

Allmänpolitisk debatt

sättningen för familjestödet bör vara att ta hänsyn till försörjningsbördan hos olika familjetyper och att därvid också försöka utjämna familjernas livsinkomst mellan perioder med vårdnads- och försörjningsplikter och perioder utan sådana.

Det finns skäl att se något på befolkningsutvecklingen. Antalet personer i aktiv ålder kommer att minska, relativt sett, och de som är i behov av försörjning — alltså barn, ungdomar och pensionärer — kommer att öka alltmera. Enligt min mening borde det vara högst angeläget att vid bedömningen av hur stödet till nämnda grupper skall utformas ta hänsyn till befolkningsutvecklingen och lägga kostnaderna på de kategorier människor som har de största möjligheterna att bära dem. Jag tycker att förslaget inte fäster tillräckligt avseende vid dessa enligt mitt bedömande fundamentala synpunkter.

Det ter sig även alltmer besynnerligt att vårt skatte- och bidragssystem är uppbyggt så, att det är en väsentlig skillnad i synen på kostnaderna för hustruförsörjning och kostnaderna för barnförsörjning. Orimligheterna i det nuvarande skattesystemet skulle förstärkas ytterligare, om barnbidraget reducerades med stigande inkomster.

Till detta kommer de negativa effekter som tidigare påtalats, alltså skärpningen av marginalskatteeffekten och av den tröskeleffekt som redan nu är högst besvärande för den man eller kvinna som tidigare varit hemmaarbetande och som ger sig ut i förvärvsarbete.

Hur skall man då på ett praktiskt sätt kunna lösa dessa frågor? Ja, först och främst har vi ännu inte sett budgetutfallet och vet därför inte hur mycket pengar som kommer att stå till vårt förfogande för ökat stöd till barnfamiljerna. Men om det skulle visa sig — vilket inte är otroligt — att våra tillgångar kommer att bli mycket begränsade, tycker jag för min del att det

vore mera rimligt att tänka sig en omfördelning mellan dem som inte har några barn och dem som har barn i stället för en omfördelning enbart barnfamiljerna emellan.

Vi skall inte glömma att det i vårt land, finns en stor kategori låginkomsttagare, där det utan tvivel föreligger ett akut behov av ökade stödåtgärder. Jag ställer mig skeptisk till förslaget i familjepolitiska kommitténs betänkande, att vi nu skall slopa familjebostadsbidraget. Bidragets konstruktion är visserligen behäftad med många felaktigheter, men jag bedömer det som rimligt att under en övergångstid medge ökade dispensmöjligheter, som gör att bidraget fungerar på ett bättre sätt. Socialministerns svar på en enkel fråga i dag till herr Gustafsson i Skellefteå tyder också på att det finns stora möjligheter att smidigare tillämpa familjebostadsbidraget.

Om man också tar hänsyn till att hyresregleringen successivt kommer att avskaffas och att vi ännu inte vet hurudan effekten av detta kommer att bli på hyreskostnaderna, tror jag det kunde vara klokt att som ett fortsatt provisorium behålla någon form av familjebostadsbidrag. Utan tvivel tar bostadskostnaderna för närvarande och kommer förmodligen under en tid framöver att ta en allt större andel av familjens kostnader i anspråk. Därför kan det vara motiverat att man kompletterar ett generellt barnbidrag med ett särskilt bidrag som knyts till bostaden.

Nu gläder det mig att under debatten ha kunnat konstatera att så många varit tveksamma inför förslaget i det framlagda betänkandet. Särskilt glädjande tyckte jag det var att herr Eliasson i Sundborn i sitt huvudinlägg i går delvis tog avstånd från förslaget. Jag har noterat detta, därför att herr Hedlund tidigare i en TV-utfrågning ganska klart deklarerat att han för sin del tyckte att förslaget var positivt. Jag tar alltså herr Eliassons uttalande som ett tecken på

Allmänpolitisk debatt

att man inom centerpartiet börjar bli mera betänksam. Detta kanske kan leda till att vi från borgerligt håll åtminstone ställer oss skeptiska mot den föreslagna konstruktionen.

Jag tror att statsrådet Odhnoff gör klokt i att ta förslaget med en nypa salt och framför allt att försöka samla sig till en enhetlig lösning av familjepolitiken, något som vi verkligen efterlyst under lång tid. Man får nämligen inte bara se barnbidraget som en isolerad företeelse, utan man måste också ta tillsynskostnaderna i beräkning. Man måste dessutom ta hänsyn till relationen till studiehjälpen. Och måste framför allt se frågan i samband med familjebeskattningen.

Vad vi efterlyser är, såsom jag framhållit, en genomtänkt målsättning för familjepolitiken. Det återstår nu naturligtvis att se, herr talman, om statsrådet Odhnoff — som för övrigt lyst med sin frånvaro under hela remissdebatten — är den »starka kvinna» som oppositionen så länge efterlyst och som kan presentera ett samlat modernt familjepolitiskt reformförslag.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag skall tillåta mig att något belysa ett område som, såvitt jag kunnat finna, över huvud taget inte fått någon belysning under denna långa debatt.

Jag skulle med instämmande vilja låna några ord från en av oss alla känd förutvarande ledamot av denna kammar, Per Edvin Sköld, vilka fälldes under den stora riksdagsdebatten 1954, när de av oss ledamöter som då var med ställdes inför ett avgörande, som i varje fall av många av oss upplevdes såsom något av det svåraste vi över huvud taget haft att brottas med i ett viktigt politiskt sammanhang. För egen del vill jag gärna uppriktigt bekänna att jag länge gick i något av vända, huruvida min röst den gången lades såsom den borde ha lagts — och frå-

gan är, om jag ännu i denna dag är alldeles övertygad om det riktiga i det steg som då togs.

Jag syftar, herr talman, på den genomgripande alkoholpolitiska reform, som tog gestalt i och med avskaffandet av det då gällande systemet och lanserandet i stället av ett system med i princip fri tilldelning och minsta möjliga samhällskontroll.

Det var vid detta tillfälle dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet betecknade den fråga, vilken stod i förgrunden för debatten, som vår största olösta sociala fråga. Ingen torde då ha känt någon som helst lust att jäva hans påstående. Men är det, herr talman, någon som nu vill träda fram och hävda att frågan är löst i dag, att ekvationen blivit nämnvärt hyfsad under de tolv, tretton år som gått sedan dess? Det förefaller mig uteslutet, eftersom fakta i målet, praktiskt taget alla statistiska och andra data och iakttagelser i övrigt, som kan göras, närmast är ägnade att styrka påståendet att vi för närvarande befinner oss ungefär lika långt från lösningen som vi var år 1955.

Men fastän det alltså enligt högtidliga försäkringar från ansvarigt håll rör sig om en samhällsfråga av den mest centrala betydelse, nödgas man konstatera att den frågan märkligt nog aldrig står överst på dagordningen på några partikongresser av något slag, om den alls får komma med på något hörn, vilket också det torde vara sällsynt, även om det rör sig om kongresser där de sociala trygghetsfrågorna i övrigt befinner sig i centrum.

Hur kan detta komma sig? Hur skall det förklaras att en fråga med sådan djupdimension — mänskligt, socialt, ekonomiskt, humanitärt — aldrig tycks få någon riktig chans i konkurrensen med andra problem i den politiska debattens brännpunkt?

En förklaring kan naturligtvis vara att just detta samhällsproblem — eller

Allmänpolitisk debatt

väsentliga delar av det — tycks vara dömt att ständigt befinna sig under utredning. Bara tio år efter motbokens avskaffande var man sålunda färdig att sätta i gång en ny statlig utredning, nära nog från grunden, och vi känner mycket väl till alla andra utredningar som under decenniernas lopp varit på gång för att tackla dessa problem, allt under det att alkoholskadorna fortsatt att gripa omkring sig i välfärdssamhället — ett i sanning underligt ord i detta sammanhang, eftersom det just inte finns mycket av välfärd i de hundra tusentals svenska hem, där en far eller en son, inte så sällan en mor eller en dotter, hamnat i den onda cirkeln.

Jag skall tillåta mig att anföra ytterligare ett citat, hämtat från en tämligen nyutkommen högintressant, intellektuellt spänstig och väldokumenterad debattskrift, Svenskarna och spriten, författad av filosofie licentiat Svante Nycander, för övrigt knuten till Dagens Nyheters politiska redaktion. Jag vill inte påstå att jag skulle vara benägen att skriva under på *alla* de värderingar, slutsatser eller formuleringar som där görs, men jag vill ändå göra gällande att debattskriften i fråga är så rik på synpunkter och iakttagelser — även i de delar där vi i den organiserade nykterhetsrörelsen tyvärr måste känna oss träffade av kritiken — att man kan beteckna den som en utomordentlig tillgång, en tillgång inte minst för förståelsen av det historiska förloppet av de många nykterhetspolitiska avgöranden som genom åren träffats och som främst av allt kännetecknats av att de aldrig representerat några som helst definitiva eller ens näst intill definitiva lösningar, utan övervägande företett likhet med improvisationer, lappkast och halvmesyrer.

Nycander frågar med allt fog, hur skaparna av vårt avancerade välfärdssystem förvaltat sitt ansvar på detta speciella område. Intresset för nykter-

hetsfrågan var en gång en självklar del av de vänstersinnades strävan efter allmän nivåhöjning och sanering av förhållandena för folkets breda lager. Inför alkoholskadorna finns i dag, påpekar Nycander, en ligkiltighet, ibland parad med frivolt lättsinne, som det är svårt att finna en motsvarighet till i andra sociala frågor. Om man — och här bygger jag återigen på Nycanders framställning — kräver att det skall finnas en viss proportion mellan den kraft som sätts in på att lösa en samhällsfråga och de resultat som uppnås, så lär svensk nykterhetspolitik ha ett obestritt rekord i misslyckanden. Genom alla åren har statsmakterna ägnat mer tid och intresse åt detta område än någon människa egentligen kan överblicka.

Jag skall här och nu inte i övrigt gå in på de utläggningar och tolkningar Nycander presterar för att förklara misslyckandet. Till en del kan man som sagt instämma, till en del inte. Vad jag oreserverat vill ge min anslutning till är själva den grundläggande principiella synen som slår igenom, när det fastslås att vad som måste till, om denna fråga — den må gärna litet patetiskt kallas för en ödesfråga — någonsin skall kunna bringas närmare sin lösning, är ett accepterande fullt ut av solidaritetskravet, samma solidaritetskrav som folkmajoriteten kollektivt iaktar mot sjuka, arbetslösa och åldringar, över huvud taget utsatta grupper eller minoriteter i samhället, något som i sin tur är en symbol för både hög kultur och social välfärdspolitik. Jag kan för min del inte finna annat än att just denna grundsyn så att säga måste ligga på botten för allt reformarbete också på den sektor, där nykterhetspolitiken hör hemma.

Men gör den också det — jag bara frågar — i dagens reformsträvanden? Är det verkligen solidaritetskravet, som dikterar handlingsmönstret i statsmakternas attityder och agerande i det

Allmänpolitisk debatt

nykterhetspolitiska ställningstagandet? Det ser, uppriktigt sagt, inte så ut. Jag skulle vilja be den sittande utredningen, alkoholpolitiska utredningen, att ta sig en stund av allvarlig självrannsakan, om möjligt, innan den går vidare i sitt arbete. Utredningen bör verkligen ompröva den utomordentligt allvarliga situation den är ställd inför och har till uppgift att söka komma till rätta med. Jag skulle bl. a. vilja varna för att låta dagens modeord, servicetänkandet, bli det allt dominerande vid de överväganden som förestår eller är på gång. Jag tillåter mig — mot bakgrunden av den alltjämt fortgående ökningen av alkoholskadorna — att starkt ifrågasätta, om man kommer någon vart genom att, som nu tycks ske, släppa alla spärrmekanismer. Borde det inte vid det här laget stå klart att en alltmer utbyggd alkoholservice endast kommer att kräva en alltmer utbyggd alkoholistvård?

Varför skulle inte lagstiftningsvägen vara en framkomlig och farbar väg, när det gäller att åstadkomma positiva resultat på detta område lika väl som på andra områden? Jag är medveten om att kommittén har vissa strikt uppdragna linjer att följa, som i viss mån kan binda rörelsefriheten och begränsa handlingsmöjligheterna, men utredarna får väl ändå inte känna sig alldeles paralyserade av direktiven.

Vad kan det — för att här ge ett exempel — vara för vettigt med att plötsligt börja experimentera med starkölsförsäljning i livsmedelsaffärer och snabbköpsbutiker? Hur skall man här kunna göra erfarenheter eller iakttagelser, som har något som helst bevisvärde? Har man för övrigt inte vid det här laget lärt tillräckligt av den fria försäljning vi har, när det gäller det s. k. mellanölet? Jag delar helt IOGT-chefen Olof Burmans uppfattning, när han karakteriserar denna nyordning som ett klart misslyckande. Vad man i det fallet uppnått är ju endast att en alkoholsvagare dryck, pilsnern, blivit

mindre efterfrågad, medan konsumtionen av en starkare, mellanölet — som numera till och med gjort sitt intåg i skolorna och klassrummen — betydligt ökat.

Men dessa nedslående erfarenheter till trots har man nu börjat experimentera med fri försäljning också av starköl i livsmedelsbutikerna. Det innebär alltså ett nytt betänkligt steg i raserandet av bestående alkoholrestriktioner. Har vi verkligen råd med detta? Kan vi stå till svars för en sådan politik? Resultatet av den nya given med fritt starköl hoppas man på s. k. ansvarigt håll skall bli att folk avstår från starksprit, när det blir enklare att få tag på starköl. Resonemanget är helt hypotetiskt och man har tyvärr all anledning förmoda att erfarenheterna i detta fall kommer att bli precis lika nedslående som i fråga om mellanölet — d. v. s. att starkölskonsumtionen ökar, medan mellanölsförsäljningen minskar.

Kan man, herr talman, tänka sig något mera onödigt, något mera betänkligt än att sätta i gång en sådan här försöksverksamhet — onödigt därför att man med hjälp av tidigare erfarenheter redan har svaret, betänkligt därför att man rimligtvis inte kan riva ned några spärrar utan att samtidigt sätta in andra skyddsåtgärder mot alkoholskadorna?

Jag vill alltså som enskild ledamot av denna kammare allvarligt vädja till dem det vederbör att snarast stoppa denna experimentverksamhet med starkölsförsäljning i livsmedelsbutikerna.

Den s. k. mellanölsreformen kom främst att drabba ungdomen, som i särskilt hög grad påverkades av den psykosom som i detta sammanhang uppstod. Det råder intet tvivel om att våra skolmyndigheter och barnavårdsnämnder i dag har ställts inför ett nytt allvarligt problem. Det rapporteras titt och tätt om elever som infinner sig till sina lektioner märkbart påverkade. De ölvanor som ungdomen med samhällets medver-

Allmänpolitisk debatt

kan nu fått är dess värre en inkörspport, kan man befara, också till bruket av starkare alkoholvaror.

I Göteborg tycks starkölsreformen för övrigt redan ha satt vissa spår som förskräcker. I en skola, uppges det i pressen, var många elever i samband med premiären betänkligt påstrukna och i korridorerna hade tomma flaskor och ölburkar kastats omkring. En känd skolman i rikets andra stad uttrycker kraftigt och demonstrativt sin oro inför fortsättningen. Man kan helt instämma i hans allmänna bedömning av det sociala kvacksalveri som här är på gång. Vad kan det vara för mening med att släppa loss en vara på detta sätt, när man på förhand vet att det uppkommer problem och svårigheter, och sedan sätta sig ned och försöka komma underfund med hur man skall kunna klara av dessa problem och svårigheter, som man själv har varit med om att framkalla?

Jag skall inte här ingå på de disciplinproblem, som med nödvändighet måste uppstå som påspädning till alla andra disciplinproblem som skolan i dag har att brottas med. En lärares möjligheter att ingripa i detta sammanhang är, såvitt jag har förstått, tämligen minimala. Man häpnar över att det skall behöva vara på detta sätt. Det kan omöjligt ligga i linje med vad en bred föräldraopinion i landet önskar och begär. Borde verkligen inte våra skolministrar — vi har ju två stycken för närvarande — ta sig an detta problem och se till vad som kan göras för att undanröja dessa missförhållanden? Allvarliga missförhållanden är det nämligen fråga om.

Herr talman! Detta problem om ungdom och alkohol ter sig för mig i dag så alarmerande, att samhället — d. v. s. vi alla — inte längre med rent samvete kan bära ansvaret för att ställa denna följsamma och lättpåverkade ungdomsgrupp alltmer ensam med alkoholfrågorna. Jag vill tillägga att detta problem

inte löses genom att de försäljningsregler och den rest av spärrar vi ännu har kvar ytterligare luckras upp. Skall det ske flera nyordningar på denna punkt, måste, som jag och troligen många med mig betraktar saken, samhällets alkoholpolitik som helhet ses över på ett sådant sätt att de luckor som undan för undan skapats effektivt täcks över med andra verkningsfulla medel.

Det finns utredningar som ger vid handen att inte mindre än cirka 10 procent av den vuxna manliga befolkningen kan betecknas som mer eller mindre alkoholskadade. Det finns också uppgifter som visar att av dem som dödas i trafiken är cirka 30 procent spritpåverkade. Med hänsyn till dessa siffror ser det knappast ut som om den stora högertrafikreformen i dag är den dominerande trafikrisken — men väl fylleriet!

Herr talman! Min slutsats blir att här måste mobiliseras långt mer av ärlig och redbar politisk vilja från alla håll, om vi någonsin skall komma till rätta med denna fråga som av Per Edvin Sköld karakteriserades som vår största olösta sociala fråga. Så länge den förblir olöst, kommer den att förorsaka ständigt nya skador och utlösa ständigt nya, i grunden onödiga, bittra mänskliga tragedier i vårt samhälle.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Det är riktigt som herr Hamrin i Jönköping sade, att vi har två skolministrar. Men vi har också tre brevskrivare.

Herrarna Hamrin i Jönköping, Börjesson i Falköping och Persson i Heden har tillställt mig ett brev som samtidigt distribuerats till massmedia. Om man såg Dagens Nyheters löpsedel, undrade man kanske vad jag egentligen hade haft för mig.

Jag har funnit det hövligast — och jag hoppas att det inte skall anses vara

Allmänpolitisk debatt

ett negativt uttryck för den serviceanda som herr Hamrin nyss talade om — att svara direkt här i kammaren, eftersom ett tillfälle osökt erbjöd sig i samband med remissdebatten. Därtill kommer den omständigheten, att jag sparar åtminstone tre porton — om av egen kassa eller av statsmedel blir kanske svårt att svara på.

Med anledning av det brev, som jag alltså fått från tre ledamöter av denna kammare, vill jag svara följande:

I ett dokumentärt avsnitt i filmen »Jag är nyfiken — gul» förekommer en intervju med mig om det svenska klassamhället. Vad jag där säger är enligt min mening förenligt med »god sed» och »ungdomens andliga fostran». På intet sätt kan jag anse mina uttalanden vara »moraliskt anstötliga». Självfallet har jag — lika litet som Martin Luther King, Jevgenij Jevtusjenko eller andra personer som medverkar i detta avsnitt — något ansvar för vad som i övrigt förekommer i filmen.

Filmen har i sin helhet frisläppts av censuren. Den har inte i något avseende varit föremål för regeringens ställningstagande. Det föresvävar mig inte att vid sidan av de vedertagna formerna för prövning av film söka etablera något slags privat censur.

Något direkt statsbidrag till filmen kommer inte i fråga. Huruvida den kan erhålla någon form av premiering från Filminstitutet saknar jag varje möjlighet att vare sig bedöma eller påverka.

Detta var alltså mitt svar på brevet. Och så skulle det naturligtvis ha stått: »Med hjärtliga hälsningar».

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på brevet. — Det var ju förträffligt att statsverket sparar tre porton å 45 öre.

Jag vill först säga att jag inte har yttrat att statsrådet Palme på något

sätt har uppträtt anstötligt i samband med filmen — det hoppas jag ecklesiastikministern inte pådyvlar mig — men det kan inte hjälpas att ecklesiastikministern uppträder i en film som måste betecknas som rena rama porrfilmen. Visserligen skall filmen ha ett budskap — den skall vara en s. k. samhällsatir — men *nu frågas: hur uppfattas detta av de människor som ser filmen?* Jag har svårt att förstå vad filmen åsyftar mer än att den illustrerar vissa saker. Man må ha vilken uppfattning som helst om filmen. Faktum är dock att den trampar ned och förnedrar andliga och etiska värden, som många i vårt land — ja kanske t. o. m. huvudparten — håller dyra, heliga och kära. Ett bevis på att filmen över huvud taget är av det innehåll som är väl att den icke får visas i Norge. Även om statsrådet Palme avvisar påståendet att han uppträder anstötligt, måste man fråga sig: Är det värdigt för en ecklesiastikminister att medverka i en dylik film?

Även jag ber att få sluta mitt brev med ordet högaktningsfullt.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Palme gjorde en ansats att vilja raljera i detta ärende. Det passar sig inte alls. Ämnet är alldeles för allvarligt.

Jag förstår mycket väl att statsrådet känner sig illa berörd av den kritik som drabbar honom för hans engagemang i den här filmen. Det är verkligen en från alla synpunkter omöjlig och förkastlig roll han där spelar. Saken är helt enkelt sjuk. Den går inte att försvara. Jag tänker naturligtvis inte alls på vad herr Palme sagt i den roll han där spelar eller på hur han framträder i filmen. Det är i sammanhanget fullkomligt likgiltigt. Självt kunde jag inte riktigt uppfatta statsrådets mumlande i filmen, men det kanske berodde på mig. Vad man måste vända sig mot är den om-

Allmänpolitisk debatt

ständigheten, att en man i herr Palmes ställning över huvud taget förekommer i denna film, en film som på grund av sitt etiskt undermåliga innehåll, på grund av sina inslag av ren exhibitionism, av öppen och cyniskt bedriven sexualkult blivit — som herr Börjesson i Falköping påpekade — totalförbjuden i Norge och som förmodligen, efter vad jag förstått, inte heller kommer att släppas igenom i vissa andra kulturländer. Filmen har även utdömts av den statliga granskningsmyndighetens chef, men likväl får sådant passera i vårt land.

I en sådan film medverkar alltså landets nuvarande kulturminister i ett avsnitt där man — uppenbarligen för att kamouflera det kommersiellt betingade spekulativa syftet — applicerat någonting som skall föreställa ett samhällsreportage. Såvitt jag kunde bedöma, ligger detta helt på ytskiktet och går säkerligen den stora publiken av tonårsungdomar fullständigt förbi.

Statsrådet hade här ett tillfälle att ta avstånd och beklaga sin roll. Han kunde ha sagt att detta var ett olycksfall. Han kunde ha sagt: Jag blev vilseledd av filmproducenten, jag visste inte vad det var fråga om. Det tillfället har statsrådet missat. Jag beklagar detta, därför att det rör sig om en så allvarlig och komprometterande sak.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad över att statsrådet Palme har svarat på vårt brev så snabbt och här i kammaren. Måhända hade man dock blivit mera tillfredsställd och glad om Sveriges ecklesiastikminister, statsrådet Palme, på ett annat sätt gett uttryck åt sin uppfattning. Nu sade han bara, att »jag har medverkat i denna film i ett dokumentärt avsnitt». Ingen av oss har påstått att statsrådet agerat på något annat sätt i filmen. I likhet med herr Hamrin i Jönköping hade jag svårt att höra allt

vad statsrådet sade i filmen, men jag uppfattade att det gällde klassamhället, socialismen etc. Det är en sak för sig. Men att en man i statsrådet Palmes ställning agerar i en film som släpper fritt fram allt vad lössläpphet och porr heter tycker jag är i högsta grad anmärkningsvärt.

Statsrådet sade själv att när han läste Dagens Nyheters löpsedlar undrade han vad han hade haft för sig. Hans undran var sannnerligen berättigad. Om statsrådet inte visste vad som försiggick i filmen och att endast en viss del av inspelningen togs fram i samband med statsrådets agerande, hade han haft tillfälle att ta avstånd från filmen när det blev bekant vad det var för en film. För resten — agerar man utan att veta vad man ger sig in på?

Jag tror inte att någon sådan film som denna har visats offentligt i Sverige tidigare. Det är signifikativt att denna film om 25 minuter skall spelas upp för ledamöter i rådhusrätten i Stockholm med anledning av ett åtal mot en porr-direktör, som menar att när de får se filmen kommer de att frikänna honom. Det ger väl ett klart belägg för vad det är för film som statsrådet medverkar uti.

Jag beklagar att statsrådet inte tog chansen att nu ta avstånd från sitt agerande i filmen. Jag hoppas att han får ett nytt tillfälle att göra det.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Två av de ärade talarna klagade över att de inte hört vad jag sade i filmen. Det må så vara; värre är möjligen att de inte hörde vad jag sade i kammaren nyss från denna talarstol. Jag sade att filmen innehåller ett dokumentärt avsnitt, i vilket en rad personer intervjuas bland dem Martin Luther King, den ryske poeten Jevtuschenko och en rad personer inom svenskt samhällsliv. Ingen av dessa kan ha något som helst ansvar för filmens innehåll i övrigt. Vi har blivit informere-

Allmänpolitisk debatt

rade om den del som rör socialreportaget; något annat känner vi inte till.

Det är ganska belysande för den typ av glidningar som har föga med de höga moraliska principer att göra som annars proklameras, att herr Hamrin i Jönköping talade om mitt engagemang i filmen. Det skulle då vara antingen ett pekuniärt engagemang eller ett engagemang i filmen som helhet, vilket jag ögonblicket innan hade sagt inte förekom från min sida. Det är typiskt för en moraldebatt att man så lätt glider över orden för att få in sådana försåtligheter.

Att jag skulle hoppa upp här, när det riktas kritik mot filmen, och säga att jag inte står för den intervju som gjordes med mig vore snarast ett uttryck för en moralisk feghet, som jag inte vill tillåta mig.

Beträffande filmen i övrigt kan jag inte delta i debatten — jag har faktiskt inte sett den ännu. Jag har därför ingen som helst möjlighet att fälla några personliga omdömen om dess innehåll. Den har ju fått delvis mycket goda recensioner. Den lär, efter vad jag hört, även innehålla inslag med anknytning till sexuallivet. Under sådana omständigheter är det naturligtvis föga överraskande, att herr Hamrin i Jönköping skulle bli intresserad och se en chans att göra ett partipolitiskt nummer av det hela och att herr Börjesson i Falköping skulle få svårt att tåga still — när har han inte det — liksom att det skulle klia i fingrarna på herr Persson i Heden att också ta upp saken.

Den moraliska indignation, som man riktar mot mig, som har deltagit i en intervju men inte har ett dugg ansvar för resten, tycker jag är ganska malplacerad och föga moralisk.

Det må kanske tillåtas mig att göra ett tillägg. Den här typen av moralfrågor väcker ofta debatt. Men de riksdagsledamöter som skrev till mig visar inte något som helst intresse för den bristande moral i det svenska samhället

som utgörs av de bestående klassgränserna, av de orimligt stora löneskillnaderna och av de kvardröjande hindren för människornas fria utveckling. Det är trots allt betydelsefullare ting. Och vill någon i ett reportage utfråga mig om min inställning i dessa frågor, anser jag det vara något av en moralisk skyldighet att ställa mig till förfogande.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill naturligtvis inte ställa ecklesiastikministern till ansvar för filmen som sådan. Men faktum är ju att ecklesiastikministern medverkar i filmen, och därmed får kanske filmen något av en vederhäftighetsstämpel över sig. (Statsrådet *Palme*: Tack!) Så uppfattar man det i varje fall av den stora allmänheten. Många känner sig sårade. I varje fall jag har fått lära mig att man skall ta hänsyn till sina medmänniskor och inte dra ned i smutsen vad många håller dyrt, heligt och kärt. Tag t. ex. den scen som inspelats utanför slottet med Kungssången som bakgrundsmusik. Anser ecklesiastikministern att hans framträdande i denna vidriga film är ägnat att höja standarden på svensk kultur eller enbart ägnat att ge PR åt en film, som tydligen har större kommersiella syften än kulturellt kvalitativa drag?

Herr HAMRIN i Jönköping (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ytterligare en aspekt på den här frågan, herr statsråd. Det framstår som principiellt utomordentligt betänkligt att statsrådet lånar sig till att medverka i en film, om vilken — detta borde statsrådet av flera skäl ha insett — det skulle komma att stå strid och om vilken det således fanns välgrundad anledning tro att den en dag skulle komma under regeringens prövning.

Nu måste jag säga att statsrådet gör sig skyldig till ytterligare en omdömeslöshet. Vi har fått förklaringen att stats-

Allmänpolitisk debatt

rådet inte ens gjort sig underrättad om denna films uppläggning och dess innehåll i övrigt. Är det verkligen på det sättet ett statsråd tar sin uppgift?

Jag finner det så utomordentligt betänkligt, att Sveriges kultur- och kyrkominister över huvud taget agerar i en film av denna beskaffenhet, att jag skulle vilja säga som enskild riksdagsledamot — alltså icke på någon partigrupps vägnar: Avgå, herr statsråd!

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet behöver väl inte vara så fruktansvärt anspråkslös att han talar om att han låtit sig intervjuas i filmen precis som andra personer låtit sig intervjuas i den. Där var bl. a. flickan och pojken på gatan, fina ungdomar och bra människor, som intervjuades. Inte brukar statsrådet i allmänhet sätta sitt ljus under ena skäppa och jämföra sig med vanligt folk, en vanlig pojke, en vanlig flicka eller varför inte en vanlig riksdagsman. Statsrådet måste väl ändå begripa att Sveriges ecklesiastikministers agerande betyder mycket mer som föredöme än vad de nämnda människotyperna gör. Statsrådet har väl möjlighet att låta sig intervjuas i dessa i och för sig stora och betydelsefulla frågor utan att göra det i en porrfilm. Frågorna gällde klasskillnaden och de mindre bemedlades problem i samhället. Det är sådant som är av vital politisk betydelse och som jag förutsätter att varje riksdagsman som kämpar för samhällsutvecklingen anser riktigt att ta upp. Det är inget att säga om detta, även om herr Palmes åsikter kan diskuteras. Det går väl ändå att låta sina åsikter komma till offentlig kännedom utan att agera i en sådan film som denna.

Jag sade förut att det aldrig tidigare i Sverige visats en film som denna på våra biografdukar. I dag är fältet tydligen fritt när det gäller dylika saker.

Den rättegång som pågår torde säkerligen också ge detta vid handen.

Herr statsråd, det finns en chans till, och det är att herr statsrådet i detta nu tar avstånd från vad som förekommit. Det skulle hedra statsrådet. Men statsrådet bara försöker att bortförklara sitt agerande i denna film genom att tala om andra saker. Säg i stället att till följd av filmens övriga innehåll var det fel av statsrådet att agera i det sammanhanget! Då är saken utagerad. Gör inte statsrådet detta, då är den heller inte utagerad. Då kommer många medborgare i vårt land att sätta i tvivelsmål herr Palme som kyrko- och skolminister.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Till herr Persson i Heden vill jag säga att det ju inte var s. k. vanliga människor som agerade i filmen. Jag betraktar inte Martin Luther King t. ex. som vem som helst. Jag är övertygad om att han ger precis samma svar som jag: han har blivit intervjuad i denna film, och han har inget ansvar för resten av den.

Det besked jag fått om innehållet är att filmen har två delar, dels ett reportageavsnitt, dels en spelfilm. Den del jag medverkar i är ett reportageavsnitt om klassproblem i det svenska samhället. Att det skulle handla om det har jag blivit informerad om. Om filmen i övrigt vill jag inte uttala mig, därför att jag helt enkelt inte har sett den.

Vad är moral? Vad är anstötligt? Vad är hymleri? Den ledare i Jönköpings-Posten som skulle föreställa ett referat av vad jag hade sagt på TCO:s utbildningsdagar var till den milda grad förvanskad, att jag ställan sett dess like. Ur de synpunkter vi anlägger här i riksdagen var detta moraliskt anstötligt i en annan, men lika viktig dimension som herrarna någonsin kan anse att Vilgot Sjömans film är.

Allmänpolitisk debatt

Jag har mycket litet förståelse för dem som tar till brösttoner mot andra människor av fördömande art utan att ens titta på de bjälklager som kan finnas på den egna täppan. Jag har helt enkelt talat om att jag deltagit i en intervju. Det står jag som sagt för. Jag har ingenting med resten att skaffa. Det är mitt enkla besked.

Jag vill för min del avsluta denna debatt, därför att jag till herr Hamrins i Jönköping förtvivlan måste i väg till en viktig förrättning i ett kyrkoärende.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Det har under hösten och även i den här debatten talats mycket om arbete och trygghet. Orden har blivit något av en rubrik för den valkampanj som redan kan sägas ha påbörjats, långt tidigare än i någon annan valrörelse. Bakom orden kan man också lägga in all den problematik som hänger samman med vår framtida levnadsstandard och alltså olika partiers ideella och praktiska politik för att i framtiden förbättra tryggheten för den enskilde.

Då avser jag inte bara den materiella tryggheten. Trygghet har också att göra med den fråga som vi alldeles nyss här har diskuterat, tryggheten i första hand för föräldrarna mot olämplig påverkan på deras barn. Den tryggheten har i det här aktuella fallet sannerligen inte förbättrats genom vår ecklesiastikministrers medverkan i filmen. Jag vet inte riktigt vad statsrådet Palme menade med sitt sista inlägg, där han ifrågasatte vad som var anstötligt. Ville han verkligen ifrågasätta, om de osedliga inslag i filmen som här har berörts är anstötliga eller inte? Även om inte han tycker att de är det, är jag övertygad om att en stor del av svenska folket tycker att de är i högsta grad anstötliga.

Jag tänkte ta upp frågan om arbete och trygghet ur några aspekter som kanske inte är så vanliga. I vårt land

räknar vi med som normalt och som en rättighet för var och en att ha en meningsfull sysselsättning. Men det innebär naturligtvis inte att ett visst bestämt yrke eller arbete får bli något självändamål.

Vi upplever i dag, och kommer sannolikt att göra det än snabbare i framtiden, en fortgående strukturförändring i anledning av teknikens hastiga landvinningar. Effekten av den mänskliga arbetskraften har ökat enormt. Bördor som förr klarades av tusentals armar lyfts i dag av maskiner som styrs av en enda människohand. Datamaskinen har övertagit åtskilligt av beräkningar och räkneoperationer som tidigare krävde en hel stab av teoretiker på olika utbildningsnivåer.

Det finns ingen anledning att motverka utvecklingen mot största möjliga effektivitet trots att den kan innebära betydande omställningsproblem, men det gäller att lösa omställningsproblemen.

Förutsättningen för att vi skall kunna känna trygghet är naturligtvis att vårt näringsliv ständigt förnyar sig och kan hävda sig i den internationella konkurrensen. Det gäller att få en så stor kaka som möjligt att dela och att sedan dela den så rättvist som det går.

Man kan emellertid inte komma ifrån, att den omställning som i framtiden kommer att bli aktuell för de flesta människor inte bara en utan flera gånger i livet berör många trygghetsfaktorer av både praktisk och känslomässig karaktär. För nästan alla är troligen ett invariant arbete den största trygghetsfaktorn, inte bara ur direkt ekonomisk synvinkel. Man känner att man har en bestämd uppgift som man dessutom helt behärskar. Man inser att man är en nödvändig kugge, stor eller liten, i ett maskineri som behövs för andra människor, för samhället. Man kan finna arbetsglädje och mening med sitt arbete även om det är av mycket enkelt slag. Man har kanske goda ar-

Allmänpolitisk debatt

betskamrater som man trivs med. Om man då genom rationalisering blir överflödigt på en viss plats kan det bli bekymmersamt, även om man till följd av omställningen kanske kan få en annan uppgift, som är ansvarsfullare än den tidigare. Om man dessutom måste byta bostadsort tillkommer förutom allt annat vad det innebär att bryta upp från en kär bostad och från en invand umgängeskrets och miljö.

Herr talman! Jag har med detta velat framhålla, att vi i framtiden som en normal företeelse kommer att få förändringar på arbetsmarknaden som medför svårigheter för den anställde och att problemen blir inte bara, kanske inte ens i första hand, av ekonomisk karaktär utan också har med arbetsetik att göra. Jag tror att vi i framtiden i betydligt större utsträckning måste ägna oss åt dessa frågor — både här i riksdagen och inom näringslivet.

Jag har med stort intresse tagit del av några uppsatser av pastor Ludvig Jönsson, sammanfattade i en skrift under rubriken »Rationalisering och människovärde». Där berör han bl. a. den kristna synen på arbetet sådan den utformats av Martin Luther. Arbetet var enligt Luther en form genom vilken människan drevs att tjäna sina medmänniskor, oberoende av om hon hade lust till det eller inte. Hon kommer därmed in under kärleksbudets tillämpning.

Ludvig Jönsson berör också problemet om värderingar av olika arbeten. Han menar att varje människa har någon form och något mått av kapacitet. Det gäller inte att avkräva henne kapacitet av större mått och i annan form än hon kan prestera, men vad hon kan skall kunna omsättas till största möjliga nytta. I stället för att tala om krav på effektivitet, som vi så ofta gör, anser han att vi borde tala om människans rättighet att få sina möjligheter effektivt utnyttjade. Han tar också upp pro-

blemet att många anser det förnedrande att ta emot stöd i olika former från samhället.

Jag tror att studier och undervisning i arbetsetik kan minska de svårigheter som i framtiden kommer att accentueras i samband med omställningar och hjälpa många att klara av sina personliga problem vid friställning eller förflyttning.

Vi är nog alla överens om att det är angeläget att alla kan känna ekonomisk trygghet för sig och familjen och detta i första hand genom egen arbetsinkomst, och vi är nog också överens om att regeringen genom sin ekonomiska politik har ett stort ansvar för den fulla sysselsättningen. Alla accepterar vi nog också att samhället i andra hand skall ingripa om något oförutsett inträffar — olycksfall, sjukdom eller arbetslöshet.

Mot bakgrund av det mycket bekymmersamma arbetsmarknadsläget, som enligt min mening är en klar följd av regeringens felaktiga ekonomiska politik, lade högerpartiet i våras fram mycket omfattande förslag till åtgärder som bör vidtagas när arbetsmarknaden sviktar. Jag skall inte här gå in på alla dessa åtgärder utan bara nämna en av dem. Vi vill, liksom för övrigt många andra, ha en allmän arbetslöshetsförsäkring, som också omfattar de grupper som nu står utanför varje form av försäkring. Enligt arbetslöshetsförsäkringsutredningen saknar ungefär hälften av de 2,8 miljonerna arbetstagare grundskydd mot arbetslöshet. Genom KSA-utredningens förslag tidigare i höstas kan man vänta att dessa grupper kommer att få ökad trygghet. Den som har fyllt 60 år kan, om han eller hon har varit arbetstagare, få särskild dagspenning eller s. k. omställningsbidrag. Detta är gott och väl, men jag tycker att det ändå är en klar brist i förslaget att man inte har tagit med andra grupper som också kan drabbas. Med den omställningsprocess som nu

Allmänpolitisk debatt

försiggår i vårt näringsliv drabbas också i hög grad andra grupper. Jag kan som exempel nämna underleverantörer till större företag, vilka genom strukturrationaliseringen tvingas lägga ned driften. De kan då komma i ett svårt läge. Det finns därför stor anledning att inrikta stödverksamheten inte bara på friställda löntagare utan också på småföretagare, som i varje fall temporärt kan komma i ett besvärligt ekonomiskt läge.

Vidare förekommer det en friställning av mycket stora mått, vilken inte låter tala om sig så mycket. Jag tänker då på friställningen i lantbruket. Den uppgår nu till 10 000—15 000 per år, och den utvecklingen vill socialdemokraterna påskynda ytterligare. Hur vill regeringen sörja för de människornas trygghet som då blir friställda? Redan nu finns det väldigt många äldre småbrukare som går arbetslösa, och av allt att döma kommer den gruppen att öka ytterligare i framtiden. Det kommer att bli ett stort problem att placera in dem i arbetslivet. Det kan inte vara rimligt att denna grupp människor skall behandlas på ett mera oförmånligt sätt än andra människor i motsvarande situation.

Jag ansluter mig till synpunkterna i det särskilda yttrande som avgivits av de borgerliga representanterna i utredningen, och jag tycker det är högst angeläget att vi löser dessa frågor i ett sammanhang för alla medborgare. Man frågar sig, om regeringen är beredd att göra det i vår, eller om vi måste vänta på initiativ från den borgerliga regering som jag hoppas att nästa års val skall ge underlag för.

Till sist skall jag också något belysa en annan sida av trygghetsdebatten. Man talar i allmänhet bara om den ekonomiska tryggheten, men det finns hos de flesta människor också ett behov av och längtan efter andlig trygghet. Tyvärr tyder mycket på att allt fler människor i dag saknar inre trygghet. Fri-

hetsidealet förverkligas oftast på ett felaktigt sätt; fullständig frihet att ta för sig av alla lockande frukter har för många lett till fullständig bundenhet, t. ex. vid missbruk av sprit och narkotika, sedeslöst liv eller direkt brottslig verksamhet av olika slag. Friheten måste kombineras med ansvar. Inte minst måste vi äldre känna ansvar för ungdomen och ge den stöd och hjälp i stället för att hänvisa de unga till att själva pröva på allt och själva välja sin väg utan någon ledning.

Många föräldrar önskar ge sina barn personlig vägledning, t. ex. på det sexuella området. I varje fall önskar de garantier för att skolans sexualundervisning är etiskt godtagbar. Men de riskerar att ungdomarna får en annan och enligt föräldrarnas mening olämplig information från källor som kontrolleras av — eller i varje fall borde kontrolleras av — skolan och samhället. Jag tror att tusentals föräldrar liksom jag kraftigt reagerar mot den enligt min mening helt onödiga och felaktiga information på detta område som ges i skriften »Samspel», vilken ju är avsedd för ungdomen också i de lägre tonåren. Herr Gustafsson i Borås har tidigare i debatten belyst det mycket olämpliga innehållet i den skriften.

Vi oroar oss också för all den osedlighet som sprides via pornografisk litteratur och osmakliga filmer, ibland t. o. m. via vår statsdirigerade TV rakt in i våra hem. Granskningsmyndigheterna tycks släppa igenom allt djävare skildringar i ord och bild under förövandning att de ingår i en konstnärlig enhet.

Lubbe Nordström skrev på sin tid om Lortsverige. Han syftade då främst på vår låga hygieniska standard. Men jag tycker att uttrycket i dag skulle kunna ges ett annat innehåll. Dels kunde det påminna om den nedsmutsning av våra vattendrag och av hela vår natur som sker bl. a. genom luft- och vattenföroreningarna, dels och framför

Allmänpolitisk debatt

allt tycker jag att uttrycket kan symbolisera all den ogenerade frigjordhet, osedlighet och kulturella nedsmutsning som väller ut över vårt land i dag. Förpackningen må vara hur konstnärlig och fin som helst. Med en lätt travestering av Gustaf Fröding vill jag säga: Lort är lort, om än i gyllene dosor.

Vi behöver i vårt land skapa förutsättningar för inre trygghet inte minst hos vår ungdom. Statsmakterna kan i hög grad medverka här till genom att möjliggöra en god etisk fostran i våra skolor, genom att skydda medborgarna mot sådant som kan sära tukt och sedlighet och genom att skapa en positiv miljö för kristen aktivitet i vårt samhälle.

Tyvärr menar jag att regeringen inte har medverkat nämnvärt här till utan har varit ljum och ibland direkt negativ. Jag anser att de problem som jag avslutningsvis tagit upp är minst lika viktiga som de rent ekonomiska trygghetsfrågorna. Jag hoppas och tror att en kommande borgerlig regering på ett bättre sätt än den socialdemokratiska skall kunna motsvara önskemålen om goda förutsättningar för inre trygghet, önskemål som jag är övertygad om har en djup förankring hos en stor majoritet av svenska folket.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Herr Hedin framhöll i sitt inlägg att den enskilda människan har behov av att få ett meningsfullt utnyttjande av sin kapacitet. Ja, det har väl inte undgått herr Hedin att den extra partikongress, som socialdemokraterna höll för ett par veckor sedan, antog ett förslag i detta syfte, som nu har sänts ut till våra medlemsorganisationer för diskussion.

Förslaget visar att partiet och fackföreningsrörelsen verkligen vill få fram

ett program — och vi skall också försöka genomföra det — som syftar till att ge näringslivet och samhället sådana resurser, att den enskilda människan i framtiden kan känna en större trygghet och en större frihet och kan få möjligheter till en mera allsidig utveckling av sin personlighet.

Detta är dock inte, herr talman, anledningen till att jag begärt ordet för detta, som jag hoppas, korta anförande. Remissdebatten har ju präglats av inlägg om näringspolitiken och trygghetsfrågorna och om avsaknaden av ett borgerligt alternativ för att lösa de problem som förekommer på dessa områden.

Såsom en röd tråd i debatten har från folkpartiet och centerpartiet förts fram en rekommendation om att lösa inflations- och trygghetsproblemen genom att representanter för statsmakterna, arbetsmarknadens parter och andra intresserade samlades till en rundabordskonferens. Ja, vilka av dessa parter är det nu egentligen som tror på att man skulle kunna finna några lösningar vid en sådan konferens? Den fackliga rörelsen, inte minst LO, har helt tagit avstånd från denna tankegång. Man tror inte på möjligheten att lösa dessa frågor vid en rundabordskonferens.

Enligt herr Wedén skulle en sådan konferens bl. a. syfta till att åstadkomma återhållsamhet i lönekraven från löntagarnas organisationer. Jag vet inte vilka organisationer han åsyftar. Ty vi inom LO-grupperna har ju förut visat återhållsamhet, och visst kan vi även i framtiden, om samhällsekonomin så kräver, visa återhållsamhet vid förhandlingar med vår motpart. Men det är möjligt att herr Wedén och övriga folkpartister avser helt andra grupper än LO-grupperna när de talar om att löntagarna skall visa återhållsamhet.

Det runda bord till vilket folkpartiet och centerpartiet bjudit en del tänkta gäster måste ändå vara synnerligen dåligt dukat. Där finns tydligen inga aptitretande rätter, ty samtliga fackliga orga-

Allmänpolitisk debatt

nisationer har antingen ställt sig direkt avvisande eller också med tveksamhet förklarat sig kunna överväga ett deltagande. Den allmänna attityden är alltså att de inte känner sig så trakterade av att gå till detta bord. Och vi på LO-sidan är i gott sällskap med Arbetsgivarreföreningen — såvitt jag vet har man även där ställt sig kallsinnig till en sådan inbjudan.

Men det finns flera anledningar för fackföreningsrörelsen att tacka nej till att delta i en sådan rundabordskonferens tillsammans med dem jag tidigare räknat upp. En av dessa anledningar är att om de borgerliga partierna skall vara med, så kommer det samtidigt att runt bordet sitta företrädare för till Arbetsgivarreföreningen anslutna företag, vilka normalt ger främst högern och folkpartiet ett ekonomiskt stöd. Genom detta stöd blir ju folkpartiet och högern ekonomiskt beroende av dessa företag och av deras uppfattning i bl. a. samhällsekonomiska frågor. En dylik fråga är de eventuella krav på lönehöjningar som de fackliga organisationerna vill föra fram. Jag tror att vi inom den fackliga rörelsen kommer att föra fram våra lönekrav till motparten efter helt andra rekommendationer än de som kan göras av de båda partier — folkpartiet och högern — vilka som sagt är beroende av till Arbetsgivarreföreningen anslutna företag.

På den socialdemokratiska sidan har vi alltid öppet och ärligt redovisat både anslag och kollektivanslutning från den fackliga rörelsen. Vi har en mängd kommittéer som är gemensamma för fackföreningsrörelsen och partiet och vilka behandlar angelägna frågor — angelägnarna inte bara för våra medlemmar utan, som vi tror, för samtliga löntagare. Alla löntagare i detta land har exempelvis haft fördel av att ATP blev genomförd. Vi skäms inte över de ekonomiska bidragen eller över kollektivanslutningen. Vi talar om hur det ligger till i press och andra massmedia, fullt öppet och

ärligt, och vi är stolta över detta samarbete.

Men folkpartiet och högern vill tydligen inte vara med om en öppen redovisning av de anslag dessa partier får från näringslivet. Jag förstår inte vad partierna är rädda för. Tror de att det blir en politisk belastning när det blir känt vilka företag som har givit anslag till den partipolitiska verksamheten? Enligt herr Wedén skulle folkpartiet hellre avstå från det ekonomiska stödet än offentligt redovisa från vilka företag pengarna kommer. Herr Wedén är nu inne på att man i stället skulle öka det statliga stödet till de politiska partierna, något som man för ett år sedan med stor kraft försökte förhindra. Det gäller inte minst den press som står folkpartiet nära — den gick helt på avslagslinjen.

Om nu folkpartiet avstår från kanske flera miljoner kronor i anslag från näringslivet, vill jag gärna i slutet av mitt korta anförande deklarerera min personliga uppfattning i frågan om anslag. Om näringslivet ändå har pengar att avvara skulle jag kunna tänka mig föreslå mitt eget parti att ta emot pengarna, öppet och ärligt redovisa dem och offentligt tala om vad de skall användas till. Jag skulle med glädje föreslå att vårt parti använder pengarna på det sättet att de gagnar såväl de anställda som företagen — och därmed hela samhället.

Herr HEDIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kristensson frågade om jag inte hade observerat att man på den socialdemokratiska partikongressen lagt fram ett omfattande program för näringslivsfrågor. Jo, det har jag gjort, men för det första tycker jag att det är ett ganska dåligt betyg åt den regering som suttit så länge vid makten att den inte kunnat skapa det klimat som man anser behövs för att åstadkomma trygghet i samhället. För det

Allmänpolitisk debatt

andra anser jag att det nu framlagda programmet är ganska magert.

När det gäller den materiella tryggheten är jag för min del övertygad om att man inte kan skapa större trygghet för löntagarna genom onödigt statligt inflytande. Jag tror i stället att ett fritt och enskilt näringsliv, som får gynnsamma möjligheter att bli lönsamt och skapa starka företag, är den absolut bästa trygghetsgarantin.

Herr KRISTENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker verkligen inte, herr Hedin, att det är att ge regeringen ett dåligt betyg när partiet och fackföreningsrörelsen tillsammans arbetat fram grunderna för en diskussion om ett nytt näringslivsprogram. Jag hoppas att detta program kommer att antagas på vår partikongress våren 1968. Det förhållandet att ett dylikt program framlagts bevisar ändå att partiet och fackföreningsrörelsen — och därmed regeringen — verkligen försöker tänka sig in i framtiden med de förändringar av näringsliv och samhällsaktiviteter som kan komma till stånd. Vi gör ett försök till bedömning, men vad har de borgerliga partierna gjort? Ingen bedömning alls! Det är väl ändå bättre att försöka göra ett program för framtiden än att inget program ha!

Herr HEDIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag erkände att socialdemokraterna framlagt ett program, även om jag tycker att det är mycket magert, men jag anser att herr Kristenson går bra långt när han säger att de borgerliga partierna inte har något program. Programmen kan vi inte diskutera nu, men det har väl framförts av tillräckligt många förut för att herr Kristenson skall inse att hans ord var överilade.

Herr KRISTENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan tyvärr inte vara lika bra som herr Hedin. Jag kan inte

erkänna att de borgerliga partierna har ett program för framtiden.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! I denna debatt har det sagts mycket om åtgärder för att skapa en tryggad sysselsättning. I anslutning därtill skulle jag vilja ta upp några frågor kring den statliga vägbyggnadsverksamheten och sysselsättningen vid vägbyggande. Den ordinarie anslagstilldelningen för vägbyggandet har varit oförändrad under de tre senaste budgetåren.

Av det ordinarie vägbyggandet utför statens vägverk mellan 40 och 50 procent i egen regi. Detta byggande har varit tämligen konstant under senare år, vilket har förklarats bl. a. med att vägverket har en fast anställd arbetarstam. Detta är gott och väl, och utvecklingen visar också att vägverkets vägbyggnadspersonal permanent hållits mellan 1 100 och 1 200 man under de senaste tre åren.

Hurudan har då utvecklingen varit för sysselsättningen inom den övriga delen av vägbyggnadssektorn, d. v. s. hos de vägbyggande företagen? Här möter man en helt annan bild. Kraftiga sysselsättningsvariationer har inträffat under dessa tre år. Antalet sysselsatta hos de vägbyggande företagen har växlat mellan 1 300 och 3 000 man. Hur kan detta komma sig? Det hänger naturligtvis ihop med anslagsutvecklingen. Vid en oförändrad anslagsnivå blir det på grund av penningvärdeförsämringen i själva verket en nedskärning av vägbyggandet. Den reella minskningen går ut över entreprenadföretagen och deras anställda. Här får man minsann ingen jämn och trygg sysselsättning.

Staten som uppdragsgivare bär det totala ansvaret för vägväsendets utveckling och måste se till totalbilden. I en sviktande konjunktur måste man kunna driva en kontinuerlig produktion. För nästa budgetår, 1968/69, begär vägverket i sina petita 670 miljoner kronor i anslag till det ordinarie vägbyggandet. Därav beräknas cirka 630 miljoner åtgå

Allmänpolitisk debatt

till redan pågående arbeten. Om anslagsutvecklingen fortsätter att låsas fast på tidigare nivå, innebär detta att inte ett enda nytt vägprojekt kommer att kunna lämnas ut på entreprenad nästa budgetår. Det var inte avsikten när vi diskuterade det nya vägverkets organisation. Förutom den effekt som denna ryckighet får på sysselsättningen måste den innebära ett väldigt samhälls-ekonomiskt slöseri med entreprenadföretagens produktionsapparat.

Vägbyggandet har under senare år också i stor utsträckning använts som beredskapsarbete. Arbetsmarknadsstyrelsen har nu aviserat en betydande nedskärning av beredskapsarbetena på vägsidan, eftersom dagsverkskostnaderna blir förhållandevis dryga. Man anser att en dagsverkskostnad av 800 kronor är för hög när det gäller att avhjälpa den akuta arbetslösheten. Men när man nu befärs ökad arbetslöshet måste man väl se efter vart dessa 800 kronor går. De bidrar naturligtvis till att hålla hjulen rullande på något annat håll i samhället.

Jag tror inte att man skall ta dessa höga dagsverkskostnader som ett tecken på att vägarbeten skulle vara olämpliga som beredskapsarbeten. Väginvesteringar är i många fall ytterst lönsamma från samhällsekonomisk synpunkt, och det kan vara en god affär för samhället att nu satsa på dem. Förutsättningen är att dessa arbeten skall utföras där lönsamheten är störst. Det måste gå att finna för alla parter tillfredsställande former för de tillfälliga flyttningar av arbetskraften som kan bli aktuella. Beredskapsarbeten — givetvis helst ledda av vägverket — ger även möjligheter att utnyttja den befintliga vägmaskinparken på ett mera nöjaktigt sätt.

I detta sammanhang bör också påtalas bristen på överensstämmelse mellan trafikökningen och väganlagen. Den genomsnittliga trafikökningen från 1964 till år 1966 har uppgått till 30 procent på riksvägar, 25 procent på genomgå-

ende länsvägar och cirka 10 procent på övriga länsvägar.

En allt större del av näringslivets transporter sker på landsväg, och det tryck på vägnätet som järnvägsnedläggelserna ger måste få ett uttryck i ökade anslag. Samhället har helt enkelt krav på ett gott vägnät.

Beträffande finansieringen torde statens inkomster av bilskatter och sådant komma att gå upp till cirka 3 miljarder kronor för nästa budgetår. Bilisterna betalar således väldiga summor för att det skall byggas vägar, men de får mindre och mindre valuta för sina pengar. För några dagar sedan, herr talman, beslöt franska parlamentet att ordentligt upp-rusta det franska vägnätet. Den svenska regeringen brukar ju vara lyhörd för signaler från Frankrike. Det vore glädjande om den nye kommunikationsministern ville ta en titt på det franska vägprogrammet när han nu går att göra sin första vägbudget.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Det gjorde ett pinsamt intryck på mig att en av riksdagens kommunister i dag passade på i samband med en enkel fråga att uttrycka sin glädje över det tilltagande ofredandet av utländska officiella personer och den omfattande skadegörelse på ut-ländsk egendom som förekommit. Han tog tillfället i akt att förklara, att en stormakt håller på att dräpa ett litet folk. Jag skulle kunna förstå herr Karlsson i Huddinge, om han samtidigt ville uttala sitt deltagande med de människor som förföljs av de diktaturstater som t. o. m. jagar sina medborgare utom sina egna gränser och driver dem till döds, som de inte har lyckats likvidera hemma! Har herr Karlsson lust att demonstrera mot denna människojakt och de massmord som exempelvis bedrivs på de kristna i vissa kommuniststater? I så fall skall jag respektera herr Karlsson.

Men det var egentligen inte detta jag

Allmänpolitisk debatt

egentligen hade tänkt ta upp, utan jag vill tala om behovet av att det skapas nya arbetstillfällena och säga några ord om samernas problem.

Glesbygdens problem och frågan om sysselsättningen har belysts också under denna debatt. Runt om i landet finns bekymmer, inte minst i Norrland. I de bygder som alltid varit glesbygder har utflyttningen stundom lett till yttersta utarmning — man kan rent av tala om ödebygd. På sina håll ser det snart ut som under och efter det stora nordiska kriget, när ryssarna härjade t. ex. i Västerbotten och missväxt och hårda utskrivningar av soldater samt sjukdomar gjorde att gårdarna och byarna lades öde.

Det är särskilt en sak som jag vill betona här i dag. Man löser inte bygdens sysselsättningsproblem genom att bygga ut ytterligare en älv. Det har framförts förslag här i riksdagen att man måste offra Vindelälven för att folk skall få arbete. Det har skrivits i pressen. Vice ordföranden i Umeå drätselkammare pläderade i en tidningsartikel i går för arbete genom älvens utbyggnad. Vi har en medlem här i kammaren som går omkring och försöker övertyga oss ledamöter om att situationen är sådan, att det är nödvändigt med regleringen i Gauto och med dessa kraftverksbyggen. Jag vet att hans inflytande är stort och att han har gjort många bra saker tidigare, men om älven verkligen skulle offras, så får han faktiskt finna sig i att jag betraktar honom som dess baneman, och jag beklagar i detta sammanhang hans effektivitet!

Jag tror inte heller att denne vän av älvregleringar har sitt parti bakom sig. Om man skall rätta sig efter det bud som upplästes i denna kammare i går och tyda allt till det bästa, vill jag för min del tolka regeringspartiets strävanden hittills så, att det inte vill att denna utbyggnad skall komma till stånd, eftersom det omöjliga kan tro, att ett

så kortvarigt projekt är någon lösning av sysselsättningsfrågan, och eftersom man inte kan satsa statens pengar på något så vådligt och ekonomiskt riskabelt. Låt mig få behålla mitt förtroende till regeringen i detta stycke! Vi väntar andra initiativ för att skapa arbetstillfällena i dessa trakter. Men då skall det också sägas, att ingen har så stort ansvar här som det parti som har makten och som har bestämt det mesta sedan lång tid tillbaka. Man måste efterlysa en insats. Och det måste handlas snabbt! För att tala med den man som öppnade en konferens i Luleå för en kort tid sedan: »Det är dags att övergå från ord till handling.» Denna handling är förvisso inte kraftverksbyggen i en orörd älv. Jag tror att inrikesministern, handelsministern och ekonomiministern — de tre som kanske närmast berörs av frågan — inser detta.

Herr Hagnell sade några ord här i dag om att lösa framtidens problem och inte den gångna tidens. Det har han rätt i. Men om sysselsättningsproblemen skall lösas på det sättet att man ånyo reglerar en älv, då handlar man som om man vore kvar på 1940- eller 1950-talet. Och det är vi ju inte. Man kan inte lösa problemen på detta sätt.

Här vill jag betona vad som särskilt ligger mig om hjärtat, nämligen att man ökar arbetslösheten genom att ett 40-tal personer ifrån Laisdalens övre del tvingas lämna sina hem och sin säkra utkomst. Vad skall de göra, var skall de bo och vad kostar det?

Jag är ett av de valda ombuden för svenska folket. Jag vill framföra en människas åsikt, uttryckt i en tidningsartikel häromdagen. Där står bl. a.: »Adolfströmsborna har säkert mar-drömmar och tycker sig höra vattenbruset kring stugknutarna om nätterna. Vi flyttar inte förrän kungen och regeringen vräker oss, säger man i Adolfström, och ingen human och rättänkande Arjeplogsbo kan väl underlåta att följa med i debatterna och känna samhö-

Allmänpolitisk debatt

righet och deltagande med Adolfströmsborna i deras kamp för sina hem och sin existens.»

Så påpekar därefter samme skribent hur man långsamt och energiskt har brutit denna bygd. Man trodde säkert på framtiden. Man litade på administrationen, man fick papper på åborätten, man fick dokument av svenska kronan med lack och sigill, man fick bomärken och blev hemmansägare. Bonden och åbon byggde sig en framtid. Det varade i århundraden. Nu börjar bilden bli en annan.

Det är djup beklämning bakom dessa ord. Nog är det väl underligt att vi skall tvinga bort folket från arbetet där uppe och den sysselsättning de trivs med, när vi måste hänvisa dem till de delar av landet där det råder sysselsättningsproblem, bostadsproblem, luftföroreningsproblem, vattenföroreningsproblem, fritidsproblem, sociala problem av alla de slag.

Skall vi inte glädjas åt att de vill vara kvar, att de klarar sig och är fina, friska, sunda, sociala människor, en heder för Sverige?

Och när vi med ljus och lykta letar efter nya företag och lokaliseringar och anslår pengar åt den som hittar något och vill något, då har de i en dämningshotad bygd byggt småstugor för egna pengar och skaffat sig inkomst och berett många människor rekreativsmöjligheter och hälsa, och de försäkrar att de kan utvidga. De kan bygga mer. Det kan bli något som betyder försörjning för fler och semester i fjällen för fler. Det kan bli skattekronor för Arjeplog och för Norrbotten.

Skall vi inte från riksdagen tacka dem för en sådan anda, ett sådant föredöme? Skall vi i stället jaga dem därifrån och låta dem anmäla sig som arbetssökande och bostadssökande på annat håll? Är det tacken? Jag har svårt att inte bli upprörd. Kallas detta sysselsättningsfrämjande åtgärder?

Och hur går det ihop med de med-

borgerliga rättigheterna att bo var man vill? De mänskliga rättigheterna!

Det är ju bara gammalt folk, sägs det. Vore det så, heder då åt gamlingarna! Men det finns också unga människor där och fler kommer till bygden. Det finns exempel på att sörlänningar bostatt sig där uppe — t. ex. i Vuoggatjålme i väglösheten — vid den planerade Graddisvägen. Och bort från Gauto och Adolfström och Bäverholmen har unga människor drivits, vilka vetat att dalen dödsdömts. Jag har fått besked att de gärna vill återvända. Man mår bättre där uppe. Det blir inte så många psykosomatiska åkommor och inte så mycken stress och inga bullerskador. Skall vi inte främja deras återbosättning där genom att säga nej till översvämningen av den gamla kulturbygden?

Jag skall inte gå in på skönhetsvärdena — jag lovar att återkomma, när vi om några veckor får debatt i saken i annat sammanhang. Jag anser det vara huvudsaken nu att ta upp spørsmålet om arbete åt flera i inland och fjällbygd.

När det gäller detta, ber jag få peka på de undersökningar som utförts av Sveriges geologiska undersökning inom en av de berörda kommunerna vid Vindelälvens övre lopp och källsjöar, nämligen Arjeplog.

Vid Radnejaur finns kopparfyndigheter som lär vara lovande. SGU började här undersökningar 1957, alltså för tio år sedan. Men undersökningarna går sakta. Koppar lär, enligt vad jag inhämtat, just nu vara ett värdefullt objekt med efterfrågan på världsmarknaden. Staten har inmutningarna i Radnejaur. Eftersom fyndigheterna är lovande är de väl något att tänka på. Vad hindrar en forcering av undersökningarna och ett snabbt beslut om gruvdrift? Kommunalmännen i Arjeplog sade vid samtal som jag hade med dem i somras: »Vi tar hellre en gruva än en utbyggnad av älven. En gruva till» — man har

Allmänpolitisk debatt

förut Laisvall — »och vi är räddade. Och så har vi dessutom älven kvar och en ökad turism.» Jag undrar om det inte finns mer att uträtta på detta område till glesbygdens fromma.

Vidare några ord om den s. k. Gradisvägen. Enligt uppgift i pressen avslutades nyss arbetet på denna väg vid Sädvaluspen. Det är överraskande. Skulle inte folk kunna sysselsättas ett par månader till, kanske hela vintern, med arbetet på denna viktiga led? Vägens färdigställande kommer att betyda inkomster för socknen och en ström av turister längs Sädvadalen till Norge. Jag tror att det vore möjligt att på andra vägar ordna arbetstillfällen än genom att skövla Gauto och Laisdalen. Dessutom är det inte nationalekonomiskt försvarligt att i dagens läge bygga dessa regleringsdammar och kraftverk.

Slutligen vill jag anföra några ord om samernas förhållanden. Det har sagts att några samebyar överraskande ändrat mening om älvens utbyggnad. Jag vill här anföra vad deras ombudsman sade i en tidningsinsändare i går. Han framhåller två synpunkter och säger: »Den första synpunkten är, att det är en orättvisa i gällande vattenlag, att samer icke är tillförsäkrad att få en personlig skadersättning i vattenmål i likhet med bonden. För att få personlig ersättning för skada och intrång måste samer göra upp med Vattenfall i tillåtlighetsfrågan.»

Den andra synpunkten han anför är: »Det framstår som synnerligen beklagligt, att ingrepp till renskötselns skada sker i en av landets renrikaste dalgångar, Vindelälvens, med några av landets yppersta renbetesdistrikt och med renskötsel, som står på höjden av vad som förekommer i landet.»

Här rör det sig också om folk som mister sysselsättningen. Det finns tydligen en hel del att uträtta för att ge denna folkgrupp samma rättigheter som andra medborgare. Även bortflyttande samer innebär avfolkning i norr och

ytterligare trängsel där det är trångt tidigare och dessutom stora anpassningssvårigheter för en ofta hårt behandlad folkminoritet.

Vågar jag till sist, herr talman, beröra en annan fråga med några ord så skulle det vara vår insats i fråga om u-hjälp. Det måste upprepas att missionens insats är ytterst betydelsefull. Det är u-hjälp med mening. Det är u-hjälp med billig administration. Det är u-hjälp av kunnigt folk som har människornas förtroende i de länder det gäller.

Det är inte alla gånger stora dyra sjukhus som behövs. Den nyss från Afrika återvände svenske läkaren doktor Fride Hylander har sagt några tänkvärda ord därom i dagens nummer av Dagens Nyheter. Han pekar på att nöden ute i bygderna är stor men många gånger kan lindras genom ganska enkla åtgärder. Här har missionen erfarenhet och förmåga. Ge dem pengar!

Jag har studerat SIDA:s förslag för nästa år, och om jag förstår det rätt anges där en minskning av anlagen till missionen. I detta sammanhang måste man efterlysa ett förslag i nästa statsverksproposition om skattefrihet för de pengar som enskilda skänker till utlandshjälp. Det vore väl en billig utväg för staten att öka den svenska insatsen därute? Det kan inte betyda stora inkomstbortfall för statskassan, men det innebär stora insatser på rätt ställe i en hungrande värld.

Man måste beklaga att den 25-procentiga investeringsavgiften i många fall har försvårat arbetet för dem som bär upp missionens verk och har fördyrat deras inhemska verksamhet med menliga följder för deras offergärning.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Det är inte med någon större debattlust jag tar till orda så här i slutet av remissdebatten. Den enda ursäkten för att jag likväl går upp i talarstolen så här sent är att jag knappast bär skulden till att debatten pågått ända

Allmänpolitisk debatt

till nu! Jag skulle vilja säga några ord i anledning av ett par inlägg som jag lyssnat till. Även herr Nilssons i Agnäs anförande kunde det vara intressant att gå in på, men det skall jag inte göra.

Jag tar först upp frågan om förhållandet kyrka—stat. Herr Nordstrandh tog upp den frågan någon gång i natt och citerade det religionsfrihetsprogram som Broderskapsrörelsen lagt fram och i vilket vi även tagit upp frågan om kyrkans förhållande till staten. Det sägs i detta program, att vi skulle behöva ett demokratiskt uppbyggt organ inom den svenska kyrkan, en riksstyrelse som i detta läge skulle kunna förhandla. Därmed skulle vi undvika något som kunde komma att betecknas som ett ensidigt statligt dekret. Herr Nordstrandh instämde i detta men undrade, om vi behöver lagstifta i denna fråga. Han frågade sig om vi inte skulle kunna tänka oss att denna uppbyggnad sker frivilligt.

I och för sig spelar det inte någon större roll hur det byggs upp, bara det blir ett representativt organ. Jag tror också att det första krav man måste ställa är att det verkligen är demokratiskt uppbyggt och att det är representativt för svenska kyrkan. Det bör nämligen, framför allt i efterhand, stå utom all diskussion att detta förhandlingsorgan varit representativt. För närvarande vet jag inte om vi kan gå fram någon annan väg än att genom lagstiftning via regering, riksdag och kyrkomöte tillskapa en sådan här demokratisk riksstyrelse som blir förhandlingsduglig. Man riskerar nämligen att ett mer frivilligt uppbyggt organ endast speglar vissa delar av svenska kyrkan.

Jag har velat göra denna anmärkning. Det blir säkerligen anledning att senare komma in på denna fråga, som under de närmaste åren kommer att prägla en stor del av vår politiska debatt.

Även i u-landsfrågan vill jag göra ett par randanmärkningar, här till herr Rubins som vanligt av starkt patos präg-

lade anförande i går. Han sade: »I mångt och mycket har vår u-landshjälp hittills misslyckats.» Detta är ett påstående som man hör ganska ofta ute i bygderna. Det börjar sprida sig en uppfattning, att SIDA och den svenska u-hjälpen har misslyckats. Jag tror att man har anledning att fråga: Var någonstans har den misslyckats? Det är klart att man kan tala om mer eller mindre lyckade projekt, men det är nog ganska svårt att tala om direkta misslyckanden. Yrkeskolorna i Pakistan t. ex., som i början av året var föremål för resultatbedömning, visar sig väl kunna fylla sin uppgift. Är det barnsjukhuset i Etiopien, näringsforskningsprojektet och fredskårens skolutbyggnad i samma land som vi misslyckats med? Är det vattenförsörjningen, som man håller på att klara på landsbygden i Tanzania? Eller vad är det? Jag tror att det finns anledning att, i varje fall inte från denna talarstol, tala försiktigt om misslyckanden så länge vi inte har bevis. Misslyckanden måste förekomma. Anledningen är ju ganska enkel: det är ett svårt arbete och hur man än förbereder det kan man göra felbedömningar. Ty det är ändå bara människor som arbetar med dessa problem, och det är mänskligt att feila.

Jag skall ta upp också en annan sak som herr Rubin nämnde. Han sade att vi inte bör inrikta vår verksamhet på att t. ex. bygga stora lärarhögskolor för ett fåtal människor, utan vi skall börja på primärstadiet. Han åsyftade troligtvis lärarhögskolan i Nairobi i Kenya. Den planerades och drivs av Uppsala universitet med pengar från SIDA och svenska staten. Den kommer att varje år utexaminera 100 gymnasielärare i naturvetenskapliga ämnen. Det är säkerligen hälften av den utbildningskapacitet, som man har i Kenya. Jag tycker att detta just är ett exempel på hur man skall gå till väga. Man utbildar alltså lärare på gymnasiestadiet; det ger ju betydligt större effekt än att skicka ut

småskollärare till u-länderna, för att ta ett drastiskt motexempel.

Det har talats mycket — också av herr Rubin — om samarbetet med frivilliga organisationer. I SIDA:s verksamhetsberättelse talas det om att inte mindre än 53 miljoner kronor avser kontrakterad verksamhet, d. v. s. SIDA driver inte den verksamheten själv. Därutöver går naturligtvis också rätt mycket till frivilliga organisationer. Jag vill sluta detta inlägg, som ju inte är så utförligt och inte heller så polemiskt, med att citera ur den programskrift som heter »Solidaritet med de fattiga folken» och som vi antog på den socialdemokratiska partikongressen. Där står det: »Staten bör mer än hittills finansiellt stödja social och humanitär verksamhet och utbildning som bedrivs på frivillig väg av ungdoms- och kvinnoorganisationer av politisk eller annan inriktning och genom missionen.» Med hänsyn till vad som sagts i programskriften och med hänsyn till vad som sagts i riksdagen, i regeringen och i SIDA:s styrelse tror jag att vi framöver har att vänta oss större anslag till de frivilliga organisationerna.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Det lönar sig tydligen stundtals att tala i kammaren till och med vid halvetiden på natten. Om inte det eller de statsråd man riktar sig till uppfattar något genom personlig närvaro eller låter sig underrättas, händer det alltså, att en enskild riksdagsledamot är intresserad av det som behandlas och tar del av det passerade. Jag noterar sålunda med tillfredsställelse, att herr Svensson i Kungälv, som ju är kammarens framstående företrädare för Broderskapsrörelsen, nu tagit upp den fråga jag ställde i nattstillheten, närmast till herr Palmes betraktande. Vem skall förhandla för svenska kyrkan i en eventuell förhandling med staten i fråga om det framtida förhållandet mellan kyrka och stat, kyrkan själv genom eget all-

Meddelande ang. 1968 års remissdebatt sidigt tillsatt förhandlingsorgan eller genom en av regering och riksdag genom ensidig lagstiftning initierad förhandlingsdelegation? Kyrkomötet, ett av de för närvarande legala organen, det viktigaste till och med, nämndes inte i Broderskapsrörelsens religionsfrihetsprogram, och det var det som kom mig att reagera. Nu har herr Svensson i Kungälv rättat till uttalandet i programmet och fört in kyrkomötet i sammanhanget, och det gör väl, att våra ståndpunkter är ganska nära varandra.

Sammanfattningsvis kan jag alltså säga, att förhandlingsorganet kan anknytas, förutom till kyrkomötet, till pastoratsförbundet, stiftstingen och stiftsråden. Representation kan eventuellt ges också åt biskopsmötet, prästförbundet och andra kyrkliga organisationer. Men, och därvidlag är vi väl helt ense, huvudsynpunkten vid sammansättningen av förhandlingsorganet är, att det utformas både demokratiskt och representativt, vilket egentligen är samma sak.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 18

Meddelande ang. 1968 års remissdebatt

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter vederbörligt samråd får jag meddela, att 1968 års remissdebatt avses skola ta sin början torsdagen den 18 januari.

§ 19

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 153, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

§ 20

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträ-

Ändring i uppbördsförordningen, m. m.

de på förmiddagen gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Jansson* (vpk), till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående socionomstuderandes ekonomiska ersättning under praktikutbildning, och

herr *Asp* (s), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående nedläggning av flottled.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 21

Ändring i uppbördsförordningen, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen, m. m., jämte motioner.

I en den 31 mars 1967 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 130, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga 16 vid propositionen fogade förslag till ändringar i vissa förordningar och lagar, vilka förslag syftade till att förbättra skatteuppbörden.

I föreliggande förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen var 48 § 1 mom. och 77 a § av följande lydelse:

48 §.

1 m o m. Skattskyldig, vars skattebetalningsförmåga blivit på grund av arbetslöshet eller sjukdom eller eljest oförvållat nedsatt, må av lokal skattemyndighet erhålla anstånd med erläggande av preliminär B-skatt, kvarstående skatt eller tillkommande skatt, som förfaller till betalning under högst två av de uppbördsterminer, vilka utlöpa närmast efter det ansökan om anstånd gjorts. Anståndet må avse hela skatten

eller del därav. Anståndstiden må bestämmas till längst ett år efter utgången av den månad, under vilken den första av nyssnämnda terminer infaller.

77 a §.

Har den som företräder arbetsgivare, som är juridisk person, verkställt skatteavdrag men uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåtit att betala det innehållna beloppet i tid och ordning som i 77 § sägs, är han jämte arbetsgivaren betalningsskyldig för skattebeloppet. Betalningsskyldigheten må jämkas eller eftergivnas när särskilda skäl föreligger.

Talan om åläggande av betalningsskyldighet enligt första stycket föres vid allmän domstol.

Yrkande om åläggande av betalningsskyldighet för skattebelopp som nu sagts må icke framställas och ej heller åtgärder för indrivning av beloppet vidtagas sedan arbetsgivarens ansvarighet för samma skattebelopp bortfallit på grund av bestämmelserna i 71 §. Utan hinder härav må dom, varigenom sådan betalningsskyldighet ålagts, verkställas inom en tid av två år från utgången av det uppbördsår då domen vunnit laga kraft.

Den som erlagt skattebelopp på grund av betalningsskyldighet enligt första stycket äger söka beloppet åter av arbetsgivaren. Därvid gälla i tillämpliga delar bestämmelserna i 76 § om uttagande av skatt som arbetsgivare betalat för arbetstagare.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 865 av herr *Enarsson m. fl.* samt II: 1070 av herrar *Björkman* och *Lothigius*, vari hemställts, »att riksdagen måtte avslå den föreslagna 77 a § i uppbördsförordningen rörande ställföreträdarens civilrättsliga ansvar för av arbetsgivare innehållna icke redovisade skattemedel»; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 866 av herr *Tistad* och II: 1071 av herr *Werbros*, vari hemställts, att riksdagen måtte, med ändring av vad som föresloges i proposition nr 130, besluta att 48 § 1 mom. uppbördsförordningen skulle ha i motionerna angiven lydelse.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 159 av herr *Lundström* och II: 203 av herr *Öhval*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande förutsättningarna för sådan ändring i gällande principer om ränta vid skatterestitution, att ränta i möjligaste mån skulle utgå även i fall, som avsåges i motionerna;

2) de likalydande motionerna I: 331 av herrar *Ottosson* och *Yngve Nilsson* samt II: 424 av herrar *Thylén* och *Nordgren*, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om utredning av möjligheten för ett vidgat dispensförfarande avseende skatteuppbörd under semesterperiod»; ävensom

3) de likalydande motionerna I: 615 av herr *Harald Pettersson* samt II: 779 av herrar *Sundkvist* och *Josefson* i Arrie.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 130 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och med avslag på de likalydande motionerna I: 865 av herr *Enarsson* m. fl. samt II: 1070 av herrar *Björkman* och *Lothigius* ävensom de likalydande motionerna I: 866 av herr *Tistad* och II: 1071 av herr *Werbros* — måtte antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272) med de ändringar och tillägg

Ändring i uppbördsförordningen, m. m.

att ingressen samt 6, 35, 36 och 86 §§ nämnda förordning erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

2) förordning om ändrad lydelse av 5 § 1 mom. förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

3) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

4) förordning angående ändrad lydelse av 8 § och 12 § 1 mom. förordningen den 12 februari 1943 (nr 44) om kupongskatt;

5) förordning angående ändrad lydelse av 1 § 2 mom. förordningen den 31 december 1945 (nr 903) om utdebitering av tingshusmedel;

6) förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

7) lag angående ändring i lagen den 26 oktober 1951 (nr 691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan;

8) förordning om ändrad lydelse av 5 § förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst;

9) förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1952 (nr 410) med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall;

10) lag om ändrad lydelse av 72 § landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319);

11) förordning angående ändrad lydelse av 14 § 2 mom. och 20 § förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt;

12) förordning angående ändrad lydelse av 55 och 58 §§ förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt med den ändringen att 58 § erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

13) förordning om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 18 december

Ändring i uppbördsförordningen, m. m.

1959 (nr 551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring;

14) förordning om ändrad lydelse av 17 och 40 §§ förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.;

15) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 25 maj 1962 (nr 398) om finansiering av folkpensioneringen;

16) förordning angående ändrad lydelse av 10 § förordningen den 21 maj 1965 (nr 153) om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar;

B) att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 159 av herr Lundström och II: 203 av herr Öhvall — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande ändrade principer för beräkning av ränta vid skatterestitution i fall, då sådan restitution vore beroende av ansökan från den skattskyldige;

C) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 331 av herrar Ottosson och Yngve Nilsson samt II: 424 av herrar Thylén och Nordgren, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 615 av herr Harald Pettersson samt II: 779 av herrar Sundkvist och Josefson i Arrie,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Stefanson* (fp), *Gösta Jacobsson* (h), *Sundin* (cp), *Tistad* (fp) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herrar *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Enskog* (fp), vilka ansett att utskottet under punkt A 1) bort hemställa,

att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 130 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas — måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 866 av herr Tistad och II: 1071 av herr Werbro besluta

att 48 § 1 mom. uppbördsförordningen skulle ha följande lydelse:

48 §.

1 mom. Skattskyldig, vars skattebetalningsförmåga blivit nedsatt på grund av arbetslöshet eller sjukdom eller eljest oförvållat eller på grund av studier, må av lokal skattemyndighet erhålla anstånd med erläggande av preliminär B-skatt, kvarstående skatt eller tillkommande skatt, som förfaller till betalning under högst två av de uppbördsterminer, vilka utlöpa närmast efter det ansökan om anstånd gjorts. Anståndet må avse hela skatten eller del därav. Anståndstiden må bestämmas till längst ett år efter utgången av den månad, under vilken den första av nyssnämnda terminer infaller.

2) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Stefanson* (fp), *Gösta Jacobsson* (h), *Tistad* (fp) och *Magnusson* i Borås (h), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herr *Enskog* (fp), vilka tillstyrkt bifall till de likalydande motionerna I: 865 av herr Enarsson m. fl. samt II: 1070 av herrar Björkman och Lothigius och sålunda ansett att utskottet under punkt A 1) bort hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 130 i vad den avsåge 77 a § i förslaget till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272), avseende ställföreträdarens personliga ansvar för innehållna, ej redovisade källskattemedel, samt att författningsförslaget måtte ändras i enlighet härmed;

3) av herrar *Einar Eriksson* (s), *Wärnberg* (s), *Wirmark* (s), *Paul Jansson* (s), *Stadling* (s), *Allard* (s), *Andersson* i Essvik (s), *Kristenson* (s), *Carlsson* i Västerås (s) och *Carlstein* (s), vilka ansett att utskottet under punkt B) bort hemställa,

att de likalydande motionerna I: 159 av herr Lundström och II: 203 av herr Öhvall icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Stefanson* (fp), *Gösta Jacobsson* (h) och *Magnusson* i Borås (h), vilka ansett att utskottet under punkt C 1) bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 331 av herrar *Ottosson* och *Yngve Nilsson* samt II: 424 av herrar *Thylén* och *Nordgren*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av möjligheten för ett vidgat dispensförfarande avseende skatteuppbörd under semesterperiod.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 53 behandlar förslag om ganska avsevärda förändringar i uppbördsförordningen. Det är inte på så många punkter som det finns avvikande meningar, men jag har anslutit mig till reservationerna nr 2 och 4, och jag skall be att få referera dem litet närmare.

En nyhet i det nu föreliggande förslaget är att ställföreträdare för juridisk person skall kunna åläggas ett civiltätligt personligt betalningsansvar för ej redovisade källskattemedel. Otvivelaktigt är detta ett mycket svårt problem, och jag vill inte förneka, att det går att ge exempel på fall då ett sådant ansvar skulle vara befogat. Ur rättssäkerhetssynpunkt går det dock inte med den ringa utredning som har gjorts i detta ärende att införa ett sådant ansvar. Det är sålunda inte klargjort vad som menas med ställföreträdare. Man kan fråga sig om det är verkställande direktören, ekonomidirektören, kamreren eller den tjänsteman som handlägger skatteärenden inom företaget.

Vidare finns det anledning att erinra om att de medel, som arbetsgivaren avdrar från arbetstagares lön och innehåller för skatt, inte är rättsligt avskilda från arbetsgivarens tillgångar. De står fortfarande till arbetsgivarens förfogande och kan alltså användas i före-

Ändring i uppbördsförordningen, m. m.

taget. Kronan har allenast en fordran på företaget. Det framhölls också på sin tid att det var en fördel för arbetsgivaren att han hade denna rätt att förfoga över medlen. Ansvaret skulle komma att aktualiseras vid betalningssvårigheter. Det är väl då naturligt att företagaren använder de medel som finns i företaget till att i första hand klara upp t. ex. löneutbetalningar och kanske även andra utbetalningar som måste ske omgående.

Enligt förslaget skulle det bli ett motsatsförhållande på så sätt att den s. k. ställföreträdaren åläggs ett personligt betalningsansvar för skulder till staten men inte till den anställde för hans lönefordran. Denna föreslagna utvidgning svarar inte heller mot den grundläggande principen för de juridiska personerna, emedan dessa endast svarar för sina skulder med de egna medlen och inte med någonting annat. Det uppenbarligen vanligaste fallet är ju att vederbörande helt enkelt saknar medel för dessa betalningar. Sett ur den synpunkten menar vi att det är nödvändigt att denna fråga bättre utreds och synkroniseras med alla de författningar som finns just på detta område. Med hänsyn till dessa förhållanden har vi inte kunnat ansluta oss till förslaget.

Reservation 4 behandlar ett motionsyrkande som väcktes vid riksdagens början. Det har blivit vanligt inom det svenska näringslivet, särskilt industrierna, att man stänger under juli månad för semestrar och detta av praktiska och företagsekonomiska skäl. Inte bara fabriker utan numera även kontoren stängs. Med nuvarande system, enligt vilket skatten skall inbetalas senast den 18 juli, tvingas företagen hålla en del av personalen kvar i tjänst under denna tid för att göra i ordning skatteredovisningarna. Nu sägs det naturligtvis att det går mycket bra att betala dessa skatter i förväg innan semestrarna börjar. Ja, naturligtvis går det, men det fordras då också att pengarna finns till

Ändring i uppbördsförordningen, m. m.

förfogande vid detta tillfälle. Dessutom kan det framhållas att det i varje fall kommer att medföra vissa räntekostnader för företagen i fråga. Av praktiska skäl torde det inte heller vara omöjligt att utsträcka just denna period några dagar in i augusti för att därmed få en mera praktisk ordning.

Man kan naturligtvis överväga även andra möjligheter, t. ex. att betala skatten för maj månads löner i juni och att betala skatterna för juni- och julilönerna i augusti medan augustilönen betalas i september. I varje fall torde det inte vara ur vägen att med hänsynstagande till de förhållanden som under de senaste åren uppstått inom det svenska näringslivet undersöka möjligheten att åstadkomma denna förenkling, vilken onekligen också skulle kunna innebära icke oväsentliga kostnadsbesparingar för näringslivet.

Herr talman! Propositionen innehåller även den fördelen att man kan få ett uppskov med inbetalning av skatter vid överklagande, oavsett om taxeringsintendenten har någonting att invända däremot, och det är klart att de tidigare förhållandena inte var bra, då ett uppskov på grund av ett skäligt överklagande inte kunnat medges med mindre än att taxeringsintendenten givit sitt tillstånd. Detta missförhållande har rättats till genom denna proposition, och jag tror att detta är en av de största fördelarna när det gäller dessa ändringar.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 2 och nr 4 och för övrigt till utskottets hemställan.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! I det betänkande som nu behandlas föreslås vissa ändringar i uppbördsförordningen med avsikt att förbättra skatteuppbörden, så att det blir större överensstämmelse mellan källskatten och den definitiva skatten. Om målet har vi varit överens i bevillningsutskottet.

På en del punkter har dock en del erinringar gjorts, vilket framgår av de vid betänkandet fogade reservationerna.

I reservation 1 av herr Stefanson m. fl. har föreslagits ett tillägg till 48 § 1 mom. uppbördsförordningen med innebörden att »Skattskyldig, vars skattebetalningsförmåga blivit nedsatt på grund av arbetslöshet eller sjukdom eller eljest oförvållat eller på grund av studier, må av lokal skattemyndighet erhålla anstånd med erläggande av preliminär B-skatt, kvarstående skatt eller tillkommande skatt — — —.»

Anledningen till detta vårt förslag är att det numera är ganska vanligt att ungdomar som varit ute i förvärvslivet en tid avbryter arbetet för att fortsätta sina studier. Om en sådan studerande under sin tid ute i arbetslivet har betalat för låg preliminär skatt påföres han kvarskatt, som skall erläggas under uppbördsterminerna i mars och maj. Detta kan bereda honom eller henne stora svårigheter, eftersom vederbörande då måste leva på studiebidraget. En kortare tids anstånd med skattebetalningen — t. ex. över sommaren, då de studerande kan skaffa sig inkomster av feriearbete — skulle innebära en väsentlig lättnad. Som bestämmelserna nu är utformade — och propositionen innebär ingen ändring i det fallet — kan anstånd inte medges därför att studierna inte är oförvållade. Det kräves nämligen att man oförvållat skall ha råkat i den situation man åberopar som skäl för uppskov.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

I likhet med herr Magnusson i Borås vill jag sedan också säga några ord om reservation 2. I den reservationen har vi gjort vissa principiella invändningar mot bestämmelsen i 77 a §, där det står: »— — — att den, som företräder arbetsgivare, som är juridisk person, under vissa förutsättningar kan åläggas ett civilrättsligt personligt betalningsansvar, solidariskt med arbetsgiva-

ren, för innehållna, ej redovisade källskattemedel. Ett dylikt betalningsansvar synes i första hand oförenligt med arbetsgivarens rättsliga ställning inom uppördssystemet när det gäller dylika medel.»

De medlen står nämligen till arbetsgivarens förfogande. I samband med källskattsystemets införande återopades i propositionen förmänen för arbetsgivaren att få förfoga över medlen fram till nästa uppördstermin. Den räntevinst som arbetsgivaren därigenom gör skall vara en liten ersättning för besväret med skatteuppörden, eftersom någon direkt ersättning för det arbetet inte utgår.

Det är också att märka att det inte föreligger något personligt betalningsansvar för ställföreträdaren när det gäller arbetsgivarens löneskuld till de anställda. Vi kan inte finna det rätt att kronan i princip skall ha en mera förmånlig ställning i det fallet.

Av propositionen framgår inte heller om begreppet ställföreträdare bara omfattar verkställande direktören eller om det också avser ekonomidirektören, kamreraren eller någon annan befattningshavare — som t. o. m. kan vara enbart anställd, alltså inte delägare.

Inte heller är det klart vad som skall förstås med uttrycket »uppsåt eller grov vårdslöshet».

Herr talman! Med återopande av de nu anförda, principiella betänkligheterna och de svårbedömbara praktiska konsekvenserna yrkar jag bifall till reservation 2.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Det betänkande från bevillningsutskottet som vi nu behandlar bygger på en proposition, vilken i sig innehåller en mängd tekniska förändringar av vår uppördsförordning. De föreslagna förändringarna syftar i ett flertal fall till att förbättra skatteuppörden. Bl. a. skall ett allmänt om-

Ändring i uppördsförordningen, m. m.

bud förordnas i varje län för att bevaka dels det allmännas talan, dels den enskilde skattskyldiges talan i vissa uppördsfall. Även möjligheterna för de skattskyldiga att få anstånd med skatteinbetalning föreslås bli vidgade. Reglerna för anstånd i tvistiga taxeringsfall ändras, så att dessa fortsättningsvis skall bedömas oberoende av taxeringsintendentens ställningstagande.

Den restavgift som den skattskyldige nu får betala och som utgår med 4 procent när skatt ej inbetalts i rätt tid och ordning förblir oförändrad. Som en komplettering till restavgiften införes dock en s. k. tilläggsavgift som skall utgå när skatten varit obetald en längre tid, och denna tilläggsavgift skall utgå med en summa av storleksordningen 4 procent på det obetalda beloppet för varje påbörjad sexmånadersperiod.

Till bevillningsutskottets betänkande har fogats fyra reservationer. I reservationen 1 föreslås en utökning av den krets av skattskyldiga, som på grund av sjukdom, arbetslöshet eller eljest oförvållat fått sin skattebetalningsförmåga nedsatt, med kategorin studerande.

Utskottet har avstyrkt motionerna med förslag i denna riktning, enär ett bifall till dem skulle betyda att vi ändrar den princip som nu gäller, nämligen att nedsättningen av betalningsförmågan skall vara oförvållad av den skattskyldige. Man torde knappast kunna påstå att studier är oförvållade.

I reservationen 2 hemställs att förslagen i propositionen om att ställföreträdare för arbetsgivaren skall få personligt ansvar för innehållna ej redovisade källskattemedel skall avslås och därmed utgå ur författningen. Denna bestämmelse i förordningen har, såsom departementschefen framhåller, inte införts i avsikt att skapa en ny straffsanktion utan endast för att skapa möjlighet för det allmänna att utkräva ett solidariskt ekonomiskt ansvar av en försumlig ställföreträdare och den juridiska person som denne företräder. Man till-

Ändring i uppbördsförordningen, m. m.

lägger också att underlåtenheten att redovisa skattemedel skall vara uppsåtlig eller föranledd av grov oaktsamhet.

De föregående talarna har frågat hur man skall tolka begreppet »grov oaktsamhet». Våra domstolar har tidigare lyckats tolka detta begrepp, och de kommer säkerligen att kunna göra det även i fortsättningen. Det åligger ju inte den lagstiftande församlingen att tolka lagarna.

Förslaget motiveras också av att många juridiska personer är fåmansbolag, och i dessa vill man att ställföreträdaren och den juridiska personen skall åläggas gemensamt ansvar.

I den tredje borgerliga reservationen har hemställts om bifall till ett motionsyrkande om utredning av ett vidgat dispensförfarande avseende skatteuppbörd under semesterperiod. En utvidgad dispensrätt skulle otvivelaktigt innebära förskjutningar i skatteuppbörden. Den skulle också medföra administrativa svagheter.

Problemet bör delvis kunna lösas genom att den bank, som företaget normalt anlitar, betalar in skatten under uppbördsterminen om företaget har stängt för semester.

I den socialdemokratiska reservationen, nr 3, har vi i motsats till utskottsmajoriteten yrkat avslag på motionerna om ändrade principer för beräkning av ränta vid restitution av skatt när densamma är beroende av ansökan från skattskyldiga.

Vi medger att den föreslagna meningens kan synas mindre tillfredsställande, men problemet kommer att tas upp till prövning av centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden snarast efter ADB-systemets införande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter utom punkten B, där jag hemställer om bifall till reservationen 3 av herr Einar Eriksson m. fl. Detta yrkande innebär avslag på reservationerna 1, 2 och 4.

Herr WERBRO (fp):

Herr talman! Herr Enskog berörde i sitt anförande bestämmelserna i 48 § uppbördsförordningen, som gäller beviljande av anstånd med erläggande av preliminär B-skatt, kvarstående skatt och tillkommande skatt. Jag vill säga några ord om denna fråga.

48 § uppbördsförordningen begränsar möjligheterna för den lokala skattemyndigheten att bevilja anstånd med erläggande av ifrågavarande skatter. I paragrafen föreskrivs att enbart den som på grund av arbetslöshet, sjukdom eller eljest oförvällat fått nedsatt skattebetalningsförmåga kan medges anstånd, liksom den som på grund av värnplikts-tjänstgöring kommit i denna situation. Det föreskrivs alltså att vederbörande inte skall vara vållande till den situation han kommit i. Detta är naturligtvis helt riktigt. Men det finns en grupp som på sätt och vis kan sägas ha varit självförvållande till sin nedsatta skattebetalningsförmåga, och det är de studerande. Det är dock orimligt att dessa skall få olägenheter av bestämmelserna i 48 §.

Frågan kan synas liten för oss här i riksdagen. Vi tycker kanske att det inte betyder mycket om de studerande ges anstånd med erläggande av skatt. Saken har emellertid utomordentligt stor betydelse för de studerande som under studietiden har enbart studiebidrag eller studielån att falla tillbaka på. Jag skall anföra ett exempel.

En yngling gick efter avslutad obligatorisk skolgång och blev byggnadsarbetare. Jämsides med sitt förvärvsarbete studerade han på fritid under flera år men slutade sedan — det var under innevarande år — arbetet och började studera på heltid. Om en månad får han en skattsedel där kvarskatt påförts med cirka 400 kronor. Han har familj men ingen inkomst — och så står han i den situationen att han under mars och maj nästa år skall betala denna kvarskatt.

Någon frågar kanske: Varför har inte

vederbörande betalt den preliminära skatt som skulle ha erlagts vid inkomstens förvärvande? Ja, det är en rad omständigheter som gjort att han fått kvarskatt — bl. a. har han erhållit lönstillägg. Han har också fått semesterersättning för vilken gjorts skatteavdrag med 25 procent. Därvidlag blir det kanske en förbättring genom bestämmelsen att skatteavdrag skall göras med 30 procent i fortsättningen. Vidare blir avdraget enligt skatttabellerna inte alltid fullt tillfredsställande, och så kommer det nog att vara även framdeles.

Jag tror att denna person — en studerande med familj — skulle ha mycket stor nytta av möjligheten att få ett anstånd med betalningen av sin skatt. Enligt nuvarande uppbördsregler anses han som vållande till sin situation, men i vårt komplicerade samhälle kräver vi mer och mer utbildning. Vi stöder studieverksamheten i syfte att utvecklingen skall kunna fortsätta såsom vi hoppas att den skall göra.

Statens eller kommunens inkomster minskas inte på något sätt genom att de studerande får ett anstånd, utan detta underlättar endast deras möjligheter att betala sin skatt genom att — som herr Enskog sade — skaffa sig ett feriearbete under ett par månader.

I motionerna I: 866 och II: 1071 har vi begärt att föreskrifterna i 48 § skall utökas till att omfatta även de studerande. Jag anser att det skulle vara skäligt, och jag tycker det är egendomligt att utskottsmajoriteten ställt sig så negativ till de studerandes problem i detta avseende.

Herr Kristenson framhåller att de studerande varit vållande till sin situation, men jag tycker inte det vore så farligt om man gjorde ett undantag för dem. Det rör sig i alla fall om en begränsad grupp. Jag anser att vi kunde vara eniga om att ge dem möjlighet att få anstånd för en kortare tid — högst ett år.

Herr talman! Jag ber att få ansluta

Ändring i uppbördsförordningen, m. m.
mig till yrkandet om bifall till reservation 1.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Beträffande herr Kristensons uttalande till förmån för införande av ett betalningsansvar för ställföreträdare i bolagen vill jag anföra att jag inte tror att man behöver tillgripa den metoden. Om man endast effektiviserar själva indrivningsförfarandet när man exakt samma mål. Det gör, enligt vårt förmenande, denna proposition i tillräckligt hög grad.

Sedan måste jag säga några ord beträffande reservation 1. Jag tror att det har uppstått en del missförstånd på vissa håll. Här är det inte fråga om något annat än att göra ett tillägg, som innebär att även de studerande skulle få möjligheter till uppskov. Redan tidigare finns — som också herr Kristenson framhöll — möjligheter att få anstånd på grund av sjukdom, värnpliktstjänstgöring eller dylikt, d. v. s. när det föreligger en anledning som vederbörande själv inte kan råda över men som motiverar ett uppskov.

Med anledning av vad herr Werbro sade måste jag göra några påpekanden. Sedan flera år tillbaka har vi i vårt land ett källskattesystem och det systemet innebär i princip att skatt skall betalas vid det tillfälle när inkomsten förvärvas. Härigenom skapar man bättre förutsättningar för att skatten verkligen blir erlagd och att restföringen blir så liten som möjligt. Principen innebär att anstånd — som jag sade — endast kan beviljas då sådana skäl verkligen föreligger som inte vederbörande själv kan råda över.

Om man nu skulle utvidga detta system till att gälla även andra kategorier — sådana kategorier som inte kan göra anspråk på att de själva inte kan råda över det aktuella förhållandet — är det ganska stor risk för att vi bryter sön-

Ändring i uppbördsförordningen, m. m.

der hela det system vi skapat. Det innebär ju att man skall betala skatt i det ögonblick då man förvärvat inkomsten. Detta är den bärande principen i hela källskattesystemet. Jag vågar inte vara med om att tillstyrka en sådan anordning som skulle innebära att vi gjorde ett avsteg från den principen.

Det kan alldeles säkert återopas många olika fall i samhället liknande det som herr Werbro här androg, nämligen den byggnadsarbetare som övergått till studera. Detta kan dock inte motivera att man bryter sönder ett sådant system som vi har i källskattesystemet.

Vad för övrigt gäller de studerande skall vi väl samtidigt ha klart för oss att det med hänsynstagande till den schablonbestämmelse som för närvarande gäller för kommunalskatteutskylderna egentligen kommer att bli ganska sällsynt att det på en vanlig inkomst under ferietiden uppstår några nämnda restskatter.

Jag vill också med några ord kommentera reservationen nr 3, till vilken herr Kristenson yrkade bifall. Utskottet har på denna punkt tillstyrkt ett motionsyrkande. För närvarande utgår inte restitutionsränta på överskjutande skatt när restitutionen är beroende av en ansökan från den skattskyldige själv. Vi menar inom utskottsmajoriteten att det inte kan vara rimligt med ett sådant förhållande. Inte sällan kan det vara fråga om rätt betydande belopp, då skatteprocesserna ofta tar många år. Särskilt orättvist verkar detta system när t. ex. taxeringsintendenten för talan i högre instans för att därigenom driva fram ett prejudicerande avgörande.

Även reservanterna har i princip erkänt att det nuvarande systemet är orimligt. Vi skiljer oss på den punkten att reservanterna inte vill vara med om att skriva till Kungl. Maj:t för att påskynda denna frågas lösning, men i princip är vi, som sagt, alldeles överens.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag vill ytterligare understryka vad jag sade i mitt första inlägg beträffande herr Werbro's resone-mang om att det inte skulle vara någon fara med principen för anstånd med betalning av kvars-katt — nämligen att denna skall vara oförfvällad — även om man i 48 § förde in studerande.

Det finns emellertid, herr Werbro, ett flertal andra grupper i samhället som med mycket större rätt skulle kunna anse sig böra införas i denna paragraf. Alla de förvärvsarbetsande hustrur som slutar sitt förvärvsarbete kan få en betydande kvars-katt. De skulle kunna begära anstånd. Detsamma gäller nygifta kvinnor och kvinnor som gör ett tillfälligt uppehåll i sitt förvärvsarbete på grund av barns-börd; det kan naturligtvis ibland ifrågasättas om det är självförfvällat eller inte. Pensionärer kan också komma i fråga, ty det kan ju diskuteras om pensionsålderns inträ-dande är självförfvällat; man har inte själv bestämt det är då man skulle födas eller när pensionsåldern skulle inträda. Det kan bli bekymmer för dessa grupper.

Jag hoppas att herr Werbro efter denna exemplifiering inte till nästa år motionerar om att också dessa grupper skall införas i 48 §.

Jag vidhåller alltså, herr talman, mina yrkanden från det första inlägget.

Herr WERBRO (fp):

Herr talman! Först skall jag lova herr Kristenson att inte väcka några motioner i denna fråga nästa år.

Herr Magnusson i Borås talade om missförstånd. Jag erinrade om att 48 § innehåller möjligheter för de grupper som jag nämnde att få anstånd, och jag ville utöka listan med de studerande.

Herr Magnusson redogjorde för källskattesystemets uppbyggnad. Har man sysslat med skattefrågor vet man emellertid hur lätt kvars-katt kan uppkomma. Även om vi ändrar uppbördsför-

ordningen kommer denna risk att existera.

Men man säger här att det inte skall bli några sådana skatter i framtiden. Det förhåller sig emellertid absolut inte på det sättet. Jag skall inte gå närmare in på detta exempel, utan jag vill i stället ta upp ett annat, som rör ett problem för amanuenspersonalen vid universiteten för närvarande. Det är svårt att få studerande vid universiteten att medverka i arbetet som amanuenser. Ett stort antal av dessa har nämligen fått kvarskatt och har stora svårigheter att betala denna på grund av att de efter någon tid övergått från att vara deltidsstuderande till att vara heltidsstuderande, men de har givetvis rättighet att få restitution på den inbetalda skatten senare.

Eftersom vi på alla sätt försöker få fler människor att studera och utbilda sig, så borde vi också försöka ge dem som förkovrar sig bättre möjligheter att fungera i vårt samhälle. Därför bör vi hjälpa dem även på detta område, när vi först har inspirerat dem till deras studier.

Jag kan ta flera exempel, om herr Kristenson vill, men jag menar att just denna grupp kan anföras som exempel därför att det ju inte kan anses som »självförfållat» att studera.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag känner mig ganska förbryllad över det senaste anförandet av herr Werbro. Han sade att det skulle vara svårt att få amanuens tjänsterna vid universiteten besatta av den anledningen att vederbörande senare skulle komma att drabbas av restskatter.

Det kan väl inte få gå till på det sättet i samhället, att vederbörande skall befrias från sin skatt om han tar tjänsten! Källskatt skall självfallet dras i vanlig ordning även vid utbetalandet av sådana inkomster, och då är det inget problem, ty då blir det ingen restskatt.

Jag kan inte förstå varför vi skulle

Ändring i uppbördsförordningen, m. m.

införa bestämmelser som skulle innebära att vissa personer eller vissa inkomster skulle vara befriade från skyldigheten att bli belagda med källskatt, som vi väl i alla fall är överens om skall betalas.

Herr WERBRO (fp):

Herr talman! Jag ber bara att få hänvisa till 48 § i uppbördsförordningen, som även gäller förfarandet vid erläggande av B-skatt, som skall inbetalas under mars och maj månader. Just denna del av studerande kommer att i viss utsträckning hänföras till den kategori som betalar B-skatt.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Utskottets hemställan företages till avgörande punktvis. I fråga om punkten A gives först propositioner beträffande varje stadgande rörande vilket under överläggningen framställt annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, varefter utskottets hemställan i övrigt under punkten A ställes under proposition i ett sammanhang.

Punkten A

48 § 1 mom. förslaget till förordning om ändring i uppbördsförordningen

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enskog begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 53, såvitt avser 48 § 1 mom. uppbördsförordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Ändring i uppbördsförordningen, m. m.

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Enskog begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 60 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

77 a § förslaget till förordning om ändring i uppbördsförordningen

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 53, såvitt avser 77 a § uppbördsförordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens le-

damöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 65 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan under punkten A i övrigt

Bifölls.

Punkten B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristenson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Einar Eriksson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 86 ja och 101 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Slopande av långresor med örlogsfartyget Älvsnabben

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 3) av herr Einar Eriksson m. fl.

Punkten C 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten C 1) i utskottets betänkande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 45 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten C 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22

Föredrogs vart för sig

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av motioner angående

ende rätten att utbekomma allmänna handlingar i stadsplaneärenden m. m., och

nr 53, i anledning av motioner om grunderna för fastställande av antalet landstingsmän; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 135, i anledning av motioner om upprustning av militära förläggningslokaler, och

nr 136, i anledning av motioner om återkallande av förordnande för värnplikligt befäl.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 23

Slopande av långresor med örlogsfartyget Älvsnabben

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 137, i anledning av motion om slopande av långresor med örlogsfartyget Älvsnabben.

I motionen II: 487 av herrar Nilsson i Gävle och Lorentzon hade hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att med de marina myndigheterna avtala om ett upphävande av de årligen förekommande långresorna med örlogsfartyget Älvsnabben.

Utskottet hemställde, att riksdagen icke måtte bifalla motionen II: 487.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Gävle (vpk):

Herr talman! Frågan om Älvsnabbens långresor har vi på nytt aktualiserat. Utskottet hänvisar till sin motivering från 1965, då en liknande motion behandlades. Trots den oförståelse som hittills mött vårt förslag, tar jag mig ändå friheten att säga ett par ord.

På vilket sätt vårt land skall göra sig känt och välkänt ute i världen kan alltid diskuteras. Jag ifrågasätter emellertid om resor av det slag som Älvsnab-

Slopande av långresor med örlogsfartyget Älvsnabben

ben gör är det bästa sättet. Älvsnabbens föregående jordenruntresa uppskattades kosta de svenska skattebetalarna cirka 100 000 kronor i extra utgifter. För den summan, som måste betraktas som mycket låg — den är i verkligheten antagligen betydligt högre — fick invånarna i en rad exotiska och andra länders hamnar veta att vårt land har dels ett kungahus och dels krigsfartyg. Jag är inte övertygad om att det är spridningen av just dessa fakta vårt land i första hand har behov av.

Nu sägs det att dessa resor kombineras — utöver de sjömilitära övningsmomenten — med en viss PR-verksamhet för svensk industri. Det senare sker på så sätt att fartyget har med sig broschyrer, bilder och film, med vars hjälp man i hamnarna hos dem som så önskar informerar om vårt land. Utrymmena härför är dock begränsade, och denna PR-verksamhet får anses vara av mycket liten omfattning.

Övningsmomenten för de ombordvarande är av betydligt större omfattning. Arbetstidsregleringen för besättningar på fartyg under expedition till utländska farvatten gäller ej. Detta medförde att besättningen på Älvsnabbens senaste långresa — 280 man — tjänstgjorde ungefär 5 000 timmar mer än vad som varit möjligt om fartyget haft motsvarande övningar i hemmavatten. För sådan övertid utgår ingen ersättning.

Det framhålles vidare att kontinuerliga övningar under tiden november—april med hänsyn till ishinder endast med svårighet kan bedrivas i svenska vatten. Jag är inte sakkunnig på området, men för en lekman förefaller det påståendet egendomligt. Vi kan ju inte flytta vårt land — det ligger där det ligger, ishinder till trots. Våra krigsfartyg, vilkas uppgifter torde vara att skydda vårt lands kuster — även om ishinder föreligger — borde såvitt jag kan bedöma förlägga övningarna till farvattnet just med ishinder, eftersom vi har många månaders vinter i Norden. Vid

ofred skulle eventuella fiender inte ta vintersemester.

Allvarligt talat tror jag att vårt land med dess mångskiftande industri behöver ett svenskt mäss- och utställningsfartyg. Vi har sagt detta tidigare och jag upprepar det.

Motionärerna är i gott sällskap. Tidningen Sjömannen, organ för svenskt sjöfolk, är av samma mening. I nr 4, 1967, skriver tidningen bland annat: »Slopa Älvsnabben för gott i sådana här sammanhang och bygg i stället — varvsindustrin behöver jobb — ett svenskt utställnings- och PR-fartyg utformat efter näringslivets behov. Ett sådant kan även inredas för att vid behov tjänstgöra som Röda-kors-fartyg på olika håll i världen.»

Ett sådant fartyg behövs. Norrbottens landsting har nyligen beslutat anslå 1 miljon kronor för underlättandet av marknadsföring i utlandet av produkter tillverkade i Norrbotten. Flera områden inom vårt land har säkerligen samma behov.

Det är alltså inte reklam för kungamakten eller krigsmakten vi behöver i utlandet. Vad vi behöver är reklam för svenska varor och tjänster. Detta ligger helt i linje med våra ansträngningar att öka vår industriella kapacitet, att öka vår export och att trygga den fulla selsättningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Fru LEWEN-ELIASSON (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle har i stor utsträckning återgivit de skäl utskottet anfört emot den motion som han har väckt och som han har talat för. Dessa utskottets argument behöver jag därför inte upprepa. Jag vill emellertid beträffande kostnadsfaktorn säga att man måste ta hänsyn till de inbesparingar man faktiskt gör genom att kunna förlägga övningarna till fartyget Älvsnabben. Man får inte heller bortse från den nytta som detta arrangemang

Avveckling av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet m. m.

medför. Chefen för marinen har som ett skäl för det angivit att rekryteringen och gallringen av fast anställt befäl kan underlättas genom att Älvsnabben används på det sätt som vi här talar om.

Jag tycker man skall ta viss hänsyn till det. Därtill tror jag att vi uppnår en goodwill-effekt av Älvsnabbens resor till olika länder och dess besök i hamnarna med vad därtill hörer. Det är faktiskt en god reklam för Sverige.

Utskottet och riksdagen har i annat sammanhang prövat frågan om ett särskilt utställningsfartyg, men idén befanns inte genomförbar. Genom Älvsnabbens resor har vi dock en möjlighet som visat sig vara bra, att visa upp Sverige på många håll. Utskottet har för övrigt fått ta del av en sammanställning av de rapporter som utrikesdepartementet erhållit från våra beskickningar i de länder som Älvsnabben besökte under sin senaste resa. Dessa rapporter är till alla delar positiva och vittnar om att det här är fråga om en reklamverksamhet som vi inte helt bör bortse ifrån.

Statsutskottet har alltså inte funnit anledning biträda motionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 487; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 24

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 138, i anledning av motioner om utnyttjandet av yrkesskolans resurser.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25

Avveckling av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 139, i anledning av motioner om av-

veckling av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Statsanslaget till diakonutbildningen på Stora Sköndal har varit föremål för många och långa debatter under många år här i kammaren. Från början avlog båda kamrarna förslaget. Första kammaren har varit konsekvent och hela tiden avvisat både det ursprungliga förslaget om statsanslag och de förslag om höjningar som kommit efter hand. Inom andra kammaren har det däremot varit tre grupper i den här frågan. En grupp har haft samma inställning som majoriteten i första kammaren, nämligen att man av principiella skäl inte bör ha någon privat utbildning på detta område. En ganska stor grupp, som också varit företrädd av en stor minoritet i första kammaren, anser att denna utbildning i och för sig är värdefull och bör bibehållas. Slutligen finns det en ganska liten grupp, som emellertid genom sin ställning kommit att bli tungan på vågen och som principiellt har ansett att utbildningen snarast möjligt bör bli helt statlig. Med hänsyn till bristen på socio-nomer har man inom denna grupp ansett att vi bör ta vara på alla utbildningsmöjligheter som finns.

Det är alltså denna grupp som har avgjort frågan till förmån för statsbidrag varje gång det blivit gemensam omröstning och jag har särskilt velat vända mig till den gruppen med min motion. För att få tillfälle att säga några ord här har jag också fogat en blank reservation till utskottsutlåtandet.

Jag har gått igenom protokollen från de föregående debatterna och skall be att få anföra några citat från talare som tillhör denna »marginalgrupp».

Herr Ståhl talade flera gånger om ut-

Avveckling av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet m. m.

bildningen vid Sköndal såsom en »nöd-
torftig» utbildning. Den uppfattningen
var han ensam om. Men han ansåg att
med den stora bristen på socionomer
var en nödtorftig utbildning bättre än
ingen utbildning alls. Därför borde ut-
bildningen vid Stora Sköndal få ett till-
räckligt stöd för att kunna fortsätta.

Herr Lindkvist yttrade: »Jag betrak-
tar utbildningen på Sköndalsinstitutet
som temporär. Antingen får sedan in-
stitutet förstatligas eller klara sig utan
anslag.» Herr Nordstrandh anförde:
»Varför inte låta Sköndalsinstitutet hjäl-
pa till att för en billig penning täcka
bristen på socionomer tills — observera
tills — socialinstitutet har upprustats
till högskolor. Då blir situationen en an-
nan.» Fru Johansson sade: »Riksdagens
beslut skall vara beroende av den brist-
situation som för närvarande föreligger
och som framdeles kan bli rådande.
Dessa synpunkter är vägledande för mitt
ställningstagande i denna fråga.» Slut-
ligen yttrade fru Ryding: »Vi finner
det alltså klart otillfredsställande att
riksdagen i längden skall bevilja anslag
till dylika privata institutioner.»

Samtliga talare framhöll alltså myc-
ket klart att det enbart var med hän-
syn till den rådande bristsituationen
som man var med på saken. Herr Nord-
strandh underströk särskilt att det gick
att få denna utbildning för en billig
penning från statens sida men ansåg
den gången att det var uteslutet att ut-
bildningen skulle fortsätta, sedan de
andra instituten hade blivit förstatliga-
de och upprustade till högskolor. Sedan
blev de det, och då begärde Stora Skön-
dalsinstitutet också anslag för att kun-
na göra motsvarande upprustning. Den-
na upprustning skulle helt betalas av
staten.

Detta innebar en helt ny situation,
och i det sammanhanget skall jag be att
få citera herr Nelander som sade: »Di-
rektionen anser det möjligt, om insti-
tutet tillåtes arbeta under samma eko-

nomiska förutsättningar som övriga in-
stitut, att få samma nivå på utbild-
ningen.»

Därmed är vi framme vid dagens
läge. För en billig penning kan man få
en nödtorftig utbildning, men vill man
ha en utbildning som kvalitetsmässigt
är likvärdig med den som ges vid de
statliga instituten kostar det ungefär
lika mycket både i pengar och lärar-
krafter, och då är det alltså inte längre
fråga om någon billig affär för staten.

Orsaken till att jag ansåg mig på nytt
böra ta upp saken var den diskussion
som fördes med anledning av den nya
socialhögskolan i Örebro. Många av de
talare som yrkade på anslag till Stora
Sköndal motsatte sig denna högskola i
Örebro. Vid detta tillfälle anfördes som
skäl, i synnerhet av herr Tobé, att
de statliga socialhögskolorna är för små.
Herr Nordstrandh började med att på-
peka att de inte är optimalt utnyttjade
och herr Tobé konkretiserade sitt
påstående ytterligare och sade, att 250
elever är en lagom enhet, Stockholm
hade då 210 och de övriga 150 elever.
Sedan har elevantalet ökat och är nu
240 respektive 180. Herr Tobé fram-
höll också att utbildningen bör integre-
ras med universitetsutbildningen och
därför inte förläggas till Örebro, där
man dock har en universitetsfilial, utan
till en utbyggnad i Stockholm som ju
har ett fullständigt universitet. Inte hel-
ler ansåg han att det i längden är bra
att socialhögskolorna saknar egna po-
fessurer.

Dessa skäl måste tala för att man inte
fortsätter att ha en del av socionomut-
bildningen i Stora Sköndal, utan att den
flyttas över till socialhögskolan i Stock-
holm, vars lärare redan i stor utsträck-
ning används för uppgiften och som
inte utnyttjar sin optimala utbildnings-
volym. Socialhögskolornas samarbets-
nämnd har yttrat sig över motionen och
kort och gott förklarat, att man utöver
den tidigare planlagda utökningen utan

Avveckling av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet m. m.

svårighet kan lägga ytterligare 40 platser på de statliga högskolorna och därmed ersätta bortfallet i Stora Sköndal.

Det är alltså icke fråga om att minska utbildningen. Fortfarande råder stor brist på socionomer. Men den utbildning som staten ändå i stor utsträckning skall betala och som skall skötas, åtminstone till den mer kvalificerade delen av de vid den statliga högskolan anställda lärarna bör ligga vid den statliga högskolan, när denna utan större svårigheter kan överta den.

Att jag nöjt mig med en blank reservation, beror på den stora brist på socionomer som alltså fortfarande råder och som gör att man bör gå försiktigt fram. Dessutom föreslår utskottet en skrivelse till Kungl. Maj:t med påpekande att bristen fortfarande är stor och att man alltså bör ta till vara alla utbildningsmöjligheter. Detta ansåg jag vara det väsentliga för dagen.

När jag har läst handlingarna noggrannare har jag blivit mera betänksam, särskilt inför en passus i Svenska diakonsällskapets yttrande över motionen. Man säger där att Diakonsällskapet tillsatt en kommitté för att utreda hur Diakonsällskapet skall kunna tillfredsställa de krav kyrkan och samhället ställer. Svenska diakonsällskapet ser Sköndalsinstitutet som en väsentlig del av sin verksamhet, heter det vidare.

Om Diakonsällskapet nu förbereder en omorganisation och gör det med utgångspunkt i den uppfattningen att Sköndalsinstitutet skall ha kvar permanent socionomutbildning, står detta i strid mot vad — för att tala med många talare i remissdebatten — den nuvarande riksdagsmajoriteten har gett klart uttryck åt. Det vore olyckligt om man skulle felplanera därför att man har missuppfattat riksdagens ställningstagande i detta fall.

Det hela är för övrigt litet dunkelt uttryckt. Jag hoppas att inte Diakonsällskapet menar att just socionomutbild-

ningen är en väsentlig del av dess verksamhet. Verksamheten på Stora Sköndal omfattar ju så mycket mer än socionomutbildningen. Därvidlag har Diakonsällskapet stora och väsentliga uppgifter som det sköter på ett föredömligt sätt, och jag kan inte tro annat än det i längden skulle vara till förmån för dessa uppgifter om Diakonsällskapet ägnade sig helt åt dem och lät socionomlinjen bli en episod som nu snart kan avvecklas. I varje fall bör sällskapet få ett besked, så att man vet hur man skall ställa sig med planeringen. Jag hoppas särskilt att här i den följande debatten få reda på inställningen hos dem som visserligen tillstyrkt anslag men som klart har deklarerat att de betraktar det som en temporär företeelse. Om de vidhåller denna uppfattning, bör man se till att Svenska diakonsällskapet får klarhet därom.

Jag har alltså, herr talman, för dagen inget yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Blidfors* och *Jönsson* i *Arlöv* (båda s).

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Utskottet har med anledning av denna motion framhållit att behovet av socionomer, vilket vuxit under en lång följd av år, fortfarande är stort och visar en tendens att öka. Även om vi fått nya socialhögskolor och kunnat öka intagningen till dem, ser vi ännu inte den tidpunkt när behovet kan vara täckt. Att i det läget vidta åtgärder som minskar utbildningskapaciteten genom att som motionärerna önskat kväva den utbildningsverksamhet som bedrivs på Stora Sköndal är sakligt sett, oberoende av vilken inställning man har till Stora Sköndal och till dess verksamhet på detta utbildningsområde, inte tillrådligt.

Jag skall inte i detalj bemöta fröken *Olsson*, men vilka auktoriteter hon än åberopar genom citat från talarstolen,

Avveckling av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet m. m.

så tycker jag nog att det är litet vådligt att hon även om hon inte instämde själv liksom ville göra gällande att den utbildning som bedrivs på Stora Sköndal är nödtorftig. Det torde vara svårt att leda ett sådant påstående i bevis. Om man säger som fröken Olsson att Stora Sköndal bedriver andra verksamheter på ett föredömligt sätt, har man ingen som helst anledning att utan närmare sakkunskap på området beskylla skolan för att bedriva en »nödtorftig socionomutbildning».

Eftersom vi inte vet när behovet av socionomer blir täckt i framtiden och balans uppnåtts på marknaden har utskottet inte velat strypa verksamheten vid Stora Sköndal genom att tillstyrka indragning av statsbidraget, och utskottet har inte heller velat göra upp någon plan för avveckling av statsbidraget där eller uttala sig om när en eventuell avveckling skulle ske.

Herr talman! Fröken Olsson ställde inte något yrkande, och jag vill bara yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Agnäs (h)

Herr talman! Vi erinrar oss väl alla hur det gick till när Stora Sköndal fick det anslag det här gäller. Som fröken Olsson sade skedde det efter gemensam omröstning, och bakom den motion som då behandlades stod representanter för ansvarskännande kristna grupper från alla politiska partier. Enligt min mening är det inte många voteringsresultat i riksdagen som varit så glädjande som det och som överensstämt så bra med svenska folkets uppfattning.

Varken efter att ha läst motionerna I:135 och II:174 — och det har jag gjort med stor förvåning — eller ens efter fröken Olssons långa anförande här i kammaren begriper jag vad hon egentligen vill. Fröken Olsson har i sin motion skrivit: »Vi finner därför att man nu utan olägenhet kan avveckla det provisorium alla är överens om att

socionomutbildningen vid Stora Sköndal utgör.» Där ber jag att få anmäla en avvikande mening. Vi är inte alls överens om att undervisningen är ett provisorium, och som herr Turesson redan påpekat är det alls inte fråga om någon »nödtorftig socionomutbildning».

Jag anser att vi skall hälsa utbildningen på Stora Sköndal med glädje. Det finns inte plats för alla som vill ha socionomutbildning, vare sig för dem som söker sig till Stora Sköndal eller till de andra socialhögskolorna.

Jag är mycket tillfredsställd med utskottets skrivning, och jag är besviken över det som anförs av samarbetsnämnden för socialhögskolorna. Jag vill begagna tillfället till att peka på något som kanske icke alla av kammarens ledamöter har läst, nämligen vad direktionen för Svenska diakonsällskapet skrivit i bilagan till förevarande utlåtande. Man påpekar att socialhögskolornas kapacitet har ökat, dock inte i sådan utsträckning som vore önskvärt. Socialstyrelsen har också i sin långtidsprognos räknat med tillskottet från den av Sköndalsinstitutet årligen utexaminerade gruppen.

Jag vill dessutom framhålla att det finns möjligheter för svårt handikappade människor att bo och vistas på Sköndalsinstitutet. Fröken Olsson ondgjorde sig över att studentrummen blivit upptagna, men de som med svårighet kan utnyttja dessa rum skulle i stället kunna bo i internat på Stora Sköndal. Jag förutsätter att detta är en riktig upplysning. Under sådana förhållanden bör vi också ömma för Stora Sköndals fortsatta existens.

Med hänsyn till det föreliggande läget måste jag säga — möjligen med en bön om förlåtelse — att fröken Olssons motion var synnerligen onödig.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Fröken Olsson har med mycket stor emfas försökt övertyga kammaren om att statsbidraget till

Avveckling av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet m. m.

Svenska diakonsällskapets sociala utbildningslinje bör avvecklas och att det i stället bör ske en utökning av antalet elever vid socialhögskolan i Stockholm. Detta är också huvudtanken i hennes motion.

Fröken Olsson har försökt binda dem, som talat vid tidigare tillfällen i denna kammare när denna fråga behandlats, vid sina ståndpunkter genom att hänvisa till vad de skulle ha yttrat, t. ex. att det skulle förekomma en nödortftig utbildning av temporär karaktär vid Sköndalsinstitutet och att det varit med hänsyn till bristsituationen som Svenska diakonsällskapets sociala utbildningslinje tillkommit och erhållit statsbidrag.

Jag har aldrig för egen del påstått att det är fråga om en nödortftig utbildning. Jag tror den snarare blir mer och mer kvalificerad. Och inte heller har jag förfäktat att den skulle vara temporär. Det har redan framhållits här av herr Nilsson i Agnäs att samarbetsnämndens yttrande är mycket egenartat. Man påpekar där att man kan öka det sammanlagda årliga intaget med 40 å 45 studerande vid socialhögskolorna. Det är ju ett riktigt och viktigt påpekande, men sedan uttalar man sig på ett sätt som jag betraktar som olämpligt, för att inte säga opassande, om Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet, som successivt bör kunna avvecklas. Samarbetsnämnden har ingen anledning att yttra sig om den saken. Riksdagen beslutade ju i våras, på förslag av Kungl. Maj:t, om en höjning av Sköndalsanslaget för att täcka de höjda kostnader för lärarlönerna som föranleddes av de senaste löneavtalen. En riksdagsmajoritet har alltså tagit positiv ställning till Sköndalsinstitutet så sent som i våras.

Vi får också genom samarbetsnämndens yttrande veta att i 16 städer av olika storleksordning fanns sammanlagt 287 sociala tjänster från assistentbefattningar och uppåt och att av dessa 287 sociala tjänster endast 117 är besatta av

personer med adekvat utbildning. Då tycker jag att Diakonsällskapet har rätt i sin bedömning. Att i ett sådant läge föreslå en successiv avveckling av en institution som årligen utexaminerar ett 40-tal socialarbetare, det motsvarar inte situationens krav.

Det kan möjligen inte vara så att fröken Olsson anser att det är något fel med den här institutionen därför att den är en kristen och ekumenisk institution? Att hon inte tål institutionen därför att där finns en kristen miljö och ett kristet internat? Jag hoppas verkligen att det inte är sådana motiveringar som ligger bakom fröken Olssons krav på den successiva avvecklingen av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningslinje.

Det är all anledning för oss att fortsättningsvis stödja denna utbildning. Som väl är har heller inte utskottet följt fröken Olsson på den här punkten.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* och *Gustafsson* i Borås (båda fp).

Fröken OLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte att det skall råda något som helst missförstånd beträffande min inställning till den utbildning som ges vid Stora Sköndal. Yttrandet om den nödortftiga utbildningen fälldes av herr Ståhl ensam — det underströk jag — i den första debatten i ärendet, vilket gällde den gamla utbildningen som inte heller vid socialinstitutet var tillfredsställande. Man fattade då beslut om en upprustning av dessa institut för att göra dem till verkliga högskolor. Sedermera beviljades också Stora Sköndal statsbidrag för att kunna förbättra sin utbildning, så att den kom i nivå med utbildningen vid de omorganiserade högskolorna.

Min ståndpunkt beror alltså varken på att jag underkänner den utbildning som ges vid Stora Sköndal eller att jag

Avveckling av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet m. m.

skulle betrakta den kristna inställningen vid Stora Sköndal som en negativ sak. Det gäller här i stället en principfråga. Jag har så många gånger förut i olika sammanhang från denna talarstol deklarerat att enligt min mening det allmänna bör ha hand om utbildningen i vårt land. Det bör inte finnas privatskolor, utom i vissa specificerade fall som jag inte nu skall räkna upp — vi får anledning återkomma därtill vid andra tillfällen.

I stort sett är jag alltså principiell motståndare till privatskolor, oavsett om de är kristna eller icke och jag kan inte se att det behöver uppfattas som någon attack mot Svenska diakonsällskapet, om jag här hävdar samma principiella inställning som jag haft när det gällt andra utbildningsanstalter.

Herr TURESSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom fröken Olsson i sin replik kom in på den principiella frågan om privatskolor eller inte vid sidan av det statliga skolväsendet vill jag gärna säga att jag har en uppfattning som är rakt motsatt fröken Olssons. Jag anser att vi skall ha privatskolor vid sidan av det statliga skolväsendet i den mån de fyller ett behov för att tillgodose de krav på valfrihet som människor i olika situationer kan ha.

Fru JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som fröken Olsson säger, att varje gång som denna fråga är uppe här i riksdagen blir det livliga debatter, där man talar för och emot anslag till Svenska diakonsällskapets Sköndalsinstitut. Fröken Olsson citerade också en hel del av det som sagts i debatterna, och det går inte att förneka att citaten var korrekta — jag kommer väl ihåg vad jag själv sade i den närmast aktuella diskussionen. Men jag tror också att om fröken Olsson läste upp hela anförandena, så

skulle det framgå att vi inte bara ansåg att det var stor brist på platser inom socionomutbildningen, utan att vi även framhöll vilken gedigen utbildning de blivande socionomerna får på Stora Sköndal. Säkerligen framfördes också en hel del andra synpunkter som visade att Stora Sköndal har ett gott rykte när det gäller utbildningen på både det ena och det andra området.

Jag har under några år — det är fördenskull jag begärde ordet — tillhört direktionen för Svenska diakonsällskapet och har haft tillfälle att följa verksamheten vid Stora Sköndal. Detta gör att jag med övertygelse kan rekommendera den utbildning som där äger rum. Jag hoppas att det anslag vi under en följd av år har beviljat till Stora Sköndal även i fortsättningen kommer att beviljas av riksdagen till dess vi får ta upp frågan på nytt. Det får vi göra när den dag kommer — som fröken Olsson tydligen tror är ganska nära förestående — då det inte längre råder någon brist på platser vid våra socialhögskolor.

Fröken Olsson nämnde något om en utredning som har tillsatts av direktionen. Det är riktigt att så skett, jag har själv varit med att besluta därom. Denna utredning skall verkställa en allmän översyn av framtida utbildningsformer vid Stora Sköndal. Att uppgöra prognoser och planera för framtiden är enligt min uppfattning inte bara försvarbart, utan också vällovligt och nödvändigt, om verksamheten inte skall stå inför några hastigt påkommande problem. Man måste se så långt framåt som möjligt och planera på bästa sätt. Det sker inom alla verksamhetsområden.

Den utredning som sålunda tillsatts är förutsättningslös och kan rimligen inte komma fram till ett förslag som skulle innebära en nedläggning av socionomutbildningen, då såsom alla vet vi sedan flera år tillbaka befinner oss i ett prekärt läge som innebär att det även

Avveckling av statsbidraget till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet m. m.

under de närmaste åren kommer att råda en skriande brist på utbildade socionomer.

Jag ber att få läsa upp vad direktionen för Svenska diakonsällskapet bl. a. säger i sitt yttrande över motionen: »Som exempel på den akuta situationen på den sociala sektorn kan nämnas, att en undersökning i mars 1967 visat, att i 16 städer av olika storleksordning (med 4 till 50 anställda inom socialvården) fanns sammanlagt 287 sociala tjänster från assistentbefattningar och uppåt. Av dessa 287 befattningar var endast 117 besatta av personer med adekvat utbildning. Socialhögskolornas ökade kapacitet har alltså ännu ej förmått att åstadkomma en tillfredsställande arbetskraftssituation på de sociala vårdområdena. Att i detta läge föreslå en successiv avveckling av en institution, som årligen utexaminerar ett 40-tal socialarbetare, motsvarar inte situationens krav.»

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! I den citatsamling som fröken Olsson föredrog fanns också ett uttalande av mig, innebärande att jag skulle ha rekommenderat en nedläggning av Stora Sköndal då socialinstitutet blev högskolor.

Givetvis, fröken Olsson, skedde det under den förutsättningen att socialhögskolorna skulle få en kapacitet som motsvarar utbildningsbehovet. Vi är långtifrån ännu i den situationen och kommer troligen inte att vara där inom överskådlig tid — allt tyder på detta.

Mitt uttalande får alltså inte — det är jag angelägen att understryka — tas till intäkt för att i dag på något sätt börja stoppa Sköndalsinstitutet, som för närvarande bättre än någonsin rekryterar inträdessökande. Vi behöver dessa inträdessökande.

I detta anförande instämde herr Werner (h).

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå in i den här debatten, och jag trodde inte heller att den skulle bli så omfattande. Eftersom fröken Olsson inte ställde något yrkande i statsutskottet, kunde jag inte tro att hon skulle ta till orda med sådan frenesi här i kammaren. Nu har det emellertid blivit så.

Låt mig notera med tacksamhet att fröken Olsson gör två erkännanden, för det första att hon inte på något sätt underkänner den utbildning som föresiggår vid Stora Sköndal, och för det andra att hon inte har någon avog inställning mot Stora Sköndal på grund av dess kristna signatur. Jag tycker att det är tacknämligt att vi fått ett sådant uttalande.

Vad beträffar utbildningen är jag övertygad om att den har samma standard som socialhögskolornas. Vid Stora Sköndal har man samma läroplaner och lika stort timantal samt därutöver två veckotimmar för livsåskådningsfrågor, vilket jag inte kan tänka mig skulle kunna skada eleverna.

Den andra uppgiften, att fröken Olssons inställning inte grundar sig på att institutet har en kristen etikett, tycker jag också är värd att få antecknad.

Jag tror att Stora Sköndal fyller ett mycket stort behov både i en situation som den nuvarande — vilken säkerligen kan bestå åtskilliga år — och för framtiden. Utskottets uttalande om att »arbetsmarknadens behov av arbetskraft med social utbildning kommer att visa sig vara större än tillgången» synes mig vara fullt riktigt.

Låt mig få göra ett citat ur Dagens Nyheter den 8 mars 1967: »Ingen enda assistenttjänst i Stockholms nykterhetsvård är i dag besatt med en socionom.» I Stockholm har man tillgripit en

Inrättande av ett statligt korrespondensinstitut

snabbutbildning av mindre värde för att tillgodose behovet av arbetskraft.

Smålands Folkblad skrev den 20 oktober 1967: »Mer än hälften av landets socialassistenter saknar direkt för sitt arbete avpassad utbildning.»

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Wiklund* i Stockholm (fp), *Gomér* (cp) och *Nilsson* i Lönsboda (fp).

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 26

Inrättande av ett statligt korrespondensinstitut

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 140, i anledning av motioner om inrättande av ett statligt korrespondensinstitut.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr *NILSSON* i Östersund (s):

Herr talman! Vi motionärer har hemställt om en utredning angående inrättande av ett statligt korrespondensinstitut. Jag håller fast vid uppfattningen att många omständigheter talar för en sådan utredning.

Den utbyggnad av vuxenutbildningen som förestår och i vilken korrespondensundervisning kommer att få sin givna plats är ett av skälen för att denna undervisningsmetod bör anpassas till det samlade utbildningsprogrammet och ställas under samhällets ledning. Ett annat skäl är att granskningen av och prissättningen på studiematerialet skulle kunna ske från mera objektiva utgångspunkter och en ökad valfrihet och konkurrens skapas mellan olika korrespondensinstitut.

Eftersom utskottet avstått från en sakprövning av denna fråga skall jag inte närmare utveckla motionärernas

synpunkter. Utskottet hänvisar i sin skrivning till yttrande över motionerna som skolöverstyrelsen har avgivit. I detta yttrande säges det att frågan om att »inrätta ett statligt korrespondensinstitut berör dels den pågående läromedelsutredningen, dels den kommitté, som tillkallats — — — med uppdrag att utreda frågan om användningen av radio och television i utbildningsväsendet samt att planera och leda försöksverksamhet inom detta område».

Jag tolkar utskottets skrivning, herr talman, på det sättet att de utredningar som man refererat till kommer att pröva även den fråga som vi nu behandlar. Jag har följaktligen inte något yrkande.

Herr *WIKLUND* i Härnösand (s):

Herr talman! Som medmotionär skall jag be att helt få instämna i vad herr Nilsson i Östersund har sagt på denna punkt. Jag skulle dock i detta sammanhang vilja betona hur vi motionärer har sett på frågan.

Vi tycker att den roll som riksdagen har velat ge vuxenundervisningen genom sina tidigare fattade beslut nu bör kompletteras med att ett statligt korrespondensinstitut skall ge — även enligt mitt sätt att se — en obefintlig konkurrens på detta avsnitt. Jag ser det så att korrespondensinstitutet bör vara ett komplement till den radio- och televisionundervisning som man nu håller på att söka sig fram till, för att ge den en större bredd.

Den enda utredning som utskottet återoppar vid sitt avstyrkande av motionerna och som man kan hoppas skall kunna ta upp den här frågan till granskning är väl läromedelsutredningen. Jag tror emellertid, herr talman, knappast att det kommer att ske.

Mot bakgrund av det verkligt innehållslösa utlåtande som statsutskottet har avgivit på den här punkten kan jag inte annat än med ett beklagande kon-

Skoldemokrati

statera att utskottet tydligen inte anser att frågan om ett statligt korrespondensinstitut har någon betydelse. Eljest skulle utskottet ha kunnat nyansera sitt utlåtande i någon mån.

Jag har, herr talman, inget yrkande, men jag har ändå velat anföra detta som ett komplement till herr Nilssons i Östersund anförande, vari jag helt instämmer.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 27

Skoldemokrati

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 141, i anledning av motioner om skoldemokrati.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Eftersom jag har en blank reservation knuten till detta utskottsutlåtande vill jag säga några ord om den fråga som det här gäller, nämligen skoldemokratin. Jag skulle kunna hänvisa till vad jag tidigare i dagens allmänna remissdebatt har anfört om skoldisciplin och skoldemokrati men vill tillägga ett par saker.

Rent allmänt skulle jag vilja framhålla att ett vidgat elevinflytande i skolan skall ses inte bara som något naturligt för en demokrati utan också som ett led i strävandena att genom ett ökat elevansvar åstadkomma ett bättre arbetsklimat i skolan och ännu mer harmoniska relationer mellan alla de kategorier som är inbegripna i skolans verksamhet. I skolmiljön innebär detta att eleverna spelar en aktiv och självreglerande roll med självverkande grupper och att eleverna deltar i utarbetandet av studiemål och studiemetoder inom den ram som är given för undervisningen.

I den motion som här behandlas har man tagit upp elevernas ställning i tre viktiga organ inom skolan, och man har föreslagit åtgärder som kan innebära en förstärkning av elevernas inflytande. Det gäller samarbetsnämnder, ämneskonferenser och klasskonferenser. Motionärerna önskar att riksdagen skall framlägga ett förslag beträffande skoldemokratin som vidgar befogenheterna för samarbetsnämnderna i gymnasier, fackskolor och yrkesskolor, stipulerar ett högre minimiantal sammanträden än för närvarande per termin för samarbetsnämnderna samt ger eleverna permanent representation i ämnes- och klasskonferenser i de gymnasiala skolorna och att Kungl. Maj:t tar initiativ till organiserad försöksverksamhet på grundskolans högsta stadium med samarbetsnämnder och elevrepresentation i klass- och ämneskonferenser.

Utskottet uttalar att det med sympati ser på en utveckling i riktning mot ökad medverkan från elevernas sida i olika organ inom skolan. Detta positiva yttrande i linje med motionens syfte kan utskottet göra speciellt med hänsyn till det yttrande som skolöverstyrelsen har lämnat statsutskottets andra avdelning till bedömande. Där framhålls en mycket viktig och allvarlig sak, nämligen att skolöverstyrelsen är medveten om att skolstadgans bestämmelser i detta avseende inte inom alla kommuner efterföljs på det sätt som är önskvärt.

Sedan vill skolöverstyrelsen understryka att den uppmärksam och fortlöpande kommer att följa det sätt på vilket enskilda kommuner förfar i detta avseende. Skolöverstyrelsen ställer sig heller inte främmande till tanken på ett mera detaljerat reglerande av samarbetsnämndernas verksamhet, om utvecklingen under det kommande läsåret inte skulle gå i önskad riktning.

Med anledning av dessa uttalanden har jag också kunnat förena mig med

Utbildningen av yrkeslärare i klädsömnad

utskottets hemställan och har alltså inget yrkande.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Vi har inom statsutskottet vid behandlingen av denna motion varit ganska eniga om att en vidgad medverkan av eleverna i skolans högre regioner beträffande skolans angelägenheter kan vara nyttig. En sådan medverkan kan naturligtvis främja en positiv inställning från eleverna till skolan och skolarbetet, och det kan väl också medverka till att besvärliga disciplinproblem i vissa fall kan lösas.

Men vi vet alla att det gäller en ny verksamhet. Den har endast varit i kraft under ett år. På skolöverstyrelsens inråden i dess yttrande till utskottet har vi förordat ett avvaktande av ytterligare erfarenheter innan man begär vidgade befogenheter. Det talas i motionen exempelvis om permanent representation i ämnes- och klasskonferenser, och jag tror säkert att en sådan kan vara bra ur informativ synpunkt och möjligen även ur rådgivande. På nuvarande stadium har man emellertid anledning att ställa sig något tveksam till frågan, huruvida elevernas representanter skall ha någon beslutanderätt. Det förefaller väl litet egendomligt att de skall kunna besluta i frågor om läroböcker och uppläggning av undervisningen i ett ämne som de ännu inte har läst.

Det har från skilda håll funnits en tendens att skylla det hittills ojämna utfallet beträffande samarbetsnämnderna i olika orter på lärare och skolledning, och det finns naturligtvis varierande grad av intresse från deras sida för denna verksamhet. Men jag vet av egen erfarenhet att även elevorganisationerna på olika skolorter visar varierande intresse för att utse representanter i samarbetsnämnderna.

Jag tror därför att det är riktigt att vi som skolöverstyrelsen förordat följer utvecklingen med uppmärksamhet, att

skolöverstyrelsen vidtar de åtgärder som kan behövas för att stimulera till ytterligare verksamhet och att vi därefter får se vilka erfarenheter som vunnits.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 28

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 142, i anledning av motioner om översyn av folkhögskolestadgan.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 29

Utbildningen av yrkeslärare i klädsömnad

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 143, i anledning av motioner angående utbildningen av yrkeslärare i klädsömnad.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Med hänsyn till ett kommande betänkande av yrkesutbildningsberedningen finner utskottet inte lämpligt att nu särbehandla frågan om utbildning av yrkeslärare i klädsömnad.

Jag kan förstå utskottets inställning, men jag kan inte förstå att denna yrkeskår särbehandlades när bestämmelserna för yrkeslärarutbildningen utformades och skildes från alla andra yrkeslärare.

Med tanke på detta ärende men kanske ännu mer med tanke på alla de ungdomar, företag och kommuner, som för den framtida planeringen väntar på ett snabbt och klart besked om hur yrkesutbildningen skall utformas, ber jag att få fråga utskottets representant när vi kan vänta ett förslag om yrkesutbildningen på riksdagens bord. Det är, herr talman, hög tid.

Beredande av plats för SECO i skolöverstyrelsens styrelse m. m.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag är ledsn, men jag kan självfallet inte besvara herr Nordgrens fråga. Jag skulle vilja uppmana herr Nordgren att i stället fråga sin medmotionär, herr Stefanson i första kammaren tillika ledamot av utredningen, när man kan vänta sig att utredningsresultatet kan framläggas.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 30

Beredande av plats för SECO i skolöverstyrelsens styrelse m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 144, i anledning av motion om beredande av plats för SECO i skolöverstyrelsens styrelse m. m.

I motionen II:117 av fru Ryding m. fl. hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att Sveriges elevs centralorganisation (SECO) och Blivande lärares riksförbund (BLR) borde beredas plats i skolöverstyrelsens styrelse samt Sveriges förenade studentkårer (SFS) i universitetskanslersämbetets styrelse.

Utskottet hemställde, att riksdagen icke måtte bifalla motionen II:117.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! I skolöverstyrelsens remissvar över vår motion II:117, i vilken bl. a. yrkas att SECO skall beredas plats i skolöverstyrelsens styrelse, talas det om svårigheten att konstruera en styrelse som å ena sidan har ett så begränsat antal ledamöter att den kan bli effektiv i sitt arbete och å andra sidan får en så allsidig representation som möjligt.

Jag har full förståelse för detta problem, och i stort sett kan man väl säga att SÖ:s styrelse lyckats något så när

med den allsidiga sammansättningen, om man inte — som jag gör — ser eleverna i SECO som den verkligt viktiga komponenten i denna allsidighet.

Skolöverstyrelsen säger också, att det i dag i och för sig inte är oväntat att man på SECO-håll reser frågan om denna representation. Jag tycker att det har varit glädjande att i många sammanhang få läsa och höra att skolöverstyrelsen varit en aktiv förespråkare för en vidgad skoldemokrati. Men jag tycker också att man alltför ofta — t. ex. i föreliggande fall — reser litet för mycket formella hinder när det gäller att fullt bygga ut denna skoldemokrati. Jag skall inte här gå in på alla de besvärligheter man radar upp för att kunna avstyrka vår motion. Låt mig bara stanna vid två punkter.

Det tyngst vägande skälet mot ett bifall till motionen skulle enligt skolöverstyrelsens remissvar vara att medlemmarna i SECO som regel inte har uppnått myndig ålder. Inom parentes sagt innebär ju detta ett accepterande av den nuvarande myndighetsåldern, vilket vi som bekant inte är ense om — vi har ju bl. a. motionerat i detta ärende här i kammaren.

Skolöverstyrelsen säger vidare, att med uppdraget att vara representant i SÖ:s styrelse följer ämbetsmannansvar, d. v. s. man är underkastad bestämmelserna om ämbetsbrott i kap. 20 i brottsbalken. Det kan ju låta litet kusligt. Ingen vill väl ha med brottsbalken att göra i sådana sammanhang. Jag har därför låtit undersöka hur ofta åtal enligt detta kapitel i brottsbalken förekommit under de senaste tio, tjugo åren. Resultatet av denna undersökning visar, att SÖ:s tyngst vägande skäl är rätt så uppkonstruerat. Jag fick nämligen reda på att något sådant åtal inte förekommit i mannaminne.

Den andra punkt jag vill ta upp är bekymren för omogenhet och för att vederbörande SECO-representant endast skulle ha möjlighet att sitta i sty-

Beredande av plats för SECO i skolöverstyrelsens styrelse m. m.

relsen ett eller två år, varefter det alltså skulle komma en ny SECO-representant. Ja, nu är SECO-eleverna plötsligt omogna igen, men i andra sammanhang — och i många gånger mycket viktiga sammanhang, vilket vi alla känner till — talar man inte om omogenhet; det passar inte annat än vid lämpliga tillfällen som i detta fall.

Bekymren för allför stor fluktuation fäster jag inte så stort avseende vid — i alla fall inte i negativ betydelse. Det är nyttigt för en styrelse att också få nya och ofördärvade ledamöter, som dessutom är helt à jour med verkligheten i skolan i dag och som redan före inträdet i styrelsen är väl förtrogna med de flesta problem som står på dagordningen. Och fluktuationen är ju en sak som också finns inom andra underorganisationer där SECO har representation. För övrigt vill jag inom parentes säga, att en sådan cirkulation eller fluktuation många gånger är att rekommendera för även icke SECO-medlemmar i sådana sammanhang där styrelseledamöter bara sitter och sitter år ut och år in.

En SECO-representant i skolöverstyrelsens styrelse anser jag vara ett steg mot en ytterligare demokratisering i skolan. Jag tycker inte att man skall vara så rädd för att ta detta steg fullt ut — ett steg som i och för sig inte är så oerhört stort som man vill göra gällande.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till vår motion II:117 i vad den avser att SECO bereds plats i skolöverstyrelsens styrelse.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Elevorganisationerna har sedan lång tid tillbaka möjlighet att i vart fall göra sin stämma hörd i skolöverstyrelsen genom att de utnyttjas som remissinstanser. Jag förutsätter att de också därigenom har ett visst inflytande på skolöverstyrelsens ställningstaganden i frågor som är av vitalt in-

teresse för eleverna. Men frågan är väl, om man förstärker elevernas möjligheter att påverka skolöverstyrelsen genom att skaffa elevorganisationerna en permanent representant i skolöverstyrelsens styrelse.

Jag föreställer mig att det inte bara för den där enstaka pojken eller flickan som placeras i den ansvarsfulla ställningen kan bli en rätt besvärlig situation; en egendomlig mellanställning mellan verket och verkstyrelsen å ena sidan och uppdragsgivarorganisationen å den andra, utan också att hela elevorganisationen kan komma att sättas på besvärliga prov och avgöranden i valet mellan lojalitet åt ena eller andra hållet.

Men det för mig avgörande då jag i utskottet biträtt det enhälliga beslutet att avstyrka bifall till motionen har varit det förhållandet, att man skulle få en förfärlig ryckighet i denna representation. Det kan väl hända att det ibland kan vara bra och nyttigt, som fru Ryding uttryckte det, att få nya och ofördärvade ledamöter, men det får väl vara någon måtta på jakten efter nya ledamöter. De bör ju inte växla varje år. Vi vet att det tar en viss tid innan man kommer in i arbetet i en organisation. Jag föreställer mig att man nog bör sitta ett år i en sådan styrelse, innan man blivit tillräckligt varm i kläderna, och då är det tid att sluta. Man kan nämligen inte tänka sig utom i rena undantagsfall att någon elev kan sitta mer än ett år.

Vad beträffar det skäl som skolöverstyrelsen anfört bland flera andra att det skulle vara besvärligt med hänsyn till det ämbetsansvar som styrelsens ledamöter har visavi tillämpning av 20 kap. brottsbalken, kan jag gärna medge att det kanske inte var det starkaste skälet, men det har inte skolöverstyrelsen sagt heller, utan den har sagt att detta är ett bland flera starka skäl.

Jag skall inte förlänga debatten ytterligare utan inskränker mig till att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Först vill jag bara korrigera herr Turesson vad beträffar skolöverstyrelsens remissyttrande. Det står faktiskt där — jag har det framför mig — »De tyngst vägande skälen» är detta ämbetsansvar. Därför tycker jag att jag borde ta upp det speciellt och gendriva det på sätt jag gjorde förut. Jag vägar faktiskt ge SECO-eleverna det ansvar som följer därmed, och jag tror inte att man behöver vara så förfärligt bekymrad för den mellanställning som de skulle få enligt herr Turessons uppfattning.

Det skall vara måtta på ryckigheten när det gäller nya ledamöter, sade herr Turesson. Ja visst skall det det. Men jag sade i mitt anförande att det är bra, om man också kan få nya ofördärvade krafter. Jag avser alltså inte att alla skolöverstyrelsens styrelseledamöter skall gå samtidigt med SECO-representanten.

Jag är ledsn att jag inte låtit mig övertygas av herr Turessons anförande. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag tror att det kan vara tillräckligt besvärande för en styrelse att en ledamot byts ut varje år.

Jag begärde närmast ordet därför att fru Ryding invände mot att jag sade att skälet med ämbetsansvaret enligt 20 kap. brottsbalken var *ett* av flera, enligt skolöverstyrelsens mening tungt vägande skäl. Mot detta sade fru Ryding att det var det tyngst vägande skälet enligt skolöverstyrelsens mening. Men i SÖ:s yttrande som jag har framför mig står följande: »De tyngst vägande skälen mot förslaget hänför sig till det förhållandet att medlemmarna i SECO som regel inte uppnått myndig ålder», och sedan anförs åtminstone två skäl till som hänförs till de tyngst vägande.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner
8 — Andra kammarens protokoll 1967. Nr 42

dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det i motionen II:117 framställda yrkandet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att Sveriges elevers centralorganisation (SECO) borde beredas plats i skolöverstyrelsens styrelse; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 31

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 145, i anledning av motioner angående kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna.

I de likalydande motionerna I:59 av herr *Bengtson m. fl.* och II:79 av herr *Hedlund m. fl.* hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt parlamentarisk utredning av frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna, såväl från skattepolitisk synpunkt som med hänsyn till frågans betydelse för den kommunala demokratin, i enlighet med vad i motionerna anförts.

Vidare hade i de likalydande motionerna I:589 av herr *Werner* och II:717 av herr *Karlsson* i Huddinge *m. fl.* yrkats, såvitt nu var i fråga, att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställde att regeringen föranstaltade om utredning rörande statens övertagande i allt väsentligt av kostnaderna för skolväsendet.

Utskottet hemställde, att riksdagen icke måtte bifalla motionerna I:59 och II:79 samt I:589 och II:717, sistnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Thorsten Larsson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Mattsson* (cp), *Nelander* (fp) och *Källstad* (fp), som ansett att utskottet bort hem-

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

ställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 59 och II: 79 och i anledning av motionerna I: 589 och II: 717, sistnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om skyndsamt parlamentarisk utredning av frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna;

2) av herr Wallmark (h), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! I detta utlåtande behandlas en partimotion från centerhåll, i vilken begärs en parlamentarisk utredning av frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna, såväl från skattepolitisk synpunkt som med hänsyn till frågans betydelse för den kommunala demokratin.

Det är klart att man kan fråga sig varför centern återkommer med den här motionen även i år då den avslogs i fjol. För det första är det emellertid, enligt vår åsikt, en fråga av utomordentlig vikt, och för det andra har frågans aktualitet inte minskat utan snarare tvärtom ökat på grund av de höjningar av de kommunala utdebiteringarna som ägt rum även i år och de som signalerats från budgetberedningarna i höst.

1965 framlades ju på grundval av skatteutjämningskommitténs betänkande ett förslag om bättre skatteutjämnning än tidigare. Jag vill gärna understryka vikten av detta, men som vi alla vet tog inte skatteutjämningskommittén någon som helst ställning till den stora frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Kommittén var för övrigt förhindrad av sina direktiv att göra detta. Den framhöll ändock angelägenheten av att det problemet togs upp inom en snar framtid. Även kommunförbunden, som ju har stött våra motionsyrkanden, har understrukit samma synpunkt.

Låt mig bara med några ord, herr talman, motivera vår syn på dessa frågor.

Den kommunala verksamheten har i vårt land expanderat mycket kraftigt under senare år. 1950 utgjorde kommunernas utgifter 9 procent av bruttonationalprodukten, och enligt gjorda beräkningar blir motsvarande siffra för innevarande år ungefär 18 procent. Det rör sig alltså om en fördubblad andel på mindre tid än två decennier. Det innebär också att kommunerna för närvarande har större direkta konsumtions- och investeringsutgifter än staten. Man kan nu räkna med att omkring 60 procent av samhällsutgifterna faller på kommunerna. Det finns också anledning anta att den utvecklingen kommer att fortsätta.

Denna expansion av den kommunala verksamheten beror väsentligen på beslut som har fattats av statsmakterna. Kommunerna har kommit att i högre och högre grad bli verkställighetsorgan åt riksmyndigheterna. Det finns självklart någonting positivt i detta, att man kan decentralisera samhällsverksamheten, att den personkännedom och nära kontakt som kommunerna har kan utnyttjas när det gäller att föra ut besluten och genomföra dem. Dessutom är det naturligtvis av betydelse att man inte behöver skapa en ny organisation från statens sida för administration och genomförande av reformer när man redan har de kommunala organen. Men problemet är ju att statsmakterna också måste besinna att dessa åtgärder och reformer kostar pengar och att det blir allt svårare för kommunerna att skaffa de inkomster som är nödvändiga för att klara de obligatoriska uppgifter statsmakterna lagt på dem och därutöver få något utrymme också för egna initiativ.

Det var inte så länge sedan man ansåg att en kommunal total utdebitering på 20 kronor per skattekrona rimligen inte kunde överskridas. Vi har en rad kommuner som redan har kommit över

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

den gränsen eller kommer över den med höstens utdebiteringsbeslut. På många håll har man nått avsevärt över denna gräns. Man frågar sig naturligtvis: Hur långt skall denna utveckling i fråga om utdebiteringsstegringar kunna fortsätta? När skall man passera 25-kronorsstrecket som medeltal och vilka konsekvenser får detta?

Jag kanske också bör peka på att det finns kommuner — om man studerar vad den nioåriga skolan kostar — där skolan tar i anspråk ungefär hälften av kommunens utgifter. Det hänger naturligtvis i hög grad ihop med skatteunderlaget, vilket varierar starkt.

Sedan tillkommer, herr talman, den synpunkt som vi ofta framhållit, att kommunalskatten är proportionell, vilket gör att en skärpning blir mest kännbar för de lägre inkomsttagarna. Det är en synpunkt som vi väl inte skall bortse från efter allt tal om att låginkomstgrupperna skall betalas bättre. Den inkomstutjämnande effekt som avsågs med den progressiva statliga beskattningen har i hög grad satts ur kraft genom att man har fått en starkt stegrad kommunalskatt. Denna utveckling, som ju har lett till en helt annan relation mellan inkomsttagarna än som förutsades, har skett utan någon som helst skattepolitisk prövning av de inbördes relationerna mellan statlig och kommunal beskattning. Det är därför vi anser det angeläget att nu företa en översyn av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Uppenbart är också att om statsmakterna pålägger kommunerna alltmer vidgade uppgifter, så blir utrymmet för kommunernas beslut om egna aktiviteter och reformer successivt begränsat. Under senare år har vi ju diskuterat författningsfrågorna mycket ingående, och även om man då har accepterat centerens förslag att ta upp den regionala, kommunala demokratin till debatt, så är väl detta ändå en principiell synpunkt som inte bör nonchaleras.

Man frågar sig hur långt den utveckling som nu pågår kan fortsätta, innan den kommunala självstyrelsen är så urholkad, att den på många håll i landet har blivit en fiktion i stället för en realitet.

Den skatteutjämning vi genomförde för ett par år sedan var en värdefull förbättring men innebar inte någon lösning på det problem vi nu diskuterar. Dessutom gör den rörliga utdebiteringsgräns som beslutet innebär att vi får en utjämning på allt högre nivå. Vidare är det så, att om en kommun inte ökar sin utdebitering lika mycket som medelutdebiteringen i landet stiger, så leder den nuvarande konstruktionen till att den kommunens bidrag minskar — och det är ju märkliga konsekvenser! Om t. ex. Stockholm, Göteborg och Malmö i ett speciellt läge höjer den kommunala utdebiteringen med 2 kronor därför att man anser det nödvändigt och därför att man inte har samma lånemöjligheter som förut, så betyder det att den genomsnittliga kommunala utdebiteringen i landet stiger med 50 öre. Om en fattig kommun i Tornedalen då inte höjer sin utdebitering lika mycket får den mindre bidrag. Den nuvarande konstruktionen får alltså underliga konsekvenser.

Jag påpekar att detta naturligtvis inte bara gäller en fattig kommun i Norrbotten utan även kommuner på andra håll i landet, vilkas utdebitering i en sådan situation förblir oförändrad.

Herr talman! Det finns ytterligare en synpunkt i detta sammanhang som jag tycker att det är förvånansvärt att man så många gånger skall behöva ta upp i Sveriges riksdag utan att någonsin möta någon förstående, detta i ett samhälle där vi anser oss ha kommit långt på vägen mot likställighet mellan medborgarna. Jag säger detta även om jag är medveten om att det under senare år förekommit vissa tendenser i vårt samhälle i riktning mot ökade klyftor.

Vi är emellertid inom de olika par-

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

tierna rörande ense om principen att en större likvärdighet i behandlingen av människor skall skapas. Men vi drar inte konsekvenserna av detta. Om alla menar att det skall ske en likvärdig behandling av medborgarna kan man fråga sig om det är rimligt, att riksdagen på det sätt som skett beslutar om att genomföra en nioårig skola, om att mentalsjukvården skall överföras till landstingen, om att kommunerna skall bygga ut åldrvården o. s. v. Detta innebär att kommuner och landsting påläggs ökade utgifter, men man finner inget intresse för det förhållandet, att genomförandet av dessa reformer också medför helt olika skattebördor för människorna beroende på var de är bosatta. På samma inkomster får medborgarna betala helt olika kommunalskatt för att erhålla de förmåner som statsmakterna ålagt kommunerna att sörja för.

Jag tycker vidare, herr talman, att tiden nu borde vara inne för att mera allmänt beakta sambandet mellan statlig och kommunal inkomstskatt. Jag är överraskad av att man fortfarande här i riksdagen kan lyssna till talare som är kritiska mot den progressiva beskattningen och liksom aldeles tappar bort det faktum, att för 90 procent av svenska folket är kommunalskatten större — för flertalet människor i detta land väsentligt större — än den statliga inkomstskatten. Det förefaller som om en del människor, däribland även politiker, bara läser ena raden på sina skattsedlar.

Inte minst från den synpunkten har jag anledning välkomna en beräkning som utförts av Dagens Nyheter och som visar att de kommunala utdebiteringarnas stegring under senare år har lett till att det inte finns någon som helst saklig grund för att påstå, att de högre inkomsttagarna måste ha ett särskilt procentuellt påslag för att så att säga täcka in merkostnaden för progressiviteten i beskattningen. Det fram-

går av beräkningen att skillnaderna är mycket mycket små mellan vanliga inkomster och vad högre löntagare har. Jag hoppas att detta kan bidra till en mera realistisk debatt om dessa problem.

Herr talman! Jag är ledsen att statsutskottet även den här gången har avstyrkt våra motioner om en utredning av denna fråga, som vi bedömer vara utomordentligt viktigt.

Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk):

Herr talman! Jag är i långa stycken förekommen av den föregående talaren. Jag håller med reservanterna om att 1965 års skatteutjämningsreform inte kan vara ett motiv för att motsätta sig en lösning av det gamla problemet om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Kommunisterna har länge varit av den uppfattningen, att statliga utgifter skall bestridas med statliga medel även om det sker genom att kommunerna — för övrigt gratis — förvaltar skolväsendet inom ramen för de statliga direktiven.

Ätminstone för vår del är detta inte någon principiell fråga. Kommunalskatten är proportionell och ur den arbetande befolkningens synpunkt mindre rättvis än den statliga progressiva beskattningen. Såsom föregående talare sade visar den kommunala beskattningen en ständigt uppåtgående tendens. För den vanliga arbetaren och tjänstemannen och inte minst för de verkligt lågavlönade är kommunalskatten i dag den tyngsta skatten. Det är just därför som vi ständigt återkommer till frågan om denna kostnadsfördelning mellan stat och kommun.

Vi har i den motion som här behandlas föreslagit att staten skall överta skolkostnaderna. Deras andel av de primärkommunala utgifterna varierar givetvis från kommun till kommun, men genomsnittet torde vara omkring en fjärdedel

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

av dessa utgifter. Det rör sig ordinärt om cirka 3 kronor per bevilningskrona, d. v. s. en inte ringa del av de kommunala utgifterna. Skulle den delen helt eller i huvudsak bortfalla skulle både den kommunala skattesituationen i allmänhet radikalt förändras och kommunernas möjligheter att bättre ta itu med andra angelägna uppgifter väsentligt förbättras.

Skatteutjämningen är en bra sak — men det handlar om en skatteutjämning mellan kommunerna, något som verkligen är en rättvisefråga på grund av att skatteunderlaget är så olika i skilda kommuner. En lösning av detta utjämningsproblem kan bara åstadkommas genom statliga medel. Men den utjämningen är en sak och omfördelningen mellan stat och kommun en annan.

Utskottet erinrar om att man vid skatteutjämningsreformens genomförande ansåg att kostnadsfördelningen mellan stat och kommun var en fråga som också borde lösas. Nu vill man vänta och se — och man vill inte ens gå med på en utredning av problemet medan man väntar och ser. Vi har hört det resonemanget förr, men det blir inte riktigare för det, allra minst ur de mindre inkomsttagarnas synpunkt.

Jag yrkar bifall till reservationen 1 av herr Axel Andersson m. fl.

Herr **LINDHOLM** (s):

Herr talman! Jag kan instämma i ett av de uttalanden som herr Eliasson i Sundborn gjorde, nämligen när han sade att frågan om den kommunala skatteutjämningen är en gammal fråga. Jag har minnen av debatter om denna sak från den tid då jag över huvud taget började tänka politiskt. Det är en fråga som genom decennierna ständigt har diskuterats. Det har förekommit serier av utredningar som försökt lösa problemet, men det har alltid funnits några som hållit debatten vid liv genom att väcka motioner.

För två år sedan fattade riksdagen beslut om en betydande förstärkning av de kommunala skatteutjämningsbidragen, men det beslutet — som hälsades med tillfredsställelse av ansvariga kommunalmän ute i landet — har inte hindrat vissa motionärer att alltjämt hålla debatten vid liv.

Jag vill endast erinra om det beslutets innebörd. För budgetåret 1965/66 var utgiften för kommunal skatteutjämning 526 238 312 kronor. För budgetåret 1966/67 anslogs 1 110 000 000 kronor och för budgetåret 1967/68 1 240 000 000 kronor. Denna ökning är ett uttryck för en positiv vilja hos statsmakterna att ingripa utjämnande mellan kommunerna. Dessutom ingår i det system som byggdes upp och godkändes av 1965 års riksdag den regeln, att beloppet inte skall vara stelt bundet utan accelerera i förhållande till utvecklingen, vilket också de nyss angivna siffrorna bekräftar.

I debatten har speciellt åberopats kommunernas kostnader för skolor och för undervisningsväsendet över huvud taget. Men man har då glömt att staten betalar lärarlönerna och skollokalerna. Jag anser att det hade varit mera just att ta med även detta i bilden vid redovisningen av de kommunala utgifterna på den punkten.

Vidare nämnde herr Eliasson att staten bara har »vickat över» mentalsjukvården på landstingen. Men han uraktlät att nämna att det samtidigt träffades ett avtal mellan staten och landstingen, som i sak innebär att staten betalar samtliga kostnader för mentalsjukvården.

Herr Eliasson sade i går i remissdebatten, att han hoppades på att den valrörelse som vi gick emot skulle bli en saklig valrörelse utan taktiska spekulationer. Jag förutsätter, herr talman, att herr Eliassons sätt att skildra skatteutjämningsverkan icke skall vara ett uttryck för det slags saklighet som han eftersträvar.

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade i går, herr Lindholm, att jag hoppades att vi inte skulle få en valrörelse präglad bara av en mängd politiska utspel och personliga utfall av den karaktär som vi hade år 1966. Jag har aldrig räknat med att vi skall kunna få en debatt som inte är influerad av att vi en och annan gång misstolkar varandras avsikter och överdriver våra argument i den ena eller andra riktningen. Vi bör emellertid — om vi undviker sådant som inträffade år 1966 — kunna få en lugnare och sakligare debatt.

Herr Lindholm talade om ökningen av skatteutjämningsbidraget. Jag framhöll också att detta var en viktig och betydelsefull reform. Herr Lindholm anförde emellertid också ökningen från budgetåret 1965/66, men det var ju då bara ett halvt budgetår det gällde.

Jag har försökt få fram några siffror för att belysa utvecklingen. Mellan 1966/67 och 1967/68 var ökningen i fråga om det statliga skatteutjämningsbidraget, om jag inte missminner mig, 100 à 150 miljoner kronor. Låt mig emellertid framhålla att landstingens nettoutgifter för hälso- och sjukvård från år 1966 till år 1967 — om jag tar de beräknade siffrorna — ökade med 847 miljoner kronor. Kapitalutgifterna ökade med 261 miljoner. Det blev alltså sammanlagt över 1 miljard för landstingens del.

Enligt uppgifter som jag begärt att få och som jag hoppas är riktiga har de totala kommunala utgifterna — alltså inte bara för primärkommunerna utan också för övriga kommuner — ökat från 20,6 miljarder 1965 till 22 miljarder 1966, vilket gör en ökning med 1,4 miljard. Enligt dessa siffror beräknas det från 1966 till 1967 bli en ökning från 22 miljarder till 25 à 26. Den genomsnittliga kommunala utdebiteringen

har ökat från 17:25 år 1965 till 18:70 år 1967.

Jag nämner dessa siffror bara för att visa problemets storleksordning. Jag borde naturligtvis ha påpekat, herr Lindholm, att staten ger ett bidrag till landstingen för mentalsjukvården och att det också genomförts en viss kostnadsfördelning när landstingen fick överta provinsialläkarinstitutionen. Men en kollega till herr Lindholm och mig från Gävleborgs län trodde sig i hastigheten kunna erinra sig, att landstinget i Gävleborgs län hade fått en extra utgift på 6 miljoner kronor för mentalsjukvården. Herr Lindholm kan kontrollera denna uppgift några platser längre bak i bänkraden.

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att staten betalar huvudparten av skolkostnaderna. Jag nämnde bara att den part som kommunerna fortfarande betalar uppgår till en fjärdedel av den kommunala utdebiteringen. Det är alltså stora belopp det här gäller.

Jag begärde ordet närmast därför att herr Lindholm gjorde gällande att staten till fullo betalade utgifterna för mentalsjukvården även sedan landstingen har övertagit den. Nej, herr Lindholm, det är inte alls riktigt! Det går helt enkelt inte att bygga mentalsjukhus för de investeringsanslag som staten har gått med på. Sådana mentalsjukhus anser vi numera vara ovärdiga.

Det blir betydande utgifter för landstingen, även om staten säkerligen betalar större delen. Nog får vi vidkännas skattehöjningar på landstingssidan också som en följd av den förändring som har skett beträffande mentalsjukvården.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet utslutande för att markera att jag icke är nöjd med herr Eliassons i Sundborn sätt att hantera siffror. När han presen-

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

terade sin sifferserie borde han givetvis också ha redogjort för skatteunderlagets förändring. Då kanske bilden inte hade blivit fullt så dystert som den tedde sig genom hans sätt att använda siffermaterialet.

För herr Karlsson i Huddinge vill jag bara påpeka att när staten träffade denna uppgörelse med landstingen förelåg kostnadsberäkningar för ett mentalsjukhus. Med utgångspunkt från de faktiska kostnader man hade träffades en uppgörelse mellan staten och landstingen, och i denna ingick att det skulle bli full täckning åt landstingen.

Huruvida kostnadsförändringar sedan har inträffat skall jag inte yttra mig om i dag. Den princip man byggde uppgörelsen på innebar emellertid full kostnadstäckning.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! De förhållanden som apostroferas i motionen II: 79 och i statsutskottets utlåtande nr 145 är ju väl kända. Alla har kunnat konstatera, hur en allt större del av utgifterna på dessa områden har slussats över från staten till kommuner och landsting.

I sak är väl inte så mycket att säga härom. Vi har i allmänhet en mycket god kommunal förvaltning med kloka och insiktsfulla förtroendemän och med samvetsgranna tjänstemän. Vad landstingen beträffar har de på ett utmärkt sätt handhaft de många hälso- och sjukvårdsuppgifter som anförtröts dem. Och när på senare år flera sådana vårduppgifter — man kan nämna provinsialläkarväsendet och mentalsjukvården — överförts till landstingen, så kan också detta sägas vara ett steg i rätt riktning.

Samtidigt med denna utveckling har emellertid en allt större kostnadsbörda övervältrats på de kommunala instanserna. Statsbidrag — under årens lopp förändrade till sin konstruktion — utgår naturligtvis alltjämt men i proportion till ökade uppgifter i minskad om-

fattning. Följden har blivit att kommunernas såväl som landstingens skatteuttag måst väsentligt höjas, vilket inte minst drabbar de lägre inkomsttagarna, eftersom dessa skatter vänder den tunga delen neråt.

Kommunalskatten var år 1965 i genomsnitt i landet 17:25 per skattekrona, i fjol 18:29 per skattekrona och beräknas i år till 18:70 per skattekrona.

De nämnda nya uppgifter som överförts till landstingen genom ingångna avtal skulle — enligt uttalande från regeringshåll — inte ytterligare belasta dessa. Så har det emellertid blivit, som var och en i landstingsfrågor initierad kan bestyrka. Ja kan för att ta ett exempel nämna några siffror som jag plockat från mitt eget län — Malmöhus — där landstinget för år 1968, sedan statsbidrag och övriga intäkter från dragits, utdebiterat för just provinsialläkarväsendet 2 690 000 kronor mot för år 1967 1 242 000 kronor. För mentalsjukvården var motsvarande siffror för år 1968 5 121 000 kronor och för år 1967 3 597 000 kronor.

Det anförda anser jag bestyrka att en parlamentarisk utredning av frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommuner är i hög grad påkallad. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag ville bara ha sagt att högerpartiet inte i princip är emot en framtida utredning på detta område, men att vi samtidigt vidhåller att man skall avvakta till dess man vet litet mera om skatteutjämningsresultat. De nya utjämningsreglerna har ju dock bara verkat några år, och såsom här har sagts kommer det att bli en ökning år från år — det kan bli ganska stora belopp. Kanske kan vi till nästa år få fram vad detta innebär.

Men, herr talman, förutsättningen är ju att man prövar hela frågan från all-

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

männa skattepolitiska utgångspunkter. Annars kan man få en icke önskvärd snedvridning av systemet.

Herr Eliasson talade om själva konstruktionen. Jag håller med honom om att konstruktionen är felaktig. Det har jag i viss mån påpekat i skatteutjämningskommittén — just att kommuner höjer skatten därför att de skall få del av ett större skatteutjämningsbidrag. Ett sådant system kan ju inte gärna hålla i längden.

Till sist, herr talman! När man talar om full utjämning mellan kommunerna måste man ju också komma ihåg att man är inne på den kommunala självstyrelsen och hithörande problem. Jag tror att man skall vara ganska försiktig där, om man inte är beredd att släppa den kommunala självstyrelsen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Låt mig först till herr Lothigius säga att skälet att vänta förefaller vara ganska diskutabelt från herr Lothigius synpunkt. Herr Lothigius var ju själv med i den utredning som lade fram sitt betänkande år 1964, om jag inte missminner mig. Redan då underströk kommittén att detta problem borde tas upp. Kommittén skulle också själv ha gjort det om den inte varit förhindrad av sina direktiv. Då undrar jag om det finns anledning att nu ytterligare skjuta upp saken.

Alldeles bortsett från detta är väl herr Lothigius lika väl som jag på det klara med att en utredning för att belysa detta problem mera ingående än vad som hittills kunnat ske tar ett par tre år. Man kan väl då inte säga att den skulle komma särskilt kort tid efter skatteutjämningskommitténs betänkande.

Hur denna fråga rent principiellt skall betraktas kan naturligtvis diskuteras. Jag har aldrig tagit det uttrycket i min mun att staten skulle garantera att alla kommuner skall ha samma utdebitering. Det tror jag inte vore rik-

tigt. En kommun, som väljer att bygga t. ex. en lyxskola i stället för en skola av hygglig och godtagbar standard, skall inte ha statsbidrag för att den lägger sig på en sådan nivå. Jag är inte heller övertygad om att man kan driva den principen hur långt som helst att en kommun, som beslutar åtgärder helt utanför de obligatoriska uppgifterna, skall ha täckning för de utgifterna. Det är inte hållbart. Men huvudprincipen måste vara att man får betalt för de obligatoriska uppgifter som statsmakterna lagt på kommunerna — införandet av nioårsskolan, lösandet av sjukvårdsfrågorna och åldringsfrågorna. Man kan mycket väl tänka sig att utgå från en viss standard och att de kommuner som vill lägga sig »ovanför» och sätta i gång med lyxbyggen också får ta konsekvenserna. Men vi är långt ifrån en sådan princip när det gäller dagens kostnadsfördelning och med den skatteutjämning vi nu har — detta med allt erkännande för vad denna ändå har betytt och de framsteg den medfört.

Herr Lindholm sade att jag hade glömt att tala om att kommunernas skatteunderlag hade ökat. Javisst, men skatteunderlaget har väl även ökat för staten, och då blir detta inte något argument. Jag pekade endast på att kommunernas utgifter hade ökat väsentligt mer än skatteutjämningsbidraget hade ökat.

Herr Lindholm försökte tydligen göra gällande att det ifrågavarande problemet nästan hade minskat i vikt därför att skatteutjämningsbidraget hade ökat med något hundratals miljoner kronor. Jag tror att herr Lindholm av naturliga skäl haft så ringa kontakt med det praktiska arbetet inom landstingen att han inte känner till hur det ligger till med mentalsjukvården. Jag undrar om det är så värst många landstingsmän i detta land som hyser samma uppfattning som herr Lindholm, nämligen att överförandet av mentalsjukvården inte skulle pålägga landstingen några ökade kost-

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

nader, inte ens några risker härför. Det är en helt orealistisk uppfattning.

Om jag inte missminner mig innebar den förhandlingsuppställning som träffades att man skulle få ett bidrag till nybyggnad av vårdplatser baserat på ett visst års penningvärde — 55 000 kronor plus index. Det finns ingen möjlighet att räkna med att detta belopp skall täcka dagens krav. Dessutom tillkommer andra krav. Alla som har någon inblick i dessa frågor vet att under den tid då medicinalstyrelsen och statsmakterna skötte mentalsjukvården var det ganska torftigt beställt i många avseenden. Vi kommer att bli nödsakade att öka personalen och rusta upp mentalsjukhusen på ett sätt som inte kunde förutses när överenskommelsen träffades. Nu har den emellertid träffats. Jag tycker dock inte att detta argument är av någon väsentlig betydelse för problemställningen.

Har herr Lindholm alldeles tappat bort problemet med skattefördelningen mellan olika inkomstgrupper? Alla partier är — kanske med olika grad av värme — överens om att vi måste göra något åt låginkomstproblemet. Men då måste åtgärder vidtas över hela fältet, och även skattefördelningsproblemet behandlas. Skillnaden mellan den högsta och den lägsta kommunala utdebiteringen är faktiskt, trots skatteutjämningen, 8 kronor per skattekrona. Det är en mycket betydande skillnad. Varför skall vi då inte försöka belysa vilka konsekvenser detta har för den enskilde och för kommunerna? Detta problem bör avvägas ur skattepolitisk synpunkt, ur synpunkten vilka konsekvenser det har för kommunernas självstyrelse o. s. v.

Om vi genomför reformer på detta område kan det naturligtvis leda till att betydande krav ställs på statsmakterna även om detta inte leder till att det totala skattetrycket ökar utan att medlen i stället fördelas mera rättvist. Vi får väl göra som på andra områden,

när vi saknar ekonomiska resurser att genomföra allt vad vi önskar: vi får försöka finna en lösning att successivt genomföra reformer mot en mera tillfredsställande ordning. Det vore helt horribelt och ett tecken på en mycket konservativ för att inte säga reaktionär uppfattning att hävda, att om man har en stor orättvisa på ett område, så skall man absolut inte utreda den frågan, eftersom det kostar så mycket att ändra på förhållandena. Det är för mig en alldeles verklighetsfrämmande tanke. Kan man inte lösa problemen på en gång, så låt oss undersöka om vi inte genom att successivt genomföra delreformer kan åstadkomma en bättre ordning.

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Lindholm, en fråga som är grundläggande för hela vår diskussion: Anser herr Lindholm som talesman för utskottsmajoriteten och för socialdemokratin det principiellt riktigt, att två medborgare med samma inkomster bara därför att de bor på olika orter skall betala helt olika skatt för samma förmåner, t. ex. för den nioåriga grundskolan, för sjukvården och åldringsvården? Anser herr Lindholm att detta står i överensstämmelse med vår uppfattning om social demokrati och kulturell demokrati? Det är ju framför allt på de båda områdena som man har problem inom den kommunala verksamheten.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag tror att herr Eliason och jag är ganska överens i själva sakfrågan.

Vi har emellertid ansett att om man för tidigt tillsätter en utredning, så blir denna utredning handikappad, eftersom man inte vet hur skatteutjämningen verkar och betydelsen därav — vi har ju haft skatteutjämningen bara ett par år. Det är därför vi har ställt oss avvaktande. Men kom igen, herr Eliason, i denna fråga då vi fått litet bättre

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

reda på hur skatteutjämningen verkar, så är vi beredda att ta itu med problemet.

Skatteutjämningskommittén hade inte, som sades, uppdraget att ta upp frågan om förhållandet mellan stat och kommun i detta avseende. Men vi kunde inte undgå att behandla det, och vi behandlade det ganska ingående därför att vi var tvungna att se saken ur den synpunkten också för att färdigställa vår utredning. Och då kom vi fram till de verkligt stora problemen i detta sammanhang, problem vilkas lösning kan förändra ett helt skattesystem — jag tänker på inkomstbeskattningsfrågor och liknande. Jag menar därför att när man tar upp dessa problem till utredning så måste man ha alla fakta klara för sig. Någon annan reservation är det inte från vår sida.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag tror inte att herr Eliasson behöver undervisa mig om vilken del av skatten — stats- eller kommunalskatten — som väger tyngst för de små inkomsttagarna. Det är ett gammalt känt faktum för alla som över huvud taget har sysslat med politisk verksamhet att det är den kommunala skatten som väger tyngst, och jag har ju personligen mångårig erfarenhet av det. På den punkten tror jag att herr Eliasson kan upphöra att agera läromästare.

Jag tror att det finns anledning för herr Eliasson att försöka klara ut begreppen en smula innan han talar om utgiftsökningar i kommunala sammanhang. Han har ju faktiskt ställt den kommunala skatteutjämningen i motsats till de ökade samlade utgifter som förekommer på det kommunala området. Att teckna en sådan bild för att söka bibringa folk en föreställning att den statliga insatsen är alltför ringa det är att hantera statistik på ett sätt som icke bör vara tillåtet. Förutsättningen för att man skall kunna ge en riktig bild är att man samtidigt ser

i vilken mån skatteunderlaget ökat så att kommunerna därigenom fått ökade resurser, vilket inneburit att utgiftsökningar inte behövt medföra skattehöjningar för kommunerna. Om man drar bort den posten från de olika höjningarna så kanske sifferleken från herr Eliassons sida få ett något annat utseende. Även jag är dock medveten om att kommunalskatterna under senare år har stigit rätt avsevärt. Det är också denna situation som har motiverat att staten kraftigt har höjt de kommunala skatteutjämningsbidragen.

När det sedan gäller statens bidrag till landstingen för deras övertagande av mentalsjukvården så var det ändå på det sättet att det fördes förhandlingar mellan representanter för landstingen och staten om de faktiska kostnaderna per vårdplats vid mentalsjukhus. Man kom vid dessa förhandlingar överens om att kostnaden utgjorde ett visst belopp. Enighet rådde också om att det beloppet skulle indexregleras i förhållande till utvecklingen. Om jag inte minns alltför fel var avtalet femårigt, och man avser att när de fem åren har gått skall nya förhandlingar upptagas.

Båda parter har alltså varit överens om att den summa man kom fram till kunde anses vara skälig täckning för de kostnader som landstingen skulle få. Då skall man inte, såsom här skett, söka göra gällande att staten har vräkt över mentalsjukvården på landstingen. Man bör då också — vilket herr Eliasson icke gjorde i sitt första anförande — nämna den motprestation staten gör till landstingen. Jag tycker inte att det är korrekt att diskutera dessa frågor på det sättet.

Sedan ställde herr Eliasson en fråga till mig om jag som socialdemokrat anser det riktigt att medborgarna skall betala olika skatt för samma förmåner. Nej, det anser jag inte är riktigt. Det vore naturligtvis idealiskt om vi kunde få till stånd samma belastning på

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

medborgarna. Men herr Eliasson sade ju själv i ett av sina anföranden, att han inte kunde räkna med samma belastning i de olika kommunerna. Det är tyvärr på det sättet att man inte kan få den millimeterrättvisa som herr Eliasson i det avseendet tycks eftersträva. Å andra sidan har herr Eliasson i dag glömt ett annat problem, nämligen att ge staten de resurser som behövs för att staten skall kunna fullfölja sin verksamhet. Nog har herr Eliassons medverkan därvidlag varit av blygsamt slag.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag har ingen anledning att gå in på någon diskussion beträffande våra budgetalternativ. Dem diskuterade vi i maj, och jag ber att få hänvisa till vår ståndpunkt då. Vi hade i stort sett ingen annan bedömning än regeringens budget om lånebehovet och orsaken till att vi måste bedöma budgeten mot de konjunkturpolitiska utsikterna. Man kan därför inte säga att vi har bortsett från budgetproblemen.

Jag vill säga herr Lindholm att jag har inte försökt vara någon läromästare för honom. Om det möjligen ibland är tvärtom vill jag inte nu uttala mig om. Jag har inte bestritt att herr Lindholm skulle känna väl till dessa ting. Frågan är bara hur vi skall angripa problemen. Det är inte herr Lindholm som jag har polemiserat mot när jag har sagt att det finns politiker som glömmer bort relationen mellan statlig inkomstskatt och kommunal skatt.

Det var inte jag, herr Lindholm, som började sifferleken om landstingen. Det var herr Lindholm som började sifferleken med att tala om hur mycket det kommunala skatteutjämningsbidraget hade ökat. Då angav jag hur mycket kommunernas totala utgifter har ökat. Om man tycker att det är ointressant, vill jag bara peka på att utdebiteringen ju har ökat. Det erkände herr Lindholm, och då behöver vi

väl inte fortsätta någon diskussion om det.

Beträffande landstingen beklagar jag, om jag inte pekade på att staten ger bidrag till mentalsjukhusen, men det var herr Lindholms påstående om att staten genom avtalet täcker kostnaderna för mentalsjukvården, som gav mig anledning att säga att det gör den inte helt.

Jag vill alltså bara konstatera, att herr Lindholm inte på något sätt förnekar riktigheten av principen att man måste eftersträva att samma förmåner skall kosta lika mycket för skattebetalare med samma inkomst oavsett var de bor. Det är den grundläggande principen. Jag menar att det är viktigt att komma dithän. Inom centern har vi väl närmast menat, att det är kostnaderna för de obligatoriska uppgifterna på det sociala och kulturella området som skall utjämnas. Man kan inte ha kommunal självstyrelse och en kostnadsfördelning som innebär att staten skall betala för varje beslut som kommunerna fattar — ingen har tänkt sig detta. Vad vi önskar är en längre gående utjämnning när det gäller de kommunala kostnaderna för de centralt obligatoriska uppgifter som statsmakterna ålagt kommunerna att sköta.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 145, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Interpellation ang. åtgärder för att förbättra levnadsförhållandena i glesbygderna

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 59 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr BJÖRKMAN (h), som yttrade:

Herr talman! Jag avsåg att rösta ja men råkade trycka på nej-knappen vid voteringen angående statsutskottets utlåtande nr 145.

§ 32

Föredrogs vart för sig

första lagutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot diskriminering i internationell sjöfart,

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 9 juni 1967 (nr 532) om ändring i 17 kap. handelsbalken, och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar, m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 55, i anledning av väckta motioner om er-

sättning av statsmedel vid förlust på grund av ingripande enligt bekämpningsmedelsförordningen.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 15 innevarande november.

§ 33

Interpellation ang. åtgärder för att förbättra levnadsförhållandena i glesbygderna

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp), som yttrade:

Herr talman! När riksdagen hösten 1964 beslöt om riktlinjerna för lokaliseringspolitiken behandlades också frågan om glesbygdernas och särskilt det norrländska inlandets speciella problem. I propositionen (185/1964 s. 192) framhöll departementschefen bl. a. följande:

»För stora delar av glesbygderna och åtskilliga små tätorter inom det norra stödområdet måste man realistiskt räkna med en fortsatt successiv utflyttning och därmed ytterligare försämrade förutsättningar att tillhandahålla den kvarvarande befolkningen en samhällelig service som motsvarar tidens krav. Även i de områden, där lokaliseringspolitiska insatser inte blir möjliga, måste enligt min mening samhället bära ansvaret för att befolkningen tillförsäkras en rimlig servicestandard, varvid åtgärder av annan art får övervägas.»

Riksdagen anslöt sig på denna punkt till departementschefens mening. I en reservation till bankoutskottets utlåtande föreslogs att en särskild utredning skulle tillsättas rörande stödet till det

Interpellation ang. åtgärder för att förbättra levnadsförhållandena i glesbygderna

norrländska inlandets glesbygder. Reservanterna anförde att både sociala och ekonomiska skäl talar med styrka för att ett särskilt stöd utgår till vissa regioner i Norrlands inland i syfte att i framtiden åstadkomma lämpliga stödorter för bebyggelsens serviceutrustning.

Frågan har sedan dess vid varje riksdag aktualiserats genom motioner eller interpellationer. I sitt utlåtande nr 6/1965 över ett antal motioner till 1965 års riksdag om servicestöd till inlandets tätorter anförde bankoutskottets majoritet bl. a. följande:

»Både sociala och ekonomiska skäl kan anföras för att ett särskilt stöd skall utgå som gör det möjligt att i glesbygderna upprätthålla vissa stödorter, som kan tillhandahålla befolkningen önskvärd samhällelig och kulturell service. Även andra åtgärder för att förbättra möjligheterna för samhällsorganen att stå glesbygdernas invånare till tjänst bör prövas. I detta sammanhang bör också kommunikationsfrågorna uppmärksammas. De önskemål som här antytts kommer knappast att bli tillgodosedda enbart genom de allmänna lokaliseringpolitiska stödåtgärderna. Utskottet finner det därför önskvärt att en särskild utredning rörande servicestöd till befolkningen i glesbygder kommer till stånd. En sådan utredning måste givetvis främst uppmärksamma förhållandena i Norrlands inland. Det bör emellertid beaktas, att liknande problem gör sig gällande också i vissa glest befolkade delar av Svealand och Götaland.»

Riksdagen beslöt emellertid i enlighet med en reservation, vari föreslogs att erfarenheter av det allmänna lokaliseringstödets verkningar skulle avvaktas innan riksdagen tar ställning till frågan om en sådan utredning. Motioner vid senare riksdagar har inte heller lett till några positiva beslut. Vissa undersökningar angående behovet av särskilda åtgärder har emellertid företagits un-

der ledning av professor Erik Bylund, Umeå. Enligt årets statsverksproposition gällde dessa undersökningar bl. a. en kartläggning av servicens åtkomlighet för befolkningen i olika regioner och därmed också i viss mån en kartläggning av den nuvarande servicestandarden i glesbygderna. Denna undersökning skulle sedan kompletteras med en intervjuundersökning bland glesbygdsbefolkningen angående anpassningssvårigheterna vid den avfolkningsprocess som förändrar underlaget för såväl allmän som enskild service. En särskild arbetsgrupp med uppgift att pröva åtgärder för att tillförsäkra glesbygdsbefolkningen en rimlig samhällelig och enskild service tillsattes hösten 1966 inom Kungl. Maj:ts kansli.

Under de tre år som förflutit sedan riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t gjorde en utfästelse om särskilda åtgärder för de områden det här gäller har just ingenting gjorts från statens sida för att infria löftet. Under tiden har det skett en fortgående försämring av glesbygdsbefolkningens service. Utflyttningen har medfört att olika serviceanordningar minskats eller indragits. Detta gäller inte minst i fråga om varudistributionen; under de senaste tio åren har ett par tusen lanthandelsaffärer dragits in därför att kundkretsen på grund av utflyttningen blivit för liten. En fortsatt nedläggning av butiker synes vara ofrånkomlig. I vissa fall har de nedlagda butikerna ersatts av varubussar, vilket dock skett i ganska ringa omfattning. Tillgången på dessa butiksbuskar är minst i Norrland, där avstånden är störst, beroende på att även varubussarna behöver ett visst kundunderlag för att bli lönande. Någon form av stöd från det allmänna tycks vara ofrånkomligt om glesbygdsbefolkningen skall få en någorlunda godtagbar varuförsörjning.

Även på andra områden har servicen minskat, skolor och poststationer har dragits in och den kollektiva trafiken

Interpellation ang. åtgärder för att förbättra levnadsförhållandena i glesbygderna

försämrats. I en motion II: 545 till årets riksdag framhölls bl. a., att det nu är både möjligt och önskvärt att vidtaga åtgärder utan att invänta fler utredningar. Motionärerna är inte ensamma om denna uppfattning. Vid arbetarmässan i Luleå yttrade professor Erik Bylund enligt referat i pressen bl. a., att i dag behöver man inte invänta fler vetenskapliga utredningar; beslut om åtgärder kan fattas redan nu.

Frågan om glesbygdernas situation har redan behandlats av höstriksdagen med anledning av en enkel fråga. Med hänsyn till situationens allvar och ämnets omfattning bör glesbygdsp Problemen enligt min mening bli föremål för en mera grundlig behandling än vad som kan bli fallet i samband med en enkel fråga. För att ge inrikesministern tillfälle att ge riksdagen en mera fyllig redogörelse för regeringens planer i fråga om glesbygden anser jag att en interpellation i ärendet är motiverad.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Vilka konkreta åtgärder ämnar Herr Statsrådet nu vidtaga för att förbättra förhållandena för den kvarboende befolkningen i norra stödområdets inland och i andra glesbygder med liknande problem?

Denna anhållan bordlades.

§ 34

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot diskriminering i internationell sjöfart;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av övergångsbe-

stämmelserna till lagen den 9 juni 1967 (nr 532) om ändring i 17 kap. handelsbalken; och

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar, m. m.; samt

från tredje lagutskottet:

nr 329, i anledning av väckt motion om inrättande av ett »kulturhistoriskt servitut».

§ 35

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

I och för deltagande i Nordiska Rådets ekonomiska utskotts sammanträde i Oslo anhåller jag härmed vördsamt om befrielse från riksdagsgöromålen från torsdagen den 9/11 kl. 17.00 t. o. m. fredagen den 10/11.

Stockholm den 9 november 1967

Bertil Ohlin

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 36

Ordet lämnades på begäran till

Herr BJÖRKMAN (h), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter torsdagen den 23 innevarande november.

Denna hemställan bifölls.

§ 37

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Nordstrandh* (h), till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående skolket i våra skolor, och

herr *Nordstrandh* (h), till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepar-

tementet angående översyn av det postgymnasiala utbildningssystemet.

§ 38

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.52.

In fidem

Sune K. Johansson
